

Мукулмон фарзандлари учун муҳим илмлар

ما لا يسع أطفال المسلمين جهله - أوزبكي

بيان الإسلام
Bayan AL-Islam

جمعية خدمة المحتوى الإسلامي باللغات ، ١٤٤٥ هـ

ح

الغانم ، يزن

ما لا يسع أطفال المسلمين جهله - أوزيكي. / يزن الغانم - ط.١ -

الرياض ، ١٤٤٥ هـ

١٧٤ ص ؛ ١٤ × ٢١ سم

ردمك: ٩٧٨-٦٠٣-٨٤١٢-٧٩-٤

١٤٤٥ / ١٧٩٥٩

Partners in Implementation

Content
Association

Rowad
Translation

Rabwah
Association

Byenah

This publication may be printed and disseminated by any means provided that the source is mentioned and no change is made to the text.

Tel : +966 50 244 7000

info@islamiccontent.org

Riyadh 13245-2836

www.islamiccontent.org

**Мусулмон
фарзандлари учун
муҳим илмлар**

Меҳрибон ва Раҳмли Аллоҳ номи билан бошлайман

Муқаддима

Аллоҳнинг исми билан бошлайман, Аллоҳ таолога ҳамд бўлсин.

Бу китоб мусулмон фарзандлари билиши керак бўлган Аллоҳ таолонинг динига оид муҳим илмларни ўз ичига олган. Уларни ота-оналар фарзандларига ёшликларидан ўргатиб боришлари керак.

Китоб ёш болалар ва динга янги кирганларга муносиб тарзда ақида, фикҳ, сийрат, одоб-ахлоқ, тафсир, ҳадис ва зикрларни осон баён қилиб берган. Бу китобни муаллимлар боғчаларда ва ўқув жойларида қўлласалар ҳам бўлади. Мен бу китобни савол-жавоб тариқасида қилдим. Чунки бу услуб зеҳни ўткирлашга, ёд олишни янада кучайтиришга жуда муносибдир. Ва тарбиячи уларнинг ёшига қараб, ўзига мос саволларни танлаб олаверади.

Аллоҳ таолодан бу китобни манфаатли қилишини ва Ўз даргоҳида қабул қилишини сўрайман.

Бу китобнинг асли қуйидаги оятдан олингандир.

Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ عَلَيْهَا

مَلَبَّكُمُ غَلَظَ شِدَادٌ لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ﴾ [التحرим ٦]

«Эй иймон келтирганлар! Ўзингизни ва аҳли аёлингизни ёқилғиси одамлару тошдан бўлган ўтдан сақланг. Унинг тепасида кўпол, дарғазаб фаришталар бўлиб, улар Аллоҳнинг амрига исён қилмаслар ва нимага буюрилсалар, шуни қилурлар» [Таҳрим сураси: 6].

Абдуллоҳ ибн Аббос разияллоҳуанҳумонинг қуйидаги ҳадислари ҳам шу ҳақидадир, у киши айтадилар: «Бир куни Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг орқаларида кетаётган эдим, шунда у киши:

«Эй бола, сенга бир нечта калималарни ўргатаман: Аллоҳнинг ҳақларига (Унинг буюрганларини қилиб, қайтарганларидан қайтиб) риоя қилсанг, У ҳам сени (дунё ва охираддаги мусибатлардан) сақлайди. Аллоҳ(нинг ҳақлари)га риоя қилсанг, Уни рўпарангда (доимо сенга ёрдам бераётганини) кўрасан. (Бирон нарса) сўрасанг, Аллоҳдан сўра. Ёрдам сўрамоқчи бўлсанг, Аллоҳдан ёрдам сўра. Шуни (аниқ) билгинки, агар бутун уммат (инсонлару жинлар атиги) бир нарсадагина сенга ёрдам бериш учун тўпланса, Аллоҳ сенинг фойдангга ёзиб қўйган нарсадагина ёрдам бера олади. Агар (барчалари) сенга (атиги) бир зарар етказиш учун тўпланишса, Аллоҳ сенинг зарарингга ёзиб қўйган нарсадагина зарар бера олишади. (Тақдирларни ёзган) қаламлар (ёзишдан) кўтарилган (тўхтаган), (ёзилган) саҳифалар қуриб бўлган (бошқа ёзилмайди)», – дедилар». Термизий ва Аҳмад ривояти

Фарзандларга таълим бериш борасида гапирар эканмиз, ҳар бир инсон фарзанди тоза фитратда ва муваҳҳид, солиҳ, комил инсон бўлиб етишиши учун фарзандига яхши таълим бериши вожибдир.

Имом Ибн Абу Зайд Қойруваний раҳимахуллоҳ
айтадилар:

«Намозга етти ёшида буюриш ва ўқимаса, ўн ёшида
уриш ҳамда уларнинг тўшакларини бўлиб қўйиш
буйруғи келди. Шундай экан, уларга Аллоҳ бандаларига
нималарни фарз қилганини балоғатга етишларидан
олдин ўргатиш керақдир. Улар балоғатга етганда бу
маърифатлар уларнинг қалбларидан жой олган ва тана
аъзолари бу амалларга одатланган бўлиши учун ҳам
ўргатиш вожибдир».

*****

АҚИДА

1-савол: Раббинг ким?

Жавоб: Раббим Аллоҳ, У Зот мени ва бутун оламларни Ўз неъмاتي билан яратиб тарбия қилгандир.

Бунга далил Аллоҳ таолонинг қуйидаги сўзидир:

﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ [الفاتحة ﴿٢﴾]

«Барча мақтов, шукрлар оламларнинг тарбиячиси Аллоҳга бўлсин» [Фотиҳа сураси: 2].

2-савол: Дининг нима?

Жавоб: Диним Ислом, яъни Аллоҳ таолога тавҳид билан таслим бўлиш, итоат ила эргашиш, ширк ва унинг аҳлидан тозаланиш.

Аллоҳ таоло айтади:

﴿إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ﴾ [آل عمران ﴿١٩﴾]

«Албатта, Аллоҳнинг ҳузуридаги дин Исломдир...» [Оли-Имрон сураси: 19].

3-савол: Пайғамбаринг ким?

Жавоб: Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи ва саллам.

Аллоҳ таоло айтади:

﴿مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ﴾ [الفتح ﴿٢٩﴾]

«Муҳаммад Аллоҳнинг Расулидир...» [Фатҳ сураси: 29].

4-савол: Тавҳид калимаси қайси калима? Ва унинг маъноси нима?

Жавоб: Тавҳид калимаси «Лаа илааҳа иллаллоҳ» ва унинг маъноси: Аллоҳдан бошқа сиғинишга лойиқ Зот йўқдир.

Аллоҳ таоло айтади:

﴿فَاعْلَمْ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ﴾ [محمد ﴿١٩﴾]

«Бас, билгин: Аллоҳдан ўзга ибодатга сазовор Зот йўқдир...» [Муҳаммад сураси: 19].

5-савол: Аллоҳ таоло қаерда?

Аллоҳ осмонда аршининг устида, жамийки махлуқотларнинг устидадир. Аллоҳ таоло айтади:

﴿الرَّحْمَنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَى﴾ [طه ٥]

«(У зот Ўз Зоти ва Улуғлигига муносиб равишда) Арш узра олий бўлган Раҳмондир» [Тоҳа сураси: 5].

﴿وَهُوَ الْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِهِ ۚ وَهُوَ الْحَكِيمُ الْخَبِيرُ﴾ [الأنعام ١٨]

«У бандалари устидан ғолибдур. У ҳикмат эгаси ва ҳар бир нарсадан хабардордир» [Анъом сураси: 18].

6-савол: «Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи ва саллам Аллоҳнинг элчиси», – деб гувоҳлик беришнинг маъноси нима?

Жавоб: Аллоҳ У зотни бутун оламларга хушxabар берувчи ва огоҳлантирувчи қилиб юборди.

1. Буюрган нарсаларида итоат қилиш.

2. Айтган хабарларини тасдиқлаш.

3. У кишига осийлик қилмаслик

4. Аллоҳ таолога у киши йўл кўрсатгандай ибодат қилиш. Бу Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламга эргашиш ва бидъатлардан четланишдир.

Аллоҳ таоло айтади:

﴿مَنْ يُطِيعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ﴾ [النساء ٨]

«Кимки пайғамбарга итоат этса, демак, Аллоҳга итоат этибди...» [Нисо сураси: 80].

﴿وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ ۚ إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ﴾ [النجم ٣ ٤]

«Ва у ўз ҳавойи-хоҳиши билан сўзламас. У (Қуръон) ваҳийдан ўзга нарса эмас» [Нажм сураси: 3-4].

﴿يَتَأْتِيهَا التِّيُّ اتَّقِ اللَّهَ وَلَا تُطِغِ الْكُفْرِينَ وَالْمُنْفِقِينَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿٦١﴾﴾

[الأحزاب ﴿٦١﴾]

«Батаҳқиқ, сизлар учун — Аллоҳдан ва охират кунидан умидвор бўлганлар учун ва Аллоҳни кўп зикр қилганлар учун Расулulloҳда гўзал ўрнак бор» [Ахзоб сураси: 21].

7-савол: Аллоҳ таоло бизни нима учун яратди?

Жавоб: Бизни Ўзигагина ибодат қилишимиз учун ва У Зотга ҳеч кимни шерик қилмаслигимиз учун яратди.

Бекорчилик ва ўйин-кулгилар учун яратмади.

Аллоҳ таоло айтади:

﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ ﴿٦٢﴾﴾ [الذاريات ﴿٦٢﴾]

«Жинлар ва инсонларни фақат Менга ибодат қилишлари учунгина яратдим» [Зарият сураси: 56].

8-савол: Ибодат бу нима?

Ибодат бу Аллоҳ таоло яхши кўрадиган ва рози бўладиган ошкораю яширин сўзлар ва амаллардир.

— ошкора: Аллоҳни тил билан зикр қилиб тасбиҳ, ҳамд ва такбир айтиш, намоз ва ҳаж кабилардир;

— яширин: таваккул, қўрқув ва умид кабилардир.

9-савол: Бизнинг устимиздаги энг катта вожиб нима?

Жавоб: Бизнинг устимиздаги энг катта вожиб, Аллоҳ таолони яккалашдир.

Аллоҳ таоло айтади:

﴿وَمَا أَمْرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ

وَذَلِكَ دِينُ الْقِيَمَةِ ﴿٦٣﴾﴾ [البينة ﴿٦٣﴾]

«Ҳолбуки, улар фақат ягона Аллоҳга, У Зот учун динни холис қилган, Тўғри Йўлдан олмаган ҳолларида ибодат қилишга ва намозни тўқис адо этишга ҳамда закотни (ҳақдорларга) ато этишга буюрилган эдилар. Мана шу Тўғри (Йўлдаги миллатнинг) динидир» [Ал-Баийна: 5].

10-савол: Тавҳиднинг нечта тури бор?

Жавоб:

1. Рубубият тавҳиди: Бу Аллоҳнинг Ўзигина яратувчи, ризқлантирувчи, подшоҳ, бошқариб турувчи ва унинг бу нарсаларда шериги йўқ деб ишониб иймон келтиришдир.

2. Улуҳият тавҳиди: Бу Аллоҳни қилаётган ибодатида яккалаш, Аллоҳдан бошқага ибодат қилмасликдир.

3. Исм-сифатлар тавҳиди: Бу эса Китоб ва суннатта келган Аллоҳ таолонинг исм-сифатларига иймон келтириш. Аллоҳнинг исм-сифатларини бирор нарсага ўхшатмасдан, уни йўққа чиқармасдан, шунга бирор мисол келтирмасдан иймон келтиришдир

Аллоҳ таолони яккалашнинг уч хил турининг далили:

﴿وَأَذْكُرُ فِي الْكِتَابِ إِدْرِيسَ إِنَّهُ كَانَ صِدِّيقًا نَبِيًّا﴾ [Мерим 61]

«У осмонлару ернинг ва улар орасидаги нарсаларнинг Раббидир. Бас, Унга ибодат қил ва Унинг ибодатида сабрли бўл. Унга тенгдошни билурмисан?» [Марям сураси: 65].

11-савол: Энг катта гуноҳ қайси гуноҳ?

Жавоб: Аллоҳ таолога шерик келтириш.

Аллоҳ таоло айтади:

﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ

أَفْتَرَىٰ إِثْمًا عَظِيمًا﴾ [النساء 48]

«Албатта, Аллоҳ Ўзига ширк келтирилишини кечирмас. Ундан бошқа гуноҳни, кимни хоҳласа, кечирур. Ким Аллоҳга ширк келтирса, шубҳасиз, катта гуноҳни тўқибдир» [Нисо сураси: 48].

12-савол: Ширк ва унинг турларини айтиб беринг.

Жавоб: Ширк — бу бирор ибодатни Аллоҳдан бошқага қилишдир.

Унинг турлари:

Катта ширк: Аллоҳдан бошқага дуо қилиш ёки сажда қилиш ёки ундан бошқа учун бирор нарсани сўйиш кабилар.

Кичик ширк: Аллоҳдан бошқанинг номи билан қасам ичиш ёки бирор манфаат олиб келиши ёки зарарни кетказиши учун тумор илиб қўйиш, ёки кўр-кўрона одамлар учун намозини чиройли қилиб ўқиш каби ишлардир.

13-савол: Аллоҳдан бошқа бирорта ғайбни биладими?

Жавоб: Аллоҳдан бошқа ҳеч ким ғайбни билмайди.

Аллоҳ таоло айтади:

﴿قُلْ لَا يَعْلَمُ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ الْغَيْبَ إِلَّا اللَّهُ وَمَا يَشْعُرُونَ أَيَّانَ يُبْعَثُونَ﴾

[النمل ٦٥]

«Сиз: «Осмонлару ерда Аллоҳдан бошқа ҳеч ким ғайбни билмас»,-деб айтинг. Улар қачон қайта тирилтирилишларини ҳам сезмаслар» [Намл сураси: 65].

14-савол: Иймон арконлари нечта?

Жавоб: Муслмон киши иймон келтириши лозим бўлгани олтидир:

1. Аллоҳга иймон иймон келтириш.
2. Фаришталарига иймон келтириш.
3. Китобларига иймон келтириш.
4. Пайғамбарларига иймон келтириш.
5. Қиёмат кунига иймон келтириш.
6. Қадарнинг яхшиси ҳам, ёмони ҳам Аллоҳдан эканига иймон келтириш.

Буларга далил ўлароқ саҳиҳ Муслимда келган қуйидаги машхур ҳадис келади: «Жабройил (алайҳиссалом):

«Менга иймон нималиги ҳақида хабар бер», – дедилар. Шунда Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Иймон Аллоҳга ва унинг фаришталарига, китобларига, элчиларига, охират кунига ва қазои қадарга ишонишингдир», – деб жавоб бедилар».

15-савол: Иймоннинг рукнлари нечта ва уларнинг таърифи қандай?

Жавоб: Иймоннинг биринчи рукни Аллоҳга иймон келтиришдир. Бу қисмда қуйидагиларга иймон келтиришимиз лозим:

1. Аллоҳ таолонинг яратиши, ризқ бериши, барча махлуқотларнинг эгаси ва уларнинг бошқарувчиси эканига иймон келтириш.
2. Аллоҳнинг ёлғиз Ўзи ибодатга лойиқ Зот эканлигига иймон келтириш.

3. Аллоҳ таоло энг буюк ва катта Зот эканлигига, барча ҳамду сано Унинг Ўзигагина хос эканлигига, Аллоҳ таолонинг гўзал исмлари ва олий сифатлари борлигига, Унга тенг келадиган ҳеч ким йўқлиги ҳамда Унга ҳеч ким ўхшамаслигига иймон келтириш.

Иймоннинг иккинчи рукни: фаришталарга иймон келтириш.

У фаришталар Аллоҳнинг нурдан яратган мавжудотлари бўлиб, уларни фақатгина Ўзига ибодат қилишлари ва буйруқларига батамом итоат қилишлари учун яратган.

Фаришталарнинг энг улуғи бу пайғамбарларга ваҳий олиб тушган Жабройил алайҳиссаломдир.

Учинчи рукн: китобларга иймон келтириш.

Яъни Аллоҳ таоло томонидан пайғамбарларга нозил қилинган самовий китоблар. Масалан, Қуръони карим Расулимиз Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи ва салламга, Инжил Исо алайҳиссаломга, Таврот Мусо алайҳиссаломга, Забур Довуд алайҳиссаломга нозил қилинган.

Иброҳим ва Мусо алайҳиссаломга эса саҳифалар берилган.

Тўртинчи рукн: пайғамбарларга иймон келтириш.

Пайғамбарлар Аллоҳ таоло томонидан инсонларга таълим берадиган, улардан солиҳ амаллар қилувчиларга хушxabар берадиган ва гуноҳ-маъсият эгаларига дўзах оловини эслатадиган қилиб юборилган кишилардир.

Уларнинг энг афзаллари улул азм пайғамбарлар, яъни сабот-матонат эгаларидир. Улар:

Нух алайҳиссалом;

Иброҳим алайҳиссалом;

Мусо алайҳиссалом;

Исо алайҳиссалом;

Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи ва саллам.

Бешинчи рукн: Охират кунига иймон келтириш.

Охират куни ўлимдан кейин қабрда бошланадиган, сўнгра инсонлар ҳисоб-китоб бўлиб жаннат аҳли жаннатга, жаҳаннам аҳли эса жаҳаннамга жойлашадиган қиёмат кунидир.

Олтинчи рукн: Қадарнинг яхшилиги ва ёмонлигига иймон келтириш.

Қадар бу коинотда содир бўлган, бўлаётган ва бўлиши керак бўлган барча нарсалар Аллоҳнинг илми билан бўлиши, у нарсаларнинг содир бўлишини Лавҳул маҳфузда ёзиб қўйганлиги ва барча нарса Унинг хоҳиши билан бўлишига эътиқод қилишдир.

Аллоҳ таоло айтди:

﴿إِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْنَاهُ بِقَدَرٍ﴾ ﴿القمر ٤٩﴾

«Албатта, Биз ҳар нарсани ўлчов билан яратдик» [Қомар сураси: 49].

Қадарга иймон келтириш тўрт босқичдан иборатдир:

Биринчиси: Аллоҳ таоло тақдиримизда содир бўлган барча нарсаларни аввалдан Ўзининг азалий илми билан билиши ва барча нарсаларни содир бўлишидан аввал ҳам, кейин ҳам билишига эътиқод қилиш.

Бунинг далили:

﴿إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ وَيُنزِلُ الْغَيْثَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْأَرْحَامِ وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ مَّاذَا تَكْسِبُ غَدًا وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ بِأَيِّ أَرْضٍ تَمُوتُ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ﴾ ﴿٣٤﴾ [لقمان ٣٤]

«Албатта, соат (қиёмат) илми ёлғиз Аллоҳнинг ҳузуридадир. Ёмғирни У ёғдирур. Бачадонлардаги нарсани ҳам У билур. Ҳеч бир жон эртага нима касб қилишини билмас. Ҳеч бир жон қайси ерда ўлишини ҳам билмас. Албатта, Аллоҳ ўта билгувчи ва ўта хабардордир» [Луқмон сураси: 34].

Иккинчиси: Аллоҳ таоло содир бўлган ва содир бўладиган барча воқеа ҳодисаларни Лавҳул маҳфузда битиб қўйган бўлиб, буларнинг барчаси Унинг ҳузурида китобда эканлигини эътиқод қилиш.

Бунинг далили:

﴿* وَعِنْدَهُ مَفَاتِحُ الْغَيْبِ لَا يَعْلَمُهَا إِلَّا هُوَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَمَا تَسْقُطُ مِنَ سَّمَاءٍ إِلَّا يَعْلَمُهَا وَلَا حَبَّةٌ فِي ظِلْمَتِ الْأَرْضِ وَلَا رَطْبٌ وَلَا يَابِسٌ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ﴾ [الأنعام ٥٩]

«Ғайб очқичлари Унинг ҳузуридадирким, уларни ёлғиз Ўзигина билур. У қуруқлик ва денгиздаги бор нарсаларни билур. Бирон барг (шоҳидан узилиб) тушмас, магар У билур. Ер тубларидаги ҳар бир дон, бор ҳўлу қуруқ нарса, албатта, Очиқ Китобда (яъни, Лавҳул-Маҳфузда) мавжуддир» [Анъом сураси: 59].

Учинчиси: Қадарда содир бўлган барча нарсалар Аллоҳнинг иродаси билан бўлганлигига ва Унинг иродасисиз ҳеч нарса бўлмаслигига эътиқод қилиш.

Бунинг далили:

﴿لَمَنْ شَاءَ مِنْكُمْ أَنْ يَسْتَقِيمَ﴾ ﴿٢٨﴾ وَمَا تَشَاءُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ ﴿٢٩﴾ [التكوير ٢٨ ٢٩]

«Сизларнинг орангиздаги Тўғри Йўлда бўлмоқни хоҳлаган кишилар учун (бир эслатмадир). Сизлар фақат бутун оламлар Раббиси бўлмиш Аллоҳ хоҳласагина (Тўғри Йўлда бўлишни) хоҳларсизлар» [Таквир сураси: 28-29].

Тўртинчиси: Коинотимизда мавжуд бўлган барча нарсаларни Аллоҳ яратганлигига, уларнинг зотларини ҳам, сифатлари ва ҳаракатларини ҳам Аллоҳ яратганлигига эътиқод қилиш.

Бунинг далили:

﴿وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ وَمَا تَعْمَلُونَ﴾ [الصافات ٦١]

«Ҳолбуки, сизларни ҳам, қилиб олган бутларингизни ҳам Аллоҳ яратган-ку?!» [Софат сураси: 96].

16-савол: Қуръоннинг таърифи қандай?

Жавоб: Қуръон Аллоҳ таолонинг каломи(сўзи) бўлиб у махлуқ (яратилган) эмасдир.

Аллоҳ таоло айтади:

﴿وَإِنْ أَحَدٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ اسْتَجَارَكَ فَأَجِرْهُ حَتَّى يَسْمَعَ كَلِمَ اللَّهِ ثُمَّ أَبْلِغْهُ مَأْمَنَهُ ذَلِكَ

بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَعْلَمُونَ﴾ [التوبة ٦]

«(Эй Муҳаммад алайҳис-салоту вас-салом), агар мушриклардан биронтаси сиздан ҳимоя сўраса, бас, уни ҳимоя қилинг, токи у Аллоҳнинг каломини эшитсин. Сўнг уни ўзи учун тинч бўлган жойга етказиб қўйинг. Бу (ҳукм) уларнинг билмайдиган қавм бўлганлари учундир» [Тавба сураси: 6].

17-савол: Суннат нима дегани?

Жавоб: Суннат пайғамбаримиз Муҳаммад саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг сўзлари ёки қилган ишлари ёки қарорлари ёки хилқат ва хулқ атвордаги сифатлари.

18-савол: Бидъатнинг маъноси нима? Уни қабул қилсак бўладими?

Жавоб: Пайғамбаримиз Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг саҳобаларининг даврида бўлмаган, инсонлар ўзлари томонларидан динга қўшган ҳар бир амал бидъатдир.

Бидъатни қабул қилишлик жоиз эмас, балки, уни қайтаришимиз лозим.

Бунга далил пайғамбаримиз Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг ушбу сўзлари: «**Ҳар бир бидъат залолатдир**». Абу Довуд ривояти

Мисол тариқасида таҳоратда тана аъзоларини тўрт марта ювиш ёки Пайғамбаримиз Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг туғилган кунларини (мавлид) нишонлашни келтира оламиз. Буларнинг бирортасини Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи ва саллам ёки саҳобалар қилмаганлар.

19-савол: Аллоҳ учун яхши кўриш ва Аллоҳ учун ёмон кўришнинг маъноси нима?

Жавоб: Аллоҳ учун яхши кўриш мўмин бандаларни яхши кўриб, уларга ёрдам беришдир.

Аллоҳ таоло айтади:

﴿وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ﴾ [التوبة ﴿٧١﴾]

«Мўмин ва мўминалар бир-бирларига дўстдирлар» [Тавба сураси: 71].

Аллоҳ учун ёмон кўриш кофир кимсаларни ёмон кўриш ва уларга қарши туришдир.

Аллоҳ таоло айтади:

﴿قَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِي إِبْرَاهِيمَ وَالَّذِينَ مَعَهُ إِذْ قَالُوا لِقَوْمِهِمْ إِنَّا بُرَّاءُ مِنْكُمْ وَمِمَّا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ كَفَرْنَا بِكُمْ وَبَدَا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةُ وَالْبَغْضَاءُ أَبَدًا حَتَّى تُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَحَدَهُ﴾ ﴿٤﴾ [الممتحنة ٤]

Аллоҳ таоло айтади: «Сизлар учун Иброҳим ва у билан бирга бўлган кишиларда (уларнинг кофирларга қилган муносабатларида) гўзал намуна бордир. Эслангиз, улар ўз қавмларига: «Дарҳақиқат, бизлар сизлардан ва сизлар Аллоҳни қўйиб ибодат қилаётган бутларингиздан безормиз. Бизлар сизлар (ишониб, «ибодат» қилаётган бут-санамлар)ни инкор этдик. Токи сизлар ёлғиз Аллоҳга иймон келтиргунларингизча сизлар билан бизнинг ўртамизда мангу адоват ва ёмон кўриш зоҳирдир», – дедилар» [Мумтаҳана сураси: 4].

20-савол: Аллоҳ таоло Ислом динидан бошқа динда қилинган амалларни қабул қиладими?

Жавоб: Аллоҳ таоло Ислом динидан бошқа динда қилинган амалларни зинҳор қабул қилмайди.

Аллоҳ таоло айтади:

﴿وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾ ﴿٨٥﴾ [آل عمران ٨٥]

«Кимда ким Исломдан ўзга дин истаса, бас, (унинг «дини» Аллоҳ ҳузурида) ҳаргиз қабул қилинмайди ва у охиратда зиён кўргувчилардандир» [Оли-Имрон сураси: 85].

21-савол: Биламизки, куфр сўз-амал ёки эътиқод билан бўлади! Бунга қандай мисол келтирса бўлади?

Жавоб: Сўздаги куфрга Аллоҳ таолони ёки Муҳаммад саллаллоҳу алайҳи ва салламни ҳақорат қилишликни мисол тариқасида олиб келишимиз мумкин.

Амалдаги куфрга Қуръони каримни оёқ ости қилиш ёки Аллоҳдан ўзгасига сажда қилишлик мисол бўла олади.

Эътиқоддаги куфр эса, Аллоҳдан ўзгаси ибодатга тотикли ёки у билан бошқа бирор бир яратувчи бор деб эътиқод қилишлик.

22-савол: Нифоқ нима ва унинг қандай турлари бор?

Жавоб: Нифоқнинг маъноси зоҳирда мусулмончиликни кўрсатиб ичида эса куфрни сақлаб юрган иккиюзламичилиқдир. Бу каби инсонлар «мунофиқлар» дея аталади. Нифоқнинг икки тури мавжуд, улар:

1. Катта нифоқ.

Устида исломни, ичида эса куфрни сақлаш. Бу каби нифоқ инсонни диндан чиқаради.

Аллоҳ таоло айтади:

﴿إِنَّ الْمُتَفِقِينَ فِي الدَّرَكِ الْأَسْفَلِ مِنَ النَّارِ وَلَنْ تَجِدَ لَهُمْ نَصِيرًا﴾ [النساء 145]

Аллоҳ таоло айтади: «Албатта, мунофиқлар дўзахнинг энг тубан жойида бўлурлар. Ва улар учун бирон мададкор топа олмайсиз!» [Нисо сураси: 145].

2 -Кичик нифоқ:

Ёлғончилик, ваъдага вафо қилмаслик ва омонатга хиёнат қилиш каби амаллар кичик нифоқ турларидандир.

Бу каби нифоқ кишини диндан чиқариб юбормайди, балки ўз соҳибини (агар тавба қилмаса,) азобга дучор қилади.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам айтадилар: «Мунофиқнинг уч белгиси бордир: гапирса, ёлғон гапиради, ваъда берса, бажармайди, омонатга хиёнат қилади!». Бухорий ва Муслим ривояти

23-савол: Пайғамбарларнинг энг охиргиси ким?

Жавоб: У Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи ва салламдир!

Аллоҳ таоло айтади:

﴿مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِّن رِّجَالِكُمْ وَلَكِن رَّسُولَ اللَّهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ وَكَانَ اللَّهُ بِكُلِّ

شَيْءٍ عَلِيمًا ﴿٥٠﴾﴾ [الأحزاب ﴿٥٠﴾]

«Муҳаммад сизлардан бирон кишининг отаси эмасдир, балки у Аллоҳнинг расули ва пайғамбарларнинг сўнггисидир» [Ахзоб сураси: 40].

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам айтадилар: «Мен пайғамбарларнинг энг охиргисиман ва мендан кейин бирор бир пайғамбар келмайди». Абу Довуд, Термизий ва бошқалар ривояти

24-савол: Мўъжиза нима?

Жавоб: Мўъжиза бу Аллоҳ таоло пайғамбарларига берган ҳар бир ноодатий нарсадир. Улар пайғамбарлар содиқ эканликларига далолат қилади. Масалан:

— Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва саллам ойни иккига бўлишлари.

— Мусо алайҳиссалом денгизни иккига бўлишлари ва Фиръавн ва унинг қўшини унда чўкиб кетишлари.

25-савол: Саҳобалар кимлар? Уларни яхши кўриш керакми?

Жавоб: «Саҳоба» деб Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам билан мўмин ҳолида учрашган ва исломда вафот этган ҳар бир кишига айтилади.

Биз уларни яхши кўрамиз ва уларга эргашамиз. Улар пайғамбарлардан кейинги инсонларнинг энг яхшисидирлар.

Саҳобаларнинг энг афзаллари тўрт халифадир:

Абу Бакр разияллоҳуанху;

Умар разияллоҳуанху;

Усмон разияллоҳуанху;

Али разияллоҳуанху.

26-савол: Мўминларнинг оналари кимлар?

Жавоб: Улар Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг аёлларидирлар.

Аллоҳ таоло айтадики:

﴿التَّيُّ أُولَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنفُسِهِمْ وَأَزْوَاجُهُ أُمَّهَاتُهُمْ﴾ [الأحزاب ٦]

«Пайғамбар мўминларга ўзларидан ҳам ҳақдорроқдир, унинг аёллари эса уларнинг оналаридирлар» [Аҳзоб сураси: 6].

27-савол: Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам оилаларининг бизнинг устимизда қандай ҳақлари бор?

Жавоб: Биз уларни яхши кўрамиз, уларни ўзимизга дўст тутамиз, уларни ёмон кўрганларни ёмон кўрамиз ва ғулуга кетиб қолмаймиз. Оилалари у зотнинг аёллари, зурриётлари, Бани Ҳошим ва Бани Мутталибдан бўлган мўминлардир.

28-савол: Муслмонларнинг волийларига нисбатан бизга вожиб қилинган нарсалар нима?

Бизнинг устимиздаги вожиблар: уларни ҳурмат қилиш, маъсият бўлмаган ишларда қулоқ тутиш ва итоат қилиш, уларни тахтдан тушириш учун бош кўтармаслик, уларнинг ҳақларига дуо қилиш ва уларга насиҳат қилишдир.

29-савол: Мўминларнинг диёри қаерда?

Жавоб: Жаннатда, Аллоҳ таоло айтадики:

﴿إِنَّ اللَّهَ يُدْخِلُ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرَى مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ ۖ﴾

[محمد ﴿١٢﴾]

«Албатта Аллоҳ иймон келтирган ва яхши амаллар қилган зотларни остидан дарёлар оқиб турадиган жаннатларга киритур...» [Муҳаммад сураси: 12].

30-савол: Кофирларнинг диёри қаерда?

Жавоб- Дўзахда, Аллоҳ таоло айтадики:

﴿فَإِن لَّمْ تَفْعَلُوا وَلَنْ تَفْعَلُوا فَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِي وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ ۗ أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ﴾

[البقرة ﴿٢٤﴾]

«Ёқилғиси одамлар ва тош бўлган, кофирлар учун тайёрланган ўтдан қўрқинглар» [Бақара сураси: 24].

31-савол: Кимдан ва нимадан қўрқамиз? Нимани кимдан умид қиламиз? Бу нарсаларнинг далили нима?

Жавоб: Қўрқув Аллоҳдан ва Унинг жазосидан бўлади. Умид Аллоҳдан савоб беришини, мағфират этишини ва раҳм қилишини умид қиламиз.

Бунга далил Аллоҳ таолонинг қуйидаги сўзидир:

﴿أُولَئِكَ الَّذِينَ يَدْعُونَ يَبْتَغُونَ إِلَىٰ رَبِّهِمُ الْوَسِيلَةَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ وَيَرْجُونَ رَحْمَتَهُ وَيَخَافُونَ
عَذَابَهُ إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ كَانَ مَحْذُورًا ﴿٥٧﴾﴾ [الإسراء ﴿٥٧﴾]

«Ана ўша дуо қилаётганлари — Раббларига васила изларлар, қайсилари яқинроқ эканини (билмоқ учун). Унинг раҳматини орзу қилурлар ва азобидан қўрқурлар. Албатта, Раббингнинг азоби ҳазир бўлишга лойиқдир» [Исро сураси: 57].

﴿نَبِيُّ عِبَادِي أَنِّي أَنَا الْغَفُورُ الرَّحِيمُ ﴿٥٨﴾ وَأَنَّ عَذَابِي هُوَ الْعَذَابُ الْأَلِيمُ ﴿٥٩﴾﴾ [الحجر: ﴿٥٨﴾-﴿٥٩﴾]

«Бандаларимга хабар бергил: «Албатта, Менинг Ўзим Гофиру Роҳимдирман. Ва, албатта, азобим аламли азобдир» [Ҳижр сураси: 49-50].

32-савол: Аллоҳнинг баъзи исм-сифатларини айтиб беринг!

Жавоб: Аллоҳ, Рабб, Ар-Роҳман, Ас-Самиъ, Ал-Басир, Ал-Алим, Ар-Раззоқ, Ал-Ҳайй, Ал-Азим.... ва яна бошқа чиройли исмлари ва олий сифатлари.

33-савол: Бу исмларни шарҳланг!

Жавоб: Аллоҳ — ибодат қилинадиган ҳақ илоҳ, У ёлғиз ва Унинг шериги йўқ.

Рабб — яратувчи, молик, ризқлантирувчи, ишларни бошқариб турувчи ва барча нуқсонлардан пок ягона Зот.

Ас-Самиъ — ҳамма нарсани эшитиб турувчи. Овозларнинг турли хил бўлишига қарамасдан ҳаммасини эшитиб туради.

Ал-Басир — барча нарсани: хоҳ кичик, хоҳ катта бўлсин кўриб турувчи.

Ал-Алим — олдинги, ҳозирги ва келажакдаги барча нарсани билиб турувчи.

Ар-Роҳман — барча махлуқотларни: хоҳ тирик, хоҳ ўлик бўлсин ўз раҳмати билан ўраб олувчидир. Барча бандалар ва махлуқотлар Унинг раҳмати остидадир.

Ар-Раззоқ — инсу жин ва барча жонзотларнинг ризқи Унинг зиммасида бўлган Зот.

Ал-Ҳайй — ўлмайдиган тирик Зот, У Зотдан ташқари ҳамма ўлади.

Ал-Азим — энг комил, камолотнинг барчаси У учунгинадир; энг улуғ, улуғлик унинг исм-сифатларида ва ишларидадир.

34-савол: Муслмон уламоларга нисбатан бизга нималар вожиб қилинган?

Жавоб: Уларни яхши кўрамиз, бошимизга тушган бирор масалада уларга юзланамиз. Уларни фақат яхшилик ила эслаймиз ва кимки уларни ёмонлик ила тилга оладиган бўлса, бизнинг йўлдошимиз эмас.

Аллоҳ таоло айтади:

﴿يَأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا قِيلَ لَكُمْ تَفَسَّحُوا فِي الْمَجَالِسِ فَافْسَحُوا يَفْسَحَ اللَّهُ لَكُمْ وَإِذَا قِيلَ أَنْشُرُوا فَأَنْشُرُوا فَإِنَّ اللَّهَ الّذِينَ ءَامَنُوا مِنْكُمْ وَالَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ دَرَجَاتٍ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ﴾ [المجادلة ١١]

«Аллоҳ сизлардан иймон келтирганларни ва илмга берилганларнинг даражаларини кўтарур. Аллоҳ нима қилаётганингиздан хабардордир» [Мужодадала сураси: 11].

35-савол: Аллоҳнинг авлиёлари кимлар?

Жавоб: Улар тақводор мўминлардир.

Аллоҳ таоло айтади:

﴿أَلَا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لَا خَوْفَ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾ [الَّذِينَ ءَامَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَ] ﴿٢٣﴾

[يونس ﴿٢٣﴾ ﴿٢٤﴾]

«Огоҳ бўлингким, Аллоҳнинг дўстларига хавф йўқдир ва улар хафа ҳам бўлмаслар. Улар иймон келтирганлар ва тақво қилганлардир» [Юнус сураси: 62-63].

36-савол: Иймон сўз ва амалми?

Жавоб: Иймон сўз, амал ва эътиқоддир.

37-савол: Иймон зиёда бўлиши ёки заифлашиб кетиши мумкинми?

Жавоб: Иймон Аллоҳга итоат қилиш билан зиёда бўлади ва осийлик қилиш билан сусайиб камаяди.

Аллоҳ таоло айтади:

﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَّتْ قُلُوبُهُمْ وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ آيَاتُهُ زَادَتْهُمْ إِيمَانًا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ﴾ [الأنفال ٥٠]

«Албатта, Аллоҳ зикр қилинса, қалблари титрагувчи, оятлари тиловат этилса, иймонларини зиёда қилгувчи ва Раббларига таваккул қилгувчиларгина мўминлардир» [Анфол сураси: 2].

38-савол: Эҳсон нима?

Жавоб: Аллоҳга кўриб тургандек ибодат қилиш, агар ундай қила олмаса, У мени кўриб турибди дегандек ибодат қилишдир.

39-савол: Аллоҳ таоло амалларни қабул қилиши учун қандай шартлар бор?

Жавоб: Икки шарти бор:

1. Амал Аллоҳ учун холис қилинган бўлиши.
2. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг суннатларига тўғри келиши.

40-савол: Аллоҳ таолога таваккул қилиш нима?

Жавоб: Ҳар хил манфаатларга эришишда ва зарарларни кетказишда Аллоҳ таолога таяниш ва, шу билан бирга, сабабларни ҳам бажаришдир.

Аллоҳ таоло айтади:

﴿وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ﴾ [الطلاق ٣]

«Ким Аллоҳга таваккал қилса, бас, унга У зотнинг Ўзи кифоядир...» [Талоқ сураси: 3].

41-савол: Инсонларни қандай маъруфларга буюриш керак ва қандай мункарлардан қайтариш керак?

Жавоб: Маъруф Аллоҳ таоло буюрган нарсалар, мункар Аллоҳ таоло қайтарган барча маъсиятлардир.

Аллоҳ таоло айтади:

﴿كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَآلِ الْأَنْبِيَاءِ إِنَّ هَذَا لَكُنَّ أُمَّةً يَتَّبِعُهَا الْكَافِرُونَ﴾ [آل عمران ١١٠]

عمران ١١٠

«Сиз одамлар учун чиқарилган энг яхши уммат бўлдингиз. Амри маъруф қиласиз, наҳйи мункар қиласиз ва Аллоҳга иймон келтирасиз» [Оли-Имрон сураси: 110].

42-савол: Аҳли сунна ва жамоа деб кимларга айтилади?

Жавоб: Улар айтаётган сўзларида, қилаётган амалларида ва эътиқодларида Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам ва саҳобаларига эргашган инсонлардир.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг суннатларига эргашганлари ва бидъатни тарк қилганлари сабабли «Аҳли сунна» деб аталдилар.

«Жамоат» деб аталашиларининг сабаби эса улар ҳақ устида йиғилдилар ва бўлинмадилар.

ФИҚҲ

1-савол: Таҳоратнинг таърифи нима?

Жавоб: Таҳорат (покланиш) ҳиссий ва маънавий нопоклик, ифлосликлардан пок ва тоза бўлмоқдир.

Ифлосликлардан покланиш баданга, кийимга ёки намоз ўқиладиган жойларга теккан нажосатларни тозалаш билан бўлади.

Маънавий покланиш ғусл ва таҳорат олиш билан бўлади. Таҳорат ва ғусл эса инсонни тозалайдиган сувлар билан бўлади. Тоза сув топа олмаган ёки уни ишлатишдан ожиз қолган киши таяммум олиш билан покланади.

2-савол: Нажосат теккан жойларни қандай тозалаймиз?

Жавоб: Тоза бўлгунча сув билан ювамиз.

Ит ялаган идишларни эса етти марта, биринчисида тупроқ билан ювилади.

3-савол: Таҳоратнинг қандай фазилатлари бор?

Жавоб: Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва саллам айтадилар: «Агар мусулмон киши таҳорат олиб юзини ювса, кўзлари билан қилган барча хато камчиликлар тушган сув билан бирга (ёки охириги тушган томчи билан бирга) чиқиб кетади. Агар у қўлларини ювса, қўли билан ушлаб қилган барча гуноҳлари шу сув (ёки охириги томчиси) билан бирга чиқиб кетади. Агар у оёқларини ювса, оёқлари билан қилган барча гуноҳлари шу сув билан (ёки охириги томчи билан) чиқиб кетади. Шундай

қилиб таҳоратдан гуноҳлари тўкилган ҳолатда чиқиб кетади». Муслим ривояти

4-савол: Таҳоратни қандай оламиз?

Жавоб: Аввало кафтимизни уч маротаба яхшилаб ювиб оламиз.

Сўнгра оғзимиз ва бурнимизни уч мартадан чайқаймиз.

Оғзимизни чайқашда ўнг кафтимизга сув олиб оғзимизни чайқаймиз ва сувни чиқариб ташлаймиз.

Шунингдек, бурнимизни ҳам уч маротаба чайқаймиз.

Бурундаги сувни чап қўлимиз воситасида чиқариб ташлаймиз.

Сўнгра юзимизни уч маротаба яхшилаб ювамиз.

Ва қўлимизни тирсак билан қўшиб ювамиз.

Сўнгра бошимизга масҳ тортиш учун қўлларимизни хўллаб оламиз ва олди қисмидан орқа томон, кейин эса худди шу шаклда орқадан олдинга тортамыз ва кулоқларимизни ҳам қўшиб қўямиз.

Сўнгра оёқларимизни тўпиққа қадар уч маротаба ювамиз.

Мана шу кўринишдаги таҳорат энг комил таҳорат ҳисобланиб, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг худди шундай таҳорат олганлари Бухорий ва Муслимда Усмон ва Абдуллоҳ ибн Зайддан ривоят қилинган. Бухорий ва бошқаларда келган ривоятларнинг бирида Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам бир ва икки мартадан ювиш билан таҳорат олганлари ҳам собит бўлган. Яъни барча ювиладиган тана аъзоларини бир ёки икки мартадан ювганлар.

5-савол: Таҳоратнинг фарзлари нима ва улар нечта?

Жавоб: Таҳоратнинг фарзларидан мурод шуки, агар ювилиши зарур бўлган тана аъзоларидан бирортаси ювилмай қолса, таҳорат тўғри бўлмайди ва у билан ўқилган намозни такроран ўқиш керак.

Таҳоратнинг фарзлари қуйидагилар:

1. Юзни ювиш. Оғизни чайқаш ва бурунни қоқиш ҳам шулар жумласидандир.¹

2. Икки қўлни тирсак билан қўшиб ювиш.

3. Бошга масҳ тортиш.

4. Оёқларни тўпиқлар билан қўшиб ювиш.

5. Тана аъзоларини ювишда тартибга риоя қилиш.

Биринчи юзни, сўнгра қўлларни, сўнгра бошга масҳ тортиш, сўнгра оёқларни ювиш.

6. Узлуксизлик. Яъни биринчи ювилган тана аъзоси куриб қолмасдан олдин иккинчисини дарҳол ювиш. Масалан, бир инсон таҳоратнинг яримини олиб, сўнгра бироз вақт ўтиб, қолган яримини олса, бу кишининг таҳорати тўғри бўлмайди.²

6-савол: Таҳоратнинг суннатлари нечта ва улар қайсилар?

Жавоб: Таҳоратнинг суннатларини қилган киши савоб олади, қилмаса, гуноҳкор бўлмайди ва таҳорат тўғри бўлади.

Таҳоратнинг суннатлари қуйидагилар:

---

¹ Аслида, таҳоратда оғизни чайқаш ва бурунни қоқиш суннат амаллар ҳисобланади, фарз эмас. Муаллифнинг гапи омонат юзасидан келтирилди. (Муҳаррир изоҳи)

² Юқорида келтирилган бешинчи, олтинчи бандлар ҳам суннат амаллар ҳисобланади. Муаллифнинг гапи омонат юзасидан келтирилди. (Муҳаррир изоҳи)

1. «Бисмиллаҳ»ни айтиш.
2. Мисвок ишлатиш.
3. Кафтни уч маротаба ювиш.
4. Бармоқлар орасини хилол қилиш.³
5. Аъзоларни икки ёки уч мартадан ювиш.
6. Ювишни ўнг томондан бошлаш.

7. Таҳоратдан кейин зикр қилиш: «Ашҳаду аллаа илааҳа иллаллоҳу ваҳдаҳу лаа шариика лаҳ ва ашҳаду анна Муҳаммадан ѓабдуҳу ва расулуҳу», – деб айтиш. Маъноси: Аллоҳдан ўзга ибодатга лойиқ зот йўқ ва Унинг шериги йўқлигига ҳамда Муҳаммад алайҳиссалом Унинг қули ва пайғамбари эканлигига гувоҳлик бераман.

8. Таҳоратдан кейин икки ракат намоз ўқиш.

7-савол: Таҳоратни бузадиган амаллар нечта?

Жавоб: Олди ёки орқадан чиққан барча нарсалар: бавл (сийдик), ахлат, ҳаво.

Уйқу, ақлдан озиш, ҳушдан кетиш.

Туя гўштини ейиш.⁴

Олд аврат ёки орқа аврат қисмини ҳеч қандай нарсасиз ушлаш.⁵

8-савол: Таяммум нима?

Жавоб: Таяммум — ер жинсидан бўлган тоза тупроқни сув йўқлиги ёки уни ишлатишга қодир бўлмаган пайтда таҳорат сифатида ишлатиш.

---

³ Яъни бармоқлар орасига бармоқларни киргизиб ювиш. Худди шундай амал соқолда ҳам бор. Бунда соқол орасига қўл бармоқлари киритиб ювилади. (Муҳаррир изоҳи)

⁴ Ушбу амал таҳоратни бузишида мазҳаблар орасида ихтилоф бор. (Муҳаррир изоҳи)

⁵ Бу амал таҳоратни бузиши борасида ҳам ихтилоф бор. (Муҳаррир изоҳи)

9-савол: Таяммум қандай қилинади?

Жавоб: Икки кафтининг ичини тоза тупроқ ёки ер жинсига уради, сўнгра кафтларини юзига ҳамда кўлларининг устки қисмига бир маротаба суртади.

10-савол: Таяммумни қайси амаллар бузади?

Жавоб: Таҳоратни бузадиган барча амал таяммумни ҳам бузади. Шу билан бирга, сув топилиши ҳам таяммумни бузади.

11-савол: Маҳси ва жавроб нима дегани? Уларга масҳ тортса бўладими?

Маҳси — инсон оёғига киядиган, теридан ясаладиган оёқ кийим.

Жавроб — инсон оёғига киядиган, теридан бошқа нарсалардан ясалган оёқ кийим.

Агар киши таҳорат олганда оёғини ювиб, сўнгра маҳси ёки жавроб кийган бўлса, ўша кийган нарсасига масҳ тортса бўлади.

12-савол: Маҳсига масҳ тортишдан нима ҳикмат кўзланган?

Жавоб: Бандаларга ибодатни енгиллатмоқ! Хусусан, қиш вақтларида ёки сафарда оёқдаги нарсани ечиш қийин бўлганда кишига асқатади.

13-савол: Маҳсига масҳ тортишнинг нима шартлари бор?

Жавоб:

1. Таҳоратли ҳолда кийиш.
2. Масҳ тортиладиган маҳси тоза бўлиши. Нажас маҳсига масҳ тортиб бўлмайди.
3. Оёқнинг ювилиши керак бўлган миқдорни (маҳси) ёпиши.

4. Масҳ тортиш шариат белгилаб берган вақт ичида бўлиши. Муқим учун бир кеча-кундуз, мусофир учун уч кеча кундуз.

14-савол: Маҳсига қандай масҳ тортилади?

Жавоб: Қўлларининг бармоқларини сув қилиб, кийилган маҳсининг устки қисмига оёқнинг учидан то болдиргача бир марта тортиб борилади. Ўнг оёққа ўнг қўл билан, чап оёққа чап қўл билан тортади.

15-савол: Қайси амаллар масҳни бузади?

Жавоб:

1. Шариат белгилаб берган муддатнинг тугаши масҳни бузувчи омилдир.

2. Маҳсини ечиш. Киши масҳ тортгандан сўнг маҳсиларини ёки бир пойини ечса, янги таҳорат олмай туриб⁶ ўша маҳсига масҳ тортиши мумкин бўлмайди.

16-савол: Намознинг маъноси нима?

Жавоб: Намоз белгиланган махсус сўз ва амаллар билан бажариладиган, такбир билан бошланиб, салом бериш билан тугайдиган ибодатдир.

17-савол: Намознинг ҳукми нима?

Жавоб: Намоз мусулмонлар учун фарз бўлган амалдир.

Аллоҳ таоло айтади:

﴿إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَّوْقُوتًا﴾ [النساء ١١٣]

«Албатта, намоз мўминларга вақтида фарз қилингандир»
[Нисо сураси: 103].

---

⁶ Яъни оёғини ювмай. (Муҳаррир изоҳи)

18-савол: Намозни тарк қилишни ҳукми нима?

Жавоб: Намозни қасддан инкор қилиб ташлаб қўйиш куфрдир. Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва саллам айтдилар: «Биз ва кофирларнинг ўртамизни ажратиб турадиган нарса намоздир. Бас, ким намозни тарк қилса, дарҳақиқат, кофир бўлибди». Аҳмад ва Термизий ривояти

19-савол: Мусулмон киши учун бир кунда неча маҳал намоз фарз бўлган ва улар неча ракат?

Жавоб: Мусулмон киши учун бир кунда беш маҳал намоз ўқиш фарз бўлган, улар: бомдод (икки ракат), пешин (тўрт ракат), аср (тўрт ракат), шом (уч ракат), хуфтон (тўрт ракат).⁷

20-савол: Намознинг нима шартлари бор?

1. Мусулмон бўлиш. Кофир инсон намоз ўқиса, намози ўтмайди.
2. Ақлли бўлиш. Мажнуннинг намози дуруст эмас.
3. Ажрата билиш. Намозларнинг фарқига бормаيدиган ёш боланинг намози дуруст эмас.
4. Ният.
5. Намоз вақтининг кириши.
6. Таҳорат.
7. Нажосатдан пок бўлиш.
8. Авратни беркитиш.
9. Қиблага қараб намоз ўқиш.

---

⁷ Бу ерда фақат намознинг фарзлари айтилган, беш маҳал намознинг фарзларига тобе бўлган суннат намозлар ҳам бор. (Муҳаррир изоҳи)

21-савол: Намознинг нечта аркони бор?

Жавоб: Намознинг арконлари 14 та бўлиб, улар қуйидагилардир:

1. Фарз намозларида туришга қодир инсоннинг туриб ўқиши.

2. Эҳром такбирини айтиш, яъни «Аллоҳу акбар» деб қулоқ қоқиш.

3. Фотиҳа сурасини ўқиш.

4. Рукуъ қилиш. Қўлларини тиззасига буклаб, орқа умуртқа жойини текис тутати. Ҳамда бошини тушириб ҳам, баланд кўтариб ҳам юбормайди.

5. Рукуъдан кўтарилиш.

6. Тик турганда текис туриш.

7. Сажда қилиш. Сажда қилганда пешонаси, бурни, икки кафти, икки тиззаси ва оёқ бармоқларининг учлари ерга тегиши керак.

8. Саждадан туриш.

9. Икки сажда ўртасида ўтириш.

Ўтиришда чап оёғига ўтириб, ўнг оёғинининг учларини қиблага қаратган ҳолда ерга қадаш суннатдир.

10. Хотиржамлик: ҳар бир амални сокинлик билан бажариш.

11. «Ат-таҳийят»ни ўқиш.

12. Охирги ташаҳҳудга ўтириш.

13. Икки маротаба салом бериш — бу «Ассалааму алайкум ва раҳматуллоҳ» дейиш билан бўлади.

14. Айтиб ўтганимиздек, намоз рукнларини тартиб билан бажариш. Масалан, агар рукуъдан олдин атайлаб сажда қилса, намози бузилади. Агар эсдан чиқариб

қилиб қўйса, рукуъ қилиш учун орқага қайтиши лозим. Сўнгра қайтадан сажда қилади.

22-савол: Намоз вожибларини айтиб беринг!

Жавоб: Намоз вожиблари саккизтадир. Улар қуйидагилар:

Такбири таҳримадан бошқа такбирлар.

Имом ва ёлғиз ўқиётган одам «Самиъаллоҳу лиман ҳамидах» деб айтиши.

«Роббанаа ва лакал ҳамд» деб айтиш.

Рукуъда бир марта «Субҳаана роббиял ъазиим» деб айтиш.

Саждада бир мартаба «Субҳаана роббиял аълаа» деб айтиш.

Икки сажда орасида «Роббиғфирлии» деб айтиш.

Биринчи ташаҳхудни ўқиш.

Биринчи ташаҳхудга ўтириш.

23-савол: Намознинг суннатларини айтиб беринг?

Жавоб: Улар ўн битта бўлиб, қуйидагилар:

1. Такбири таҳримадан кейин: «Субҳаанакаллоҳумма ва биҳамдик ва табаарокасмука ва таъаала жаддука ва лаа илааҳа ғойрўк», – деб айтиш. Бу намозни очиш дуоси дейилади.

2. «Аъзубиллаҳ»ни айтиш.

3. «Бисмиллаҳ»ни айтиш.

4. (Фотиҳа сурасидан кейин) «Амин» деб айтиш.

5. Фотиҳадан кейин зам сура ўқиш.

6. Имом қироат жаҳрий ўқиладиган ўринларда жаҳрий ўқиши.

7. Ҳамд айтгандан кейин «Милъўссамаавати ва милъўлърди ва милъў маа шиъта мин шай-ин баъд» деб айтиш.

8. Рукуъдаги иккинчи, учинчи ва ундан кейинги тасбеҳлар.

9. Саждадаги биринчи тасбеҳдан кейингилари ҳам суннатдир.

10. Икки сажда ўртасидаги «Роббиғфирлии» зикрини бир мартадан кўп айтиш ҳам суннатдир.

11. Охирги ташаҳҳудда Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламга ва у кишининг оилаларига салавот ва салом айтиш, барака тилаш. Ундан кейин дуо қилиш.

Тўртинчидан: феълий суннатлар, яъни суннат бўлган кўринишлар:

1. Эҳром такбири вақтида икки қўлни кўтариш.

2. Рукуъ пайтида икки қўлни кўтариш.⁸

3. Рукуъдан қайтганда икки қўлни кўтариш.⁹

4. Ундан кейин қўлларни қайтадан бойлаш.

5. Ўнг қўлни чап қўлнинг устига қўйиш.

6. Сажда қиладиган ўрнига қараб туриш.

7. Турган пайтида икки оёғининг орасини очиб туриш.¹⁰

8. Рукуъда тиззадаги қўлнинг панжаларини орасини очган ҳолда ушлаш, белини теккис тутиш ва бошини ҳам теккис тутиш.

---

⁸ Ушбу амал «рофъул ядайн», яъни икки қўлни кўтариш деб аталиб, ҳанбалий мазҳабида суннат дейилади. (Муҳаррир изоҳи)

⁹ Ушбу амал «рофъул ядайн», яъни икки қўлни кўтариш деб аталиб, ҳанбалий мазҳабида суннат дейилади. (Муҳаррир изоҳи)

¹⁰ Ушбу амал ҳанбалий мазҳабида суннат дейилади. (Муҳаррир изоҳи)

9. Сажда аъзоларини барчасини ўз ўрнига қўйиб сажда қилиш ва саждагоҳга қўли ва пешонаси ҳеч қандай тўсиқсиз тегиши.

10. Саждада қорнини икки сонидан, чиғаноқларини биқинидан, билакларини ердан узоқда тутиши, икки сонининг орасини очиш, товонларини теккис тутиш ва оёқ бармоқларининг остини ерга қаратиши, саждада қўлларни елка баробарида қўйиб бармоқларининг орасини ёпиб теккис қилади.

11. Икки сажда орасида ва ташаҳхудда ўтирганда чап оёғи устига ўтириб ўнг оёғини тик қилиб панжаларини қиблага қаратмоғи ва охирги ташаҳхудда икки ёнбоши билан ўтириб, чап оёғини ўнг томонга чиқариб ўнг оёғини эса тик қадамоқ керак.

12. Сўнгра ўтирганда чап оёғининг ост қисмига ўтириб, ўнг оёғини тик қилиб, оёқ панжаларининг учини қибла томонга қаратади. Ташаҳхудда ҳам худди шу кўриниш, аммо ўрта бармоғи билан бош бармоқни узук каби боғлайди ва кўрсаткич бармоғини дуо қилаётганда ҳаракатлантиради. Ва чап қўлини чап сонига бармоқларини бир-бирига жипс қилиб теккис ҳолда қиблага қаратади.

13. Ўнг ва чап томонга қараб салом бериш.

24-савол: Намозни бузувчи амаллар қайсилар?

Жавоб: Улар бир нечта бўлиб, қуйида зикр қилиб ўтамыз:

1. Намоз рукнларидан бир рукнни ёки шартларидан бир шартни тарк этиш.
2. Қасддан гапириш.
3. Еб-ичиш.

4. Қайта-қайта кўп ҳаракат қилиш.
5. Намоз вожибларидан бирор вожибни атайин тарк қилиш.

25-савол: Муслмон киши қандай намоз ўқийди?

Жавоб: Намознинг кўриниши:

1. Бутун бадани ила қиблага қараб туради, ён-атрофга қарамасдан, бурилмасдан туради.
2. Сўнгра қалбида ўқимоқчи бўлган намозини ният қилади. Нимани ният қилганини нутқ қилмайди.
3. Сўнгра «Аллоҳу акбар» деб такбири таҳрима айтади. Қўлларини такбир пайтида елкалари миқдориде кўтаради.¹¹
4. Сўнгра ўнг қўлининг кафтини чап қўлининг кафтининг устига, иккаласини эса кўкрагининг устига қўяди.¹²
5. Сўнгра истифтоҳ дуосини ўқийди ва айтадики:

(اللَّهُمَّ بَاعِدْ بَيْنِي وَبَيْنَ خَطَايَايَ كَمَا بَاعَدْتَ بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ، اللَّهُمَّ نَقِّنِي مِنْ خَطَايَايَ كَمَا يُنَقِّي الثَّوْبَ الْأَبْيَضُ مِنَ الدَّنَسِ، اللَّهُمَّ اغْسِلْنِي مِنْ خَطَايَايَ بِالسَّلْجِ وَالْمَاءِ وَالْبَرْدِ).

Маъноси: Аллоҳим, мен билан хатоларим орасини мағриб билан машриқ ўртасини узоқ қилганинг каби йироқ эт. Аллоҳим! Оппоқ либос кирликдан тозалангани каби мени ҳам хатоларимдан тоза эт. Аллоҳим! Мени хатоларимдан қор билан, сув билан ва дўл билан юв-покла!

¹¹ Такбири таҳримани айтаётганда қўлларни елка баробарида кўтариш ҳам суннатдир. Лекин ҳанафий мазҳабида қўллар қулоқнинг юмшоғи баробарида кўтарилади. (Мухаррир изоҳи)

¹² Бошқа мазҳабларда шундай, ҳанафий мазҳабида қўллар киндик остига бойланади. Бизни диёрларда бундай қилмаган мақул. (Мухаррир изоҳи)

Ёки:

(سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ، وَتَبَارَكَ اسْمُكَ، وَتَعَالَى جَدُّكَ، وَلَا إِلَهَ غَيْرُكَ)

«Субҳаанакаллоҳумма ва биҳамдик ва табаарокасмука ва таъаала жаддука ва лаа илааҳа ғойрўк» деб айтиш. Маъноси: эй Аллоҳ! Сен (барча айбу нуқсонлардан) поксан. Сенинг ҳамдинг билан (тасбеҳ айтдим). Сенинг исминг баракотли, улуғлигинг олий бўлди ва Сендан ўзга илоҳ (и барҳақ) йўқдир.

6. Сўнгра: «Аъзузу биллаҳи минаш шайтонир рожиим», - деб Аллоҳдан шайтоннинг ёмонлигидан паноҳ сурайди.

7. Сўнгра «Бисмиллаҳ»ни айтиб фотиҳа сурасини ўқийди.

(بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ﴿١﴾ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٢﴾ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ﴿٣﴾ مَلِكِ يَوْمِ
الدِّينِ ﴿٤﴾ إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ ﴿٥﴾ أَهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ ﴿٦﴾ صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ
عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ ﴿٧﴾) [الفاتحة ﴿٧﴾]

Меҳрибон ва Раҳмли Аллоҳ номи билан «Барча мақтов, шукрлар оламларнинг Раббиси Аллоҳга бўлсин» У Роҳман ва Раҳийм... (Барчага-кофирга ҳам, мўъминга ҳам меҳрибон ва неъмат берувчи. "Роҳман" сифати фақат Аллоҳга хос бўлиб, ундан бошқа ҳеч кимга нисбатан бу сифатни ишлатиб бўлмайди. "Раҳийм" сифати, хосроқ бўлиб, фақат мўъминларга қиёмат куни раҳм қилувчи маъносини англатади ва Аллоҳдан ўзгаларга, жумладан, Пайғамбар алайҳиссаломга нисбатан ҳам ишлатилади.) У Қиёмат кунининг подшоҳи, эгаси. ("Дин" сўзи арабчада ҳисоб, жазо, мукофот маъноларини билдиради. "Явмид дин"-қиёмат кунида бандалар қайта тирилтирилиб ҳисоб-китоб қилинади. Яхшига мукофот, ёмонга жазо

берилади. Бу оятни ўқиганда қиёматни эслаб, ўша даҳшатли кунда фақат Аллоҳнинг ўзи ҳукм чиқаришини, ўша ерда уялиб қолмасликни эслаб, унга тайёргарлик кўришга аҳд қилинади.) Фақат Сенгагина ибодат қиламиз ва фақат Сендангина ёрдам сўраймиз. ("Иййака наъбуду" "фақат Сенга ибодат қиламиз" маъносини англатади. Бу эса, банда тарафидан Аллоҳга берилган улкан ваъда. Аллоҳ таоло барчамизни ушбу ваъданинг устидан чиқадиганлардан қилсин. "Иййака настаъин" ҳам, фақат Аллоҳдангина ёрдам сўраш маъносини англатади.) Бизни тўғри йўлга бошлагин. ("Ҳидоятга бошлаш" луғатда бирор нарсага лутф билан йўллаб қўйишга айтилади.) Ўзинг неъмат берганларнинг йўлига (бошлагин), ғазабга дучор бўлганларнинг йўлига эмас, адашганларникига ҳам эмас». [Фотиҳа сураси: 1-7].

Фотиҳа сурасини тугатгандан сўнг «Аамин» деб айтади. Маъноси: Аллоҳим қабул айла!

8. Сўнгра Қуръондан муяссар бўлгунча ўқийди.

Бомдод намозини узунроқ ўқийди.

9. Сўнгра рукуъ қилади, яъни Аллоҳни улуғлаб белини букади. Рукуъ қилаётган вақтда такбир айтади ва шу вақтнинг ўзида қўлларини елка миқдорича кўтаради.¹³ Белини ва бошини теккис қилиб икки қўлини бармоқларининг орасини очган ҳолда тиззасига қўяди.

10. Рукуъда «Субҳаана роббиял ъазиим» деб уч марта айтади. Хоҳласа, «Субҳаанакаллоҳумма ва

---

¹³ Аввал айтилгандек, ушбу амал ҳанбалий мазҳабида суннат ҳисобланади. Ҳанафий мазҳабида бу ўринда қўл кўтарилмайди.

биҳамдик, Аллоҳуммағфирли» деб қўшса ҳам бўлади.

11. Сўнгра бошини рукуъдан кўтарганча «Самиъаллоҳу лиман ҳамидаҳ» деб айтади. Ва кўтарилаётганда ҳам қўлларини елка миқдорича кўтаради. Имомга эргашиган инсон эса юқоридагини айтмайди. Балки «Роббанаа ва лакал ҳамд» деб айтади.
12. Сўнгра «Роббанаа ва лакал ҳамду мил-ас-самааваати ва мил-ал арди ва маа байнаҳумаа ва мила маа ши-та мин шай-ин баъд» деб айтади. Маъноси: осмонлару ер ва улар ўртасидаги нарсалар миқдорича, яна Ўзинг хоҳлаган нарса миқдорича (ҳамд бўлсин).
13. Сўнгра биринчи саждага кетади ва саждага кетаётган вақтда «Аллоҳу акбар» деб айтади. Бунда еттита аъзоси билан сажда қилади. Улар: пешона, бурун, икки кафт, икки тиззи ва икки оёқнинг учлари. Саждада қорнини икки сонидан, чиғаноқларини биқинидан ва билакларини ердан узоқда тутати. Панжаларининг учини қиблага қаратади.
14. Ва саждада «Субҳаана роббил аълаа» деб уч марта айтади. Хоҳласа, «Субҳаанакаллоҳумма ва биҳамдик, Аллоҳуммағфирли» деб қўшса ҳам бўлади.
15. Сўнгра саждадан бошини «Аллоҳу акбар» деб кўтаради.
16. Сўнгра икки сажда орасида ва ташаҳҳудда ўтирганда чап оёғи устига ўтириб, ўнг оёғини тик қилиб панжаларини қиблага қаратади.

Ташаҳхудда ҳам худди шу кўриниш, аммо ўрта бармоғи билан бош бармоқни узук каби боғлайди ва кўрсаткич бармоғини дуо қилаётганда¹⁴ ҳаракатлантиради. Ва чап қўлини чап сонига бармоқларини бир-бирига жипс қилиб текис ҳолда қиблага қаратади.

17. Ва икки сажда орасида:

(**اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي، وَارْحَمْنِي، وَاهْدِنِي، وَاجْبُرْنِي، وَعَافِنِي وَارْزُقْنِي، وَارْفَعْنِي**)

«Раббиғфирли варҳамни ваҳдини ваҷбурни ваъафини варзукни варфаъни» деб айтади.

Маъноси: Раббим, мени мағфират эт. Менга раҳм эт.

Мени ҳидоят қил, ўнгла ва офият (соғлик) ато эт.

Менга ризқ бер ва мени баланд қил.

18. Сўнгра биринчи марта сажда қилгандай иккинчи маротаба ҳам сажда қилади. Иккинчисига бораётиб ҳам сажда қилади.

19. Сўнгра «Аллоҳу акбар» деган ҳолда иккинчи саждадан кўтарилади. Иккинчи ракатни ҳам биринчи ракат каби ўқийди, фақат истифтоҳ дуосини ўқимайди.

20. Сўнгра иккинчи ракатга «Аллоҳу акбар» деган ҳолда ўтиради. Икки сажда ўртасида ўтиргандай ўтиради. Ва ташаҳхудни ўқийди.

Ташаҳхуд: «Аттаҳиййату лиллааҳи вас-солаваату ват-тоййибаат. Ассалааму ʔалайка айюҳан-набийю ва роҳматуллоҳи ва барокаатуҳ. Ассаламу ʔалайнаа ва ʔалаа ʔибадиллааҳис-солиҳиин. Ашҳаду аллаа илааҳа

---

¹⁴ «Ат-таҳиййату»даги шаҳодат калимасининг «Лаа илаҳа иллаллоҳ» қисмини айтганда. (Муҳаррир изоҳи)

иллаллоху ва ашҳаду анна Муҳаммадан ʼабдухуу ва росуулуҳ».

Маъноси: Саломлар (ёки қавлий ибодатлар), намозлар (ёки баданий ибодатлар) ва (ҳамду санода ишлатиладиган) тоййиба-покиза сўзлар-амаллар Аллоҳ учундир. Эй Набий! Сизга Аллоҳнинг саломи, раҳмати ва баракотлари бўлсин. Бизга ҳамда Аллоҳнинг солиҳ бандаларига салом бўлсин. Гувоҳлик бераманки, Аллоҳдан ўзга (ҳақ) маъбуд йўқ ва Муҳаммад Унинг қули ҳамда расулидир.

Салавот: «Аллоҳумма, солли ʼалаа Муҳаммадин ва ʼалаа аали Муҳаммад, камаа соллайта ʼалаа Иброоҳиима ва ʼалаа аали Иброоҳиим. Иннака ҳамийдум-мажийд. Аллоҳумма, баарик ʼалаа Муҳаммадин ва ʼалаа аали Муҳаммад, камаа баарокта ʼалаа Иброоҳиима ва ʼалаа аали Иброоҳиим. Иннака ҳамиидум-мажийд».

Маъноси: эй Аллоҳ! Иброҳимга ва унинг оиласи раҳмат этганинг каби Муҳаммадга ва унинг оиласи ҳам раҳм қил. Албатта, Сен мақтовли ва улуғ Зотсан. Эй Аллоҳ! Иброҳимга ва унинг оиласи баракот ато этганингдек Муҳаммадга ва унинг оиласи ҳам баракот ато эт. Албатта, Сен мақтовли ва улуғ Зотсан.

Салавотдан кейинги дуо: «Аллоҳумма, иннии аъуузу бика мин ʼазаабил-қобри ва мин ʼазааби жаҳаннама ва мин фитнатил маҳйаа вал мамаати ва мин шарри фитнатил масийҳид-дажжаал».

Маъноси: Аллоҳим! Мен Сендан қабр азобидан, жаҳаннам азобидан, тириклик ва ўлим фитнасидан

хамда масиҳи Дажжол фитнасининг ёмонлигидан паноҳ беришингни сўрайман.

21. Сўнгра Раббига ўзи хоҳлаган дуолар билан дунё ва охират яхшиликларидан сураб дуо қилади.
22. Сўнгра ўнг ва чап томонига «Ассалааму алайкум ва роҳматуллоҳ» деб салом беради.
23. Агар намоз икки ёки уч ракат бўладиган бўлса, «Аттаҳиййат»ни ўқигандан кейин учинчи ракатга туради.
24. Учинчи ракатга тураётган вақтида «Аллоҳу акбар» дейди ва қўлларини ўша вақтда елкаси баробарида кўтаради.
25. Сўнгра намозини қолганини ҳам иккинчи ракат каби ўқийди, фақат Фотиҳа сурасини ўқиш билан чекланади.
26. Охирги ташаҳхудда икки ёнбоши ила ўтириб, чап оёғини ўнг томонга чиқариб ўнг оёғини ерга тик қадаши керак. Ва қўлларини олдинги ташаҳхудда қўйгандай сонига қўяди.
27. Ҳар доим охирги ракатдан кейин ўтирганда ташаҳхудни ва салавотни ўқийди ва дуо қилади.
28. Сўнгра ўнг ва чап томонига «Ассалааму алайкум ва роҳматуллоҳ» деб салом беради.

26-савол: Намоздан кейин қайси зикрлар айтилади?

Жавоб:

— уч маротаба истиғфор айтади. Сўнг:

— «Аллоҳумма, антас-салааму ва минкас-салаам.

Табаарокта йаа зал жалаали вал икроом».

Маъноси: Сен Саломдирсан (яъни Салом Аллоҳнинг исмларидан бири, маъноси Сен барча айбу нуқсондан саломатсан ва Сен бандаларингни ҳалокат ўринларидан сақловчи-саломат этувчи Салом Зотсан). Салом Сендандир! (Яъни саломатлик фақат Сен томонингдан). Эй улуғлик ва икром соҳиби, Сен (айбу нуқсондан) пок ва муқаддассан.

— «Лаа илааҳа иллаллоҳу ваҳдаҳууу лаа шариика лаҳ. Лаҳул мулку ва лаҳул ҳамду ва ҳува ъалаа кулли шай-ин қодиир. Аллоҳумма, лаа мааниѐа лимаа аѐтойта ва лаа муѐтия лимаа манаѐта ва лаа янѐаѐу зал-жадди минкал жадд»

Маъноси: Аллоҳдан ўзга (ҳақ) илоҳ йўқ! У ёлғиз ҳам шериксиз Зотдир! Мулк ҳам, ҳамд ҳам Уникидир! У барча нарсага қодир. Эй Аллоҳ, Сен берган нарсани тўсувчи, Сен тўсган нарсани берувчи йўқ. Сенинг ҳузурингда улуғлик-бойлик эгасига улуғлиги-бойлиги фойда беролмас.

— Лаа илааҳа иллаллоҳу ваҳдаҳууу лаа шариика лаҳ. Лаҳул мулку ва лаҳул ҳамду ва ҳува ъалаа кулли шай-ин қодиир. Лаа ҳавла ва лаа қуввата иллаа биллааҳ. Лаа илааҳа иллаллоҳу ва лаа наѐбуду иллаа ийѐааҳ. Лаҳун-неѐмату ва лаҳул-фазлу ва лаҳус-санааул ҳасан. Лаа илааҳа иллаллоҳ, муҳлисиина лаҳуд- диина ва лав қариҳал-каафируун.

— «субҳааналлоҳ» ўттиз уч марта;

«алхамдулиллаҳ» ўттиз уч марта;

«Аллоҳу акбар» ўттиз уч марта;

Сўнгра юзинчи қилиб қуйидаги зикрни айтади: «Лаа илааҳа иллаллоҳу ваҳдаҳууу лаа шариика лаҳ. Лаҳул

мулку ва лаҳул ҳамду ва ҳува ʔалаа кулли шай-ин қодиир».

— Ихлос, Фалақ ва Нос сураларини бомдод ва шом намозларидан кейин уч маротаба ва қолган намозлардан кейин бир маротаба ўқийди;

— «Оятал курсий»ни бир марта ўқийди.

27-савол: Равотиб суннатлар қайсилар ва уларнинг қандай фазилатлари бор?

Жавоб: Улар қуйидагилар:

— бомдоддан олдин икки ракат;

— пешиннинг фарзидан олдин тўрт ракат;

— пешин намози фарзидан кейин икки ракат;

— шом фарзидан кейин икки ракат;

— хуфтондан кейин икки ракат.

Бу суннат намозларнинг фазли ҳақида

Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Кимки бир кунда Аллоҳ учун ўн икки ракат нафл намоз ўқиса, Аллоҳ у киши учун жаннатда уй қуради», – дедилар.¹⁵

28-савол: Ҳафтанинг энг яхши куни қайси?

Жавоб: Жума куни. Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Кунларингизнинг энг яхшиси жума кунидир. Шу кунда Одам яратилди ва шу кунда жони узилди, шу кунда қайта тирилиш учун сур чалинади ва шу кунда соъқ бўлади. Бас, жума куни менга салавот айтишни кўпайтиринглар! Менга салавотларингиз

---

¹⁵ Муслим ва бошқалар ривояти.

тақдим этилади», – дедилар. Шунда: «Эй Аллоҳнинг Расули! Қандай қилиб салаватларимиз сизга тақдим қилинади, сизнинг жасадингиз чириган бўлади-ку», – деб айтишди. Шунда Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Аллоҳ ерга пайғамбарларнинг жасадини (ейишни)қ ҳаром қилган», – дедилар. Абу Довуд ва бошқалар ривояти

29-савол: Жума намозининг ҳукми нима?

Жавоб: Ҳар бир балоғатга етган, ақлли ва сафарда бўлмаган мусулмонга фарзи айнди.

Аллоҳ таоло айтади:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تُلْهِكُمْ أَمْوَالُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ عَن ذِكْرِ اللَّهِ وَمَن يَفْعَلْ ذَلِكَ

فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْخٰسِرُونَ ﴿٩١﴾ [المنافقون ﴿٩١﴾]

«Эй иймон келтирганлар! Жума куни намозга нидо қилинганда, Аллоҳнинг зикрига шошилиниг ва савдони қўйинг. Агар билсангиз, бу ўзингиз учун яхшидир» [Жума сураси: 9].

30-савол: Жума намози неча ракат?

Жавоб: Икки ракат, имом овозини чиқариб қироат қилади ва намоздан олдин, ҳаммамизга маълум бўлганидек, иккита хутба бўлади.

31-савол: Жума намозини қолдирса бўладими?

Жавоб: Шариат рухсат берган вақтлардан бошқа вақтда жумани қолдириш жоиз эмас. Чунки Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Кимки уч маротаба жума намозини эътиборсизлик қилиб ташлаб қўйса, Аллоҳ унинг қалбига муҳр босиб қўяди», – деганлар.

Абу Довуд ва бошқалар ривояти

32-савол: Жума кунининг суннатларини айтиб беринг!

Жавоб:

1. Ғусл қилиш.
2. Ҳушбўйланиш.
3. Энг яхши кийимларни кийиш.
4. Масжидга эртароқ бориш.
5. Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва салламга кўпроқ салавот айтиш.
6. Каҳф сурасини ўқиш.
7. Масжидга пиёда юриб бориш.
8. Дуо ижобат бўладиган вақтга эътиборли бўлиш.

33-савол: Жамоат намозининг фазлини зикр қилинг!

Жавоб: Абдуллоҳ ибн Умар разияллоҳуанҳудан ривоят қилинади: «Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Жамоат намози ёлғиз ўқилган намоздан йигирма етти даража афзал бўлади», – дедилар».¹⁶

34-савол: Намоздаги хушӯ нима?

Жавоб: Қалб ва хаёл намозда бўлиши ва аъзолар сокин ҳолда туришидир.

Аллоҳ таоло айтади:

(قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ ﴿١﴾ الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ ﴿٢﴾) [المؤمنون ﴿٢﴾ ﴿١﴾]

«Батаҳқиқ, мўминлар нажот топдилар» «Улар намозларида (қўрқув ва умид билан) бўйин эгувчи кишилардир» [Муъминун сураси: 1-2].

---

¹⁶ Муслим ривояти.

35-савол: Закот нима?

Жавоб: Махсус молдан махсус жузни махсус шахсга махсус вақтда (Аллоҳнинг розилиги учун) шариатда тайин қилингандек мулк қилиб беришдир.

Бу Ислом рукнларининг бир рукни ва вожиб¹⁷ бўлган садақадир. Бойдан олиниб фақирга берилади.

Аллоҳ таоло айтади:

﴿وَأَتُوا الزَّكَاةَ﴾ [البقرة ٤٣]

«Закотни беринг» [Бақара сураси: 43].

36-савол: Мустаҳаб садақа нима?

Жавоб: Закотдан бошқа садақалар. Масалан, бирор яхши иш учун бирор вақтда садақа қилиш каби.

Аллоҳ таоло айтади:

﴿وَأَنْفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾ [البقرة ١٩٥]

«Ва Аллоҳнинг йўлида нафақа қилинг» [Бақара сураси: 195].

37-савол: Рўза нима?

Жавоб: Бомдод вақтидан қуёш ботгунча ният ила рўзани бузадиган нарсалардан ўзини сақлаш билан Аллоҳга ибодат қилишдир. Рўза икки хил бўлади:

Вожиб рўза — бунга Рамазон рўзаси мисол бўлади. У Ислом динининг арконларининг бир рукнидир.

Аллоҳ таоло айтади:

---

¹⁷ Муаллиф бу билан фарзни назарда тутяпти. Чунки бошқа мазҳабларда фарз амаллар вожиб ҳам дейилаверади. Ҳанафий мазҳабида «вожиб» номли алоҳида амаллар тури бор ва ҳанафийларда закот фарз дейилади. (Мухаррир изоҳи)

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ

تَتَّقُونَ﴾ [البقرة ١٨٣]

«Эй иймон келтирганлар! Сизлардан аввалгиларга фарз қилганидек, сизларга ҳам рўза фарз қилинди. Шоядки тақводор бўлсангиз» [Бақара сураси: 183].

Вожиб бўлмаган рўза — ҳафтанинг душанба ва пайшанба кунлари рўза тутиш, ҳар бир ойда уч кун рўза тутиш ва энг афзали тўлин ой кечалари тутишдир. Яъни қамарий ойнинг 13, 14, 15-кунлари.

38-савол: Рамазон рўзасининг қандай фазилатлари бор?

Жавоб: Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳу ривоят қиладилар, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Ким Рамазон ойи рўзасини иймон ва Аллоҳдан савоб умид қилиб тутадиган бўлса, унинг ўтган гуноҳлари барчаси кечирилади», – дедилар. Муттафақун алайҳ

39-савол: Рамазон ойдан бошқа ойларда нафл рўза тутишнинг қандай фазилатлари бор?

Жавоб: Абу Саид Ал-Худрий ривоят қиладилар, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Қайси бир банда Аллоҳ учун бир кун рўза тутса, Аллоҳ таоло тутган рўзаси учун уни дўзахдан етмиш йилга узоқлаштиради», – дедилар». Муттафақун алайҳ

40-савол: Рўзани бузадиган баъзи амаллар ҳақида хабар беринг!

Жавоб:

1. Атайлаб еб-ичиш.
2. Атайлаб қусиш.
3. Муртад бўлиш.¹⁸

41-савол: Рўзанинг нима суннатлари бор?

Жавоб:

1. Оғиз очишга (ифторликка) шошилиш.
2. Саҳарлик қилиш ва уни кечиктириш.
3. Рўза вақтида яхши ишларни ва ибодатларни кўпайтириш.
4. Бирорта уни сўкадиган бўлса, «Мен рўзадорман», – деб айтиш.
5. Ифторлик вақтида дуо қилиш.
6. Янги етилган хурмолар билан ёки қоқ хурмолар билан, агар топмаса, сув билан ифторлик қилиш.

42-савол: Ҳаж нима?

Жавоб: Ҳаж — Аллоҳ таолонинг уйига махсус амалларни қилиш учун махсус вақтда бориш.

Аллоҳ таоло айтади:

﴿فِيهِ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ مَّقَامُ إِبْرَاهِيمَ وَمَنْ دَخَلَهُ كَانَ آمِنًا وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ﴾ [آل عمران ﴿١٢٥﴾]

---

¹⁸ Яъни диндан чиқиш. (Муҳаррир изоҳи)

«Ва йўлга қодир бўлган кишилар зиммасида Аллоҳ учун мана шу уйни ҳаж-зиёрат қилиш бурчи бордир. Кимда ким кофир бўлса (яъни Каъбани зиёрат қилиш фарз эканини инкор қилса), бас, албатта, Аллоҳ бутун оламлардан беҳожат бўлган Зотдир» [Оли Имрон сураси: 97].

43-савол: Ҳажнинг нечта аркони бор?

Жавоб:

1. Эҳром.
2. Арафада туриш.
3. Ифоза тавофи.
4. Сафо билан Марва тепалигида саъй қилиш.

44-савол: Ҳажнинг қандай фазилатлари бор?

Жавоб: Абу Ҳурайра разияллоҳу анҳу ривоят қиладилар, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Ким Аллоҳ учун ҳаж қилиб, фаҳш сўз айтмаса ва фисқу фасод қилмаса, худди онасидан янги туғилгандек бўлиб қайтади», – дедилар. Бухорий ва бошқалар ривояти

«Онасидан янги туғилгандек» дегани гуноҳсиз деган маънони билдиради.

45. савол: Умра қандай амал?

Жавоб: Умра — Аллоҳнинг байтини мақсад қилган ҳолда ибодат тариқасида қилинадиган махсус амал.

46-савол: Умранинг рукни нечта?

Жавоб:

1. Эҳром.
2. Каъбатуллоҳни тавоф қилиш.
3. Сафо ва Марва ўртасида югириш.

47-савол: Аллоҳ йўлидаги жиҳод нима?

Жавоб: Ислому ва мусулмонларни ҳимоя қилиш, Ислому динини етказиш йўлида бор куч ва ҳаракатини ишга солиш ёки ислому ва мусулмонлар учун жанг қилиш.

Аллоҳ таоло айтади:

﴿وَجَاهِدُوا بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٤١﴾﴾

[التوبة ﴿٤١﴾]

«(Эй мўминлар), хоҳ енгил, хоҳ оғир ҳолингизда (яъни истасангиз, истамасангиз, жиҳодга) чиқингиз ва молу жонларингиз билан Аллоҳ йўлида курашингиз! Агар билсангизлар, мана шу ўзларингиз учун яхшироқдир». [Тавба сураси: 41].

*****

Сийрат қисми.

1-савол: Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг насабларини айтиб беринг?

Жавоб: Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг насаблари Муҳаммад ибн Абдуллоҳ ибн Абдулмутталиб ибн Ҳашим. Ҳашим Қурайшдан, Қурайш араблардан, араблар эса Иброҳим алайҳиссаломнинг ўғли Исмоил алайҳиссаломдандир.

2-савол: Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи ва саллам оналарининг исми нима?

Жавоб: Омина бинти Ваҳб.

3-савол: Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг оталари қачон вафот этган?

Жавоб: Оталари Абдуллоҳ Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи ва саллам оналарининг қорнида бўлган вақтларида Мадинада вафот этган.

4-савол: Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи ва саллам қачон туғилганлар?

Жавоб: Фил йилида рабийъул аввал ойининг душанба кунида туғилганлар.

5-савол: Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи ва саллам қаерда туғилганлар?

Жавоб: Макка шаҳрида.

6-савол: Оналари Оминадан ташқари энага ва сут эмизувчилари кимлар?

Жавоб:

1. Оталари Абдуллоҳнинг чўриси Умму Айман.
2. Амакилари Абу Лаҳабнинг чўриси Сувайба.
3. Ҳалима Саъдия

7-савол: Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг оналари қачон вафот этган?

Жавоб: Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи ва саллам олти ёшга тўлганларида оналари вафот этган ва боболари Абдулмутталиб у кишини ўз қарамоғига олган.

8-савол: Боболари Абдулмутталибнинг вафотидан сўнг У кишини ким ўз қарамоғига олган?

Жавоб: Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи ва саллам саккиз ёшга етганларида боболари вафот этди. Шундан сўнг у кишини амакилари Абу Толиб ўз қарамоғига олди.

9-савол: Амакилари Абу Толиб билан қачон Шомга сафар қилдилар?

Жавоб: Ўн икки ёшларида Шомга тижорат учун сафар қилдилар.

10-савол: Иккинчи марта шомга қачон сафар қилдилар?

Жавоб: Пайғамбаримиз Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг Шомга бўлган иккинчи сафарлари ёшлари йигирма бешга етганда Хадижа онамизнинг тижорати сабабли бўлди. У ердан қайтгач Хадижа онамизга уйландилар.

11-савол: Қурайш қачон Каъбани қайтадан қурди?

Жавоб: Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи ва саллам ўттиз беш ёшга тўлганларида Қурайш Каъбани қайтадан қурди.

Каъбага қора тошни қўйиш вақти келганда Қурайш уни ким қўйиши борасида бир-бирлари билан келиша олмай қолди. Шунда ўртага Муҳаммад соллаллоҳу

алайҳи ва салламни ҳакам қилишди. У зот кийимларини ечиб ерга қўйдилар ва ҳар бир қабила раҳбарини кийимнинг бир томонидан ушлаб кўтаришга буюрдилар. Қора тош ўрнига келганда эса муборак қўллари билан олиб, уни ўз ўрнига қўйдилар.

12-савол: У зот неча ёшда пайғамбар бўлдилар ва кимга юборилдилар?

Жавоб: Пайғамбар бўлиб юборилаган пайтларида қирқ ёшга тўлган эдилар ва барча инсонларга хушхабар берувчи ва эслатувчи бўлиб юборилдилар.

13-савол: Ваҳий бошланиши қандай бўлган?

Жавоб: Тушларининг ўнгдан келиши. Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи ва саллам тунда нимани туш кўрсалар, кундузларида худди шу ҳодисалар юз берар эди.

14-савол: У зотнинг ваҳийдан аввалги ҳолатларини зикр қилинг! Биринчи ваҳий қачон нозил бўлди?

Жавоб: У зот Ҳиро ғорида Аллоҳга ибодат қилар ва у ерда яшаш учун озуқа йиғиб кетар эдилар.

Биринчи ваҳийнинг нозил бўлиши ҳам шу жойда бўлган.

15-савол: Қуръони каримдан биринчи нозил бўлган оят қайси?

Жавоб: Аллоҳ таолонинг қуйидаги оятлари:

﴿أَفْرَأْ بِأَسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ﴾ ① ﴿خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ﴾ ② ﴿أَفْرَأْ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ﴾ ③ ﴿الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ﴾ ④ ﴿عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ﴾ ⑤ ﴿العلق﴾ ⑥ ⑦

1.«(Эй Муҳаммад алайҳис-салоту вас-салом, барча мавжудотни) яратган Зот бўлмиш Парпардигорингиз номи билан (бошлаб) ўқинг! 2. У инсонни лахта қондан яратган (Зотдир). 3. Ўқинг! Сизнинг Парвардигорингиз ўта қарамли Зотдир. 4. У (инсониятга) қаламни (яъни, ёзишни — хатни) ўргатган Зотдир. 5. У зот инсонга унинг билмаган нарсаларини ўргатди» [Алақ сураси: 1-5].

16-савол: Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг рисолатига ким биринчи иймон келтирган?

Жавоб: Эркаклардан Абу Бакр Сиддиқ, аёллардан Ҳадича бинту Ҳувайлид онамиз, ёш болалардан Али ибн Абу Толиб, қуллардан Зайд ибн Ҳориса ва Билол Ҳабаший эди.

17-савол: Исломга даъват дастлаб қандай бошланди?

Жавоб: Рисолат бошлангандан бошлаб уч йил даъват махфий ҳолатда бўлди. Сўнгра Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам даъватни ошқора қилишга буюрилдилар.

18-савол: У зот даъватни ошқора қилганларидан кейин у киши ва атрофидаги асҳобларининг ҳоли қандай кечди?

Жавоб: Макка мушриклари Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳамда саҳобаларига озор беришда ҳаддан ошиб кетдилар, шу сабабли мусулмонлар Нажжоший бошқариб турган Ҳабашистонга ҳижрат қилишга мажбур бўлдилар.

Мушриклар Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламга озор беришга ва у кишини ўлдиришга

келишиб олдилар, аммо Аллоҳ таоло У зотнинг амакиси Абу Толиб орқали уларни ҳимоя қилди.

19-савол: Рисолатнинг ўнинчи йилида ким вафот этди?

Жавоб: Амакилари Абу Толиб ва суюкли аёллари Ҳадича онамиз вафот этдилар.

20-савол: Исро ва Меърож кечаси қачон содир бўлган?

Жавоб: Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам 50 ёшга тўлганларида содир бўлди ва ўша кечада намоз фарз қилинди.

Исро (сайр қилдириш) Масжидул Ҳаромдан Масжидул Ақсога бўлган.

Меърож (кўтарилиш) Масжидул Ақсодан осмонга, сидротул мунтоҳага қадар бўлган.

21-савол: Макка ташқарисидаги инсонларни қандай даъват қилдилар?

Жавоб: Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам Тоиф шаҳрига бориб шаҳар аҳли йиғиладиган жойларда мавсумларда даъват қилар эдилар. Шу тариқа Мадина аҳли Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг ҳузурларига келиб У зотга иймон келтирдилар ва У зотга ёрдамчи бўлишга байъат бердилар.

22-савол: Маккада неча йил қолдилар?

Жавоб: Ўн уч йил.

23-савол: Қаерга ҳижрат қилдилар?

Жавоб: Маккадан Мадинага ҳижрат қилдилар.

24-савол: Мадинада нечи йил қолдилар?

Жавоб: Мадинада ўн йил яшадилар.

25-савол: Мадинада яшаган вақтларида шариатда нималар жорий қилинди?

Жавоб: Закоат, рўза, ҳаж, жиҳод ва азон сингари бошқа амаллар жорий қилинди.

26-савол: Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи ва салламнинг энг муҳим жанглари қайси?

Жавоб:

1. Бадр жанги.
2. Уҳуд жанги.
3. Аҳзоб жанги.
4. Макка фатҳи.¹⁹

27-савол: Қуръони Каримдаги энг охирги нозил бўлган оят қайси?

Жавоб: Аллоҳ таолонинг ушбу ояти:

﴿وَأَتَقُوا يَوْمًا تُرْجَعُونَ فِيهِ إِلَى اللَّهِ ثُمَّ تُوَفَّى كُلُّ نَفْسٍ مَّا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ﴾

[البقرة ﴿٢٨١﴾]

«Ва (барчангиз) Аллоҳга қайтариладиган кундан кўрқингиз! Сўнгра ҳар бир жонга қилган амали учун тўла жазо берилади ва ҳеч кимга зулм қилинмайди» [Бақара сураси: 281].

28-савол: У зот қачон вафот этдилар?

Жавоб: Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи ва саллам хижрий ўн биринчи йил рабиъул аввал ойида олтмиш уч ёшларида вафот этдилар.

---

¹⁹ Набий соллalloҳу алайҳи ва саллам йигирма учта ғазотда иштирок этганлар. Баъзилар йигирма еттита дейди. Уларнинг тўққизтасида жанг бўлиб ўтди. Улар куйидагилар: 1. Биринчи Бадр жанги. 2. Иккинчи Бадр жанги. 3. Уҳуд жанги. 4. Аҳзоб жанги. 5. Бану Қурайза жанги. 6. Бану Мусталақ жанги. 7. Хайбар жанги. 8. Хунайн жанги. 9. Тоиф жанги. (Муҳаррир изоҳи)

29-савол: Аёлларининг исмлари нима?

Жавоб:

1. Хадижа бинт Хувайлид.
2. Савда бинт Замъа.
3. Оиша бинт Абу Бакр Сиддиқ.
4. Ҳафса бинт Умар.
5. Зайнаб бинт Ҳузайма.
6. Умму Салама Ҳинд бинт Абу Умайя.
7. Умму Ҳабиба Рамла бинт Абу Суфён.
8. Жувайрия бинт Ҳорис.
9. Маймуна бинт Ҳорис.
10. Сафия бинт Ҳуяй.
11. Зайнаб бинт Жаҳш.

Аллоҳ таоло барча мўминларнинг оналаридан рози бўлсин!

30-савол: У зотда нечта фарзандлари бўлган?

Жавоб: Учта ўғиллари ва тўртта қизлари бўлган.

Ўғиллари: Қосим (кунялари шу ўғилларининг номига қўйилган), Абдуллоҳ, Иброҳим.

Қизлари: Фотима, Руқайя, Умму Кулсум ва Зайнаб.

Ўғиллари Иброҳимдан бошқа барча фарзандлари Хадижа розияллоху анҳодан бўлган. Фотима онамиздан ташқари барча фарзандлари кўзлари очиклигида оламдан ўтишган. Фотима розияллоху анҳо У зот вафотларидан олти ой ўтгач вафот этадилар.

31-савол: У зотнинг кўринишлари қандай бўлган?

Жавоб: Пайғамбаримиз соллаллоху алайҳи ва саллам узун ҳам, қисқа ҳам бўлмаганлар, балки ўртача бўлганлар. Баданлари оқ, қизилликка мойил, соқоллари

қалин, кўзлари каттагина, оғизлари мўътадил кенг эди (фасоҳатли ва балоғатли инсонларнинг оғизлари шунақа бўлади), сочлари тим қора, елкалари кенг келишган, ҳидлари хушбўй ва яна бошқа чиройли сифатлари бўлган.

32-савол: Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва саллам умматларини нима устига қўйиб кетдилар?

Жавоб: Оппоқ нурли, туни кундуздай йўл устига қўйиб кетдилар. У йўлдан фақатгина ҳалок бўладиганларгина бурилиб кетади. Қандай бир яхшилик бўлса, шуларнинг барчасига далолат қилдилар, қандай бир ёмонлик бўлса, барчасидан қайтариб кетдилар.

*****

ТАФСИР

1-савол: Фотиҳа сурасини ўқинг ва тафсири қилинг.

Жавоб: Фотиҳа сураси ва тафсири:

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ﴿١﴾ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٢﴾ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ﴿٣﴾ مَلِكِ يَوْمِ
الدِّينِ ﴿٤﴾ إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ ﴿٥﴾ أَهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ ﴿٦﴾ صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ
عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ ﴿٧﴾﴾ [الفاتحة ﴿١﴾ - ﴿٧﴾]

«Меҳрибон ва раҳмли Аллоҳнинг номи билан бошлайман. Барча мақтов, шукрлар оламларнинг Раббиси (тарбиячиси) Аллоҳга бўлсин. У Роҳман ва Раҳийм... У қиёмат кунининг подшоҳи, эгаси. Фақат сенгагина ибодат қиламиз ва фақат сендангина ёрдам сўраймиз. Бизни тўғри йўлга бошлагин. Ўзинг неъмат берганларнинг йўлига (бошлагин), ғазабга дучор бўлганларнинг йўлига эмас, адашганларникига ҳам эмас» [Фотиҳа сураси: 1 -7].

Тафсири:

«Фотиҳа» сўзи луғатда «очувчи» деган маънони беради. Аллоҳ таолонинг китоби шу сура билан очилгани учун «Фотиҳа» яъни, очувчи деб аталган.

1. { بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ } Аллоҳнинг номи билан, Ундан ёрдам сўраган ҳолда ва У Зотнинг зикри ила барака берилишини умид қилиб Қуръон ўқишни бошлайман.

— Аллоҳ, яъни ҳақиқий илоҳ ва маъбуд, У Зотдан бошқа ҳеч ким бу исм ила номланмайди.

— Ар-Раҳмон, яъни кенг раҳмат эгаси ва У Зотнинг меҳри, раҳмати барча нарсани ўраб олган.

— Ар-Роҳим, яъни мўминларга раҳмли Зот.

2. { الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ } Барча мақтов, шукрлар ва комиллик ёлғиз Аллоҳга хосдир.

3. { الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ } У Раҳмон ва Раҳим... (Юқорида бунинг тафсирини зикр қилдик)

4. { مَلِكِ يَوْمِ الدِّينِ } Жазо (Қиёмат) кунининг эгаси — подшоҳи.

5. { إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ } Фақат Сенгагина ибодат қиламиз ва фақат Сендангина ёрдам сўраймиз.

6. { أَهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ } Бизни тўғри йўлга, яъни исломга ва суннатга бошлагин.

7. { صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ } Ўзинг неъмат берганларнинг, яъни пайғамбарлару уларга эргашган солиҳ бандаларнинг йўлига бошлагин, ғазабга дучор бўлган яҳудийларнинг йўлига эмас, адашган насороларникига ҳам эмас.

Бу сурани ўқигандан кейин «Амин» (яъни қабул айла) дейиш суннатдир.

2-савол: Залзала сурасини ўқинг ва тафсир қилинг!

Жавоб: Залзала сураси ва тафсири:

﴿إِذَا زُلْزِلَتِ الْأَرْضُ زِلْزَالَهَا ۝ وَأَخْرَجَتِ الْأَرْضُ أَثْقَالَهَا ۝ وَقَالَ الْإِنْسَانُ مَا لَهَا ۝ يَوْمَئِذٍ تُحَدِّثُ أَخْبَارَهَا ۝ بِأَنَّ رَبَّكَ أَوْحَىٰ لَهَا ۝ يَوْمَئِذٍ يَصْدُرُ النَّاسُ أَشْتَاتًا لِّيُرَوْا أَعْمَالَهُمْ ۝ فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ ۝ وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ ۝﴾ [الزلزلة: ١-٨]

«Меҳрибон ва раҳмли Аллоҳнинг номи билан бошлайман. Вақтики, ер ўзига хос зилзилага тушса. Ва ер ўз юкларини отиб чиқарса. Ва инсон, унга нима бўлди деса. Ўша кунда у(ер) ўз хабарини айтадир. Сенинг Раббинг унга ваҳий юборганини. Ўша кунда одамлар гуруҳ-гуруҳ бўлиб, амалларини кўриш учун жойларидан кўзгаладир. Бас, ким зарра оғирлигида яхшилик қилса ҳам кўрадир. Ким зарра оғирлигида ёмонлик қилса ҳам кўрадир» [Залзала сураси 1-8].

Тафсир:

1- { إِذَا زُلْزِلَتِ الْأَرْضُ زُلْزَالَهَا } Вақтики, қиёмат кунда ер ўзининг энг даҳшатли зилзиласи билан ларзага тушганида.

2- { وَأُخْرِجَتِ الْأَرْضُ أَنْفَالَهَا } Ва ер ўз бағридаги хазинаю дафиналардан ва инсон жасадларидан иборат «юк»ларини юзага чиқариб ташлаганида.

3- { وَقَالَ الْإِنْسَانُ مَا لَهَا } Ва ҳаётлик пайтида қайта тирилишни инкор қилгувчи бўлган инсон қайта тирилганидан даҳшатга тушиб: «Ерга нима бўлди ўзи? Нимага бунақа қаттиқ зилзила бўлмоқда?»- деб қолганида.

4- { يَوْمَئِذٍ تُحَدِّثُ أَخْبَارَهَا } Ана ўша Кунда ер ўз хабарларини сўзлар! Ернинг устида қандай амал қилинган бўлса — яхшиликми ёки ёмонликми — хабарини беради.

5- { يَا أَيُّهَا النَّاسُ ارْجِعُوا إِلَىٰ رَبِّكُمْ أَنتُم مَّن كُنتُمْ تَعْبُدُونَ } Раббингиз унга ваҳий қилиб, сўзлашга буюргани сабабли, ўз хабарларини сўзлар!

6- { يَوْمَئِذٍ يَصْدُرُ النَّاسُ أَشْتَاتًا لِّيُرَوْا أَعْمَالَهُمْ } Ўша Кунда одамлар, уларга қилиб ўтган амалларининг жазо ёки мукофотлари кўрсатилиши учун тўда-тўда бўлиб чиқиб келурлар!

7- { فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ } Бас, ким ҳаёти дунёдалик пайтида зарра мисқоличалик яхшилик қилса, Қиёмат Кунда ўшани кўрур.

8- { وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ } Ким зарра мисқоличалик ёмонлик қилса, уни ҳам кўрур!

Яхшиликнинг ҳам, ёмонликнинг ҳам катта-кичиги бўлмайди. Ҳаммасининг ҳисоб-китоби бўлади, қиёматда жавоб бериш керак. Ҳар доим яхшилик қилиб,

агар у кўзга кўринмас зарра миқдорида бўлса ҳам,
ёмонликдан қочиш керак.

3-савол. Адият сурасини ўқинг ва тафсиранг!

Жавоб: Адият сураси ва тафсири:

﴿وَالْعَدِيَّتِ صَبْحًا ۝۱﴾ فَأَلْمُورِيَّتِ قَدْحًا ۝۲﴾ فَأَلْمُغِيرَاتِ صُبْحًا ۝۳﴾ فَأَنْزَرَنَ بِهِ نَفْعًا ۝۴﴾
فَوَسَطْنَ بِهِ جَمْعًا ۝۵﴾ إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنُودٌ ۝۶﴾ وَإِنَّهُ عَلَىٰ ذَٰلِكَ لَشَهِيدٌ ۝۷﴾ وَإِنَّهُ لِحَبِّ
الْخَيْرِ لَشَدِيدٌ ۝۸﴾ * أَفَلَا يَعْلَمُ إِذَا بُعْثِرَ مَا فِي الْقُبُورِ ۝۹﴾ وَحُصِّلَ مَا فِي الصُّدُورِ ۝۱۰﴾ إِنَّ رَبَّهُم
بِهِمْ يَوْمَئِذٍ لَّخَبِيرٌ ۝۱۱﴾ [العاديات ۝۱-۱۱]

«Меҳрибон ва раҳмли Аллоҳнинг номи билан
бошлайман.

Ҳарсиллаб чопувчи отлар билан қасам. Ўт чақнатиб
чопувчи отлар билан қасам. Тонг чоғида ғорат қилувчи
отлар билан қасам. Ўша пайтда чанг кўзғотдилар. Ва у
ила жамоа ўртасига (ёриб) кирдилар. Албатта, инсон ўз
Раббига ношукрдир. Ва, албатта, у ана шунга ўзи
гувоҳдир. Албатта, у мол-дунёга ҳаддан ташқари ўчдир.
У билмасми, қабрдагилар кўзғатилганда ва
кўкракларидаги ошкор бўлганда. Ўша кунда Рабблари
улардан хабардор эканини?!» [Адият сураси: 1-11].

Тафсир:

1- { وَالْعَدِيَّتِ صَبْحًا } (Аллоҳ йўлида) ҳарсиллаб чопадиган
(от)ларга қасам.

Бу ерда Аллоҳ югурганида ҳарсиллагани
эшитиладиган отлар ила қасам ичмоқда.

2- { فَأَلْمُورِيَّتِ قَدْحًا } Чопган пайтида туёқларини ерга
шунчалик қаттиқ урганидан чақмоқлар чақадиган
отларга қасам.

3- { فَأَلْمَغِيرَاتِ صَبْحًا } Тонг пайтида ёв устига бостириб борадиган отларга қасам.

4- { فَأَثَرَنَ بِهِ نَفْعًا } Бас, ўшанда югурганларидан чанг-тўзон кўтариб;

5- { فَوَسَطْنَ بِهِ جَمْعًا } Шу чанг-тўзон билан душман жамоасининг ўртасига кириб келадиган отларга қасамки;

6- { إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنُودٌ } Шак-шубҳасиз, кофир инсон ўз Раббига унга ато этган неъматларга кўрнамаклик қилгувчидир.

7- { وَإِنَّهُ عَلَىٰ ذَٰلِكَ لَشَهِيدٌ } Ва шак-шубҳасиз, у бунга (ўзининг бу ношукурлигига) гувоҳдир. Инсон инкор қила олмайдиган даражада Аллоҳнинг неъматлари кўпдир.

8- { وَإِنَّهُ لِحُبِّ الْخَيْرِ لَشَدِيدٌ } Ва, шак-шубҳасиз, у мол-дунё муҳаббатига жуда қаттиқ берилгувчидир. Ва жуда қаттиқ молига бахиллик қилувчидир.

9- { ﴿۞﴾ أَفَلَا يَعْلَمُ إِذَا بُعِثَ رَءَسًا فِي الْقُبُورِ } Ахир у билмасмики, Қиёмат қойим бўлиб, қабрларнинг ичидаги нарсалар-жасадларга қайта жон ато этилиб, ташқарига ҳисоб-китоб, жазо ёки мукофот учун чиқарилганида ишлар у ўйлагандай эмаслигини билади.

10- { وَخُصِّلَ مَا فِي الصُّدُورِ } Ва диллардаги сирлар ошкор қилинганида, яъни диллардаги ниятлар ва эътиқодлар ошкор бўлганида.

11- { إِنَّ رَبَّهُم بِمَا يَكُونُ لِيَوْمِنَا لَأَشَدُّ بَصِيرًا } Ана ўша Кунда, шак-шубҳасиз, Рабблари улардан, яъни барча халойиқнинг ҳаёти дунёда қилиб ўтган ишларидан огоҳ-хабардор ва бандалари У Зотдан ҳеч нарсани яшира олмайдилар. Кейин шу амалларига кўра Аллоҳ уларнинг мукофотини ёки жазосини беради.

4-савол: Қория сурасини ўқинг ва тафсир қилинг!

Жавоб Ал-Қория сураси ва тафсири:

(الْقَارِعَةُ ۱) مَا الْقَارِعَةُ ۲) وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْقَارِعَةُ ۳) يَوْمَ يَكُونُ النَّاسُ كَالْفَرَاشِ الْمَبْثُوثِ ۴) وَتَكُونُ الْجِبَالُ كَالْعِهْنِ الْمَنْفُوشِ ۵) فَأَمَّا مَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ ۶) فَهُوَ فِي عِيشَةٍ رَاضِيَةٍ ۷) وَأَمَّا مَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ ۸) فَأُمُّهُ هَاوِيَةٌ ۹) وَمَا أَدْرَاكَ مَا هِيَةٌ ۱۰) نَارٌ حَامِيَةٌ ۱۱) ﴿[القارعة ۱-۱۱]﴾

«Меҳрибон ва раҳмли Аллоҳнинг номи билан бошлайман.

Ал-Қорӣъату. Ал-Қорӣъату нима? Ал-Қорӣъат қандоқ нарса эканлигини сенга нима билдирди? У кунда одамлар тўзиб кетган капалакка ўхшаб қоларлар. Ва тоғлар титилган жунга ўхшаб қолар. Кимнинг тарозуси оғир келса... Бас, у розилик ҳаётидадир. Ва аммо кимнинг тарозуси енгил келса... Бас, унинг онаси дўзахдир. У қандоқ нарса эканлигини сенга нима билдирди? У қаттиқ қизиган ўтдир» [Қория сураси: 1-11].

Тафсир:

- 1- { الْقَارِعَةُ } Ўз даҳшатлари билан кишилар қалбини қаттиқ қоққувчи Қиёмат!
- 2- { مَا الْقَارِعَةُ } У қўрқинчилигидан қаттиқ қоққувчи недур?!
- 3- { وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْقَارِعَةُ } Эй Пайғамбар, одамларнинг қалбларига қўрқув киргизувчи даҳшатли овоз нима эканлигини сиз қаердан билар эдингиз?! Албатта, у Қиёмат кунидир.
- 4- { يَوْمَ يَكُونُ النَّاسُ كَالْفَرَاشِ الْمَبْثُوثِ } У Кунда одамлар тўзғитиб юборилган парвоналар каби бўлиб қолурлар! (Яъни қабрларидан чиқиб, Қиёмат

даҳшатида уларни ҳар ёнга уриб-тўзиб кетадилар!)

- 5- { وَتَكُونُ الْجِبَالُ كَالْعِهْنِ الْمَنفُوشِ } Тоғлар эса титилган жун каби (осмонда учиб) юрадиган бўлиб қолур.
- 6- { فَأَمَّا مَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ } Бас, энди у кунда кимнинг тортилган (яхши амаллари, ёмон амалларидан оғир келса,
- 7- { فَهُوَ فِي عِيشَةٍ رَاضِيَةٍ } жаннатда — ҳар бир инсон рози бўладиган, орзу қиладиган ҳаётда бўлур.
- 8- { وَأَمَّا مَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ } Энди кимнинг тортилган яхши амаллари ёмон амалларидан енгил келса,
- 9- { فَأَمُّهُ هَاوِيَةٌ } Қиёмат куни унинг маскани «жарлик»дир! Яъни жаҳаннам!
- 10- { وَمَا أَدْرَاكَ مَا هِيَةٌ } Эй Пайғамбар, унинг нима эканини қаердан ҳам билар эдингиз?!
- 11- { نَارٌ حَامِيَةٌ } У қаттиқ қизиган оловдир.

5-савол: Такосур сурасини ўқинг ва тафсир

қилинг!

Жавоб: Такосур сураси ва тафсири:

﴿الْهٰنِكُمْ التَّكَاثُرُ﴾ ۱ حَتّٰى زُرْتُمْ الْمَقَابِرَ ۲ ﴿كَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُونَ﴾ ۳ ثُمَّ كَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُونَ ۴ ﴿كَلَّا لَوْ تَعْلَمُونَ عِلْمَ الْيَقِيْنِ﴾ ۵ لَتَرَوُنَّ الْجَحِيْمَ ۶ ﴿ثُمَّ لَتَرَوُنَّهَا عَيْنَ الْيَقِيْنِ﴾ ۷ ﴿ثُمَّ لَتَسْأَلَنَّ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيْمِ﴾ ۸ ﴿التَّكَاثُرُ﴾ ﴿﴾

«Меҳрибон ва раҳмли Аллоҳнинг номи билан бошлайман. Сизларни тўплаб-кўпайтириш машғул қилди! То қабрларни зиёрат қилгунингизча. Йўқ! Сизлар тезда биласизлар. Яна йўқ! Сизлар тезда биласизлар. Йўқ! Агар сизлар аниқ илм ила билганингизда эди. Албатта, жаҳаннамни кўрасизлар. Ва яна, албатта, уни ишонч кўзи билан кўрасизлар. Сўнгра ўша кунда, албатта, берилган неъматлардан сўраласизлар» [Такосур сураси: 1-8].

Тафсир:

- 1- { أَلْهَكُمُ التَّكَاثُرُ } Эй инсонлар, сизларни мол-дунё тўплаб фахрланиш машғул қилди!
- 2- { حَتَّىٰ زُرْتُمُ الْمَقَابِرَ } Сизлар то қабрларни зиёрат қилгунларингизча, яъни ўлиб, қабрга киргунларингизча сизларни мол-дунё тўплаб-қўпайтириш машғул қилди!
- 3- { كَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُونَ } Йўқ, сизлар яқинда Аллоҳнинг тоатидан машғул қилган бу қилмишларингизнинг оқибатини билурсизлар!
- 4- { تُمْ كَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُونَ } Яна бир бор йўқ, сизлар яқинда оқибатини билурсизлар.
- 5- { كَلَّا لَوْ تَعْلَمُونَ عِلْمَ الْيَقِينِ } Йўқ, агар сизлар дунёга қул бўлиб қолишнинг оқибати нима эканлигини, эрта қиёмат бор эканини ва амалларингизга қараб мукофот ёки жазо олишингизни аниқ билганингизда эди, дунёга қул бўлиб қолмас эдингизлар!
- 6- { لَتَرَوُنَّ الْجَحِيمَ } Қасамки, албатта сизлар қиёмат куни дўзахни кўрурсизлар!
- 7- { تُمْ لَتَرَوُنَّهَا عَيْنَ الْيَقِينِ } Яна бир бор қасамки, сизлар уни аниқ, шак-шубҳа қолмайдиган даражада кўрурсизлар!
- 8- { تُمْ لَتَسْتَأْنَيْنَّ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيمِ } Сўнгра ана ўша кунда албатта ҳаёти дунёда сизларга ато этилган сихат-саломатлик ва бойлик каби барча неъматлар тўғрисида масъул бўлурсизлар.

6-савол: Аср сурасини ўқинг ва тафсир қилинг!

Жавоб: Аср сураси ва тафсири:

﴿وَالْعَصْرِ ﴿١﴾ إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ ﴿٢﴾ إِلَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَّصُوا بِالْحَقِّ

﴿وَتَوَّصُوا بِالصَّبْرِ﴾ ﴿٣﴾ [العصر ﴿١﴾ ﴿٢﴾ ﴿٣﴾]

«Меҳрибон ва раҳмли Аллоҳнинг номи билан бошлайман.

Аср билан қасам! Албатта, инсон хусрондадир²⁰. Магар иймон келтирганлар ва солиҳ амаллар қилганлар, бир-бирларини ҳақга чақирганлар ва бир-бирларини сабрга чақирганлар мустаснодир». [Аср сураси: 1-3].

Тафсир:

1- { وَالْعَصْرِ } Аллоҳ таоло вақт билан қасам ичмоқда,
{ إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ } Албатта, инсон хусрондадир. Хусрон-мағлубият, ютқизиш ва нуқсон маъноларини англатади.

3- { إِلَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَّصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَّصَوْا بِالصَّبْرِ } Фақат иймон келтирган, яхши амаллар қилган, бир-бирларига Ҳақ йўлни тавсия этган ва бир-бирларига мана шу Ҳақ йўлда сабр-тоқат қилишни тавсия этган зотларгина нажот топгувчидирлар.

7-савол: Ҳумаза сурасини ўқинг ва тафсир қилинг!

Жавоб: Ҳумаза сураси ва тафсири:

(وَيْلٌ لِّكُلِّ هُمَزَةٍ لُّمَزَةٍ ۝۱ الَّذِي جَمَعَ مَالًا وَعَدَّدَهُ ۝۲ يَحْسَبُ أَنَّ مَالَهُ أَخْلَدَهُ ۝۳ كَلَّا ۝۴ لَيُثْبَذَنَّ فِي الْحُطَمَةِ ۝۵ وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْحُطَمَةُ ۝۶ نَارُ اللَّهِ الْمَوْقِدَةُ ۝۷ الَّتِي تَطَّلِعُ عَلَى الْأَفْئِدَةِ ۝۸ إِنَّهَا عَلَيْهِمْ مُّوْصَدَةٌ ۝۹ فِي عَمَدٍ مُمَدَّدَةٍ ۝۱۰) {الهمزة ۱ ۝ ۹}

«Меҳрибон ва раҳмли Аллоҳнинг номи билан бошлайман. Ҳар бир обрў тўқувчи ва айбловчига «вайл» бўлсин. У мол жамлади ва уни санаб турди. Моли, албатта, уни абадий қолдирур деб ҳисоблар. Йўқ! Албатта, у «хутома»га хор-зор этиб ташланар. «Хутома» қандоқ нарса эканини сенга нима билдирар? У Аллоҳнинг шиддатли, ўчмас оловидир. Қалбгача етиб борадир. Албатта, у уларнинг устидан қоплангандир. Узун-узун устунларга боғлангандирлар» [Ҳумаза сураси: 1-9].

²⁰ Хусрон – мағлубият, ютқизиқ ва нуқсон маъноларини англатади.

Тафсир:

- 1- { وَيَلِّكُ لِكُلِّ هُمَزَةٍ لُّمَزَةٍ } Барча кишиларга дилозорлик қилиб, уларнинг обрўларини тўкиб юрадиган бўҳтончи-ғийбатчига ҳалокат бўлгай.
- 2- { الَّذِي جَمَعَ مَالًا وَعَدَّدَهُ } У фақат мол тўплаган ва ўша мол-дунёни ҳисоб-китоб қилиб, бирон савобли ишга сарфламасдан юрган кимсадир.
- 3- { يَحْسَبُ أَنَّ مَالَهُ أَخْلَدَهُ } У топган мол-дунёси ўзини мангу ўлмайдиган қилиб қўяди, деб ўйлаб юрган кимсадир.
- 4- { كَلَّا لَيُنْبَذَنَّ فِي الْحُطَمَةِ } Иш бу жоҳил ўйлагандай эмас. албатта, у чилпарчин қилгувчи дўзах оловига ташланур! У олов кучлилигидан унга нима ирғитилса, чилпарчин қилиб ташлайди.
- 5- { وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْحُطَمَةُ } Эй Пайғамбар, чилпарчин қилгувчи олов нима эканлигини сен қаердан билар эдинг?!
- 6- { نَارُ اللَّهِ الَّتِي وَفَدَتْهُ } У Аллоҳнинг ёқиб қўйилган бир оловидирки,
- 7- { الَّتِي تَطَّلِعُ عَلَى الْآفِكَةِ } Ўз алангаси билан баданларни тешиб ўтиб, юракларга қадар етур!
- 8- { إِنَّهَا عَلَيْهِمْ مُّوَسَدَةٌ } Албатта, дўзах кофирларнинг устида қопланиб қулфлангандир (яъни на улар жаҳаннам қаъридан қутулиб чиқа олурлар ва на улар нафас олишлари учун бир ютум тоза ҳаво қилур!)
- 9- { فِي عَمَدٍ مُّمَدَّدَةٍ } (У кофирлар жаҳаннамда) узундан-узун устунлар билан қулфланиб қўйилган ҳолларида бўлурлар. Ундан улар чиқмаслар.

8-савол: Фил сурасини ўқинг ва тафсиранг!

Жавоб: Фил сураси ва тафсири:

﴿أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِأَصْحَابِ الْفِيلِ ﴿١﴾ أَلَمْ يَجْعَلْ كَيْدَهُمْ فِي تَضْلِيلٍ ﴿٢﴾ وَأَرْسَلَ عَلَيْهِمْ طَيْرًا أَبَابِيلَ ﴿٣﴾ تَرْمِيهِمْ بِحِجَارَةٍ مِّن سِجِّيلٍ ﴿٤﴾ فَجَعَلَهُمْ كَعَصْفٍ مَّأْكُولٍ ﴿٥﴾﴾

[الفيل ﴿١﴾ ﴿٥﴾]

«Меҳрибон ва раҳмли Аллоҳнинг номи билан бошлайман. Раббинг фил соҳибларини қандоқ қилганини билмадингми? Уларнинг макру ҳийласини зое кетказмадимми? Ва уларнинг устига тўп-тўп қушларни юбормадимми? Лойдан пиширилган тошларни отадиганларни? Бас, уларни қурт еб ташлаган ўсимликка ўхшатиб юбормадимми?» [Фил сураси: 1-5].

Тафсир:

- 1- { أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِأَصْحَابِ الْفِيلِ } Эй Муҳаммад, Раббингиз Абраҳа ва унинг асҳоблари — фил эгалари Каъбани йиқитмоқчи бўлганларида қандай ҳалок қилганини кўрмадингизми?
- 2- { أَلَمْ يَجْعَلْ كَيْدَهُمْ فِي تَضْلِيلٍ } У Зот уларнинг Каъбатуллоҳни вайрон қилиш учун қўллаган барча ҳийла-найрангларини барбод қилмадимми? Ундан одамларни кеткиза олмадилар ҳам, унга қўлларининг учини ҳам теккиза олишмади.
- 3- { وَأَرْسَلَ عَلَيْهِمْ طَيْرًا أَبَابِيلَ } У Зот уларнинг устига тўп-тўп қушларни юборди.
- 4- { تَرْمِيهِمْ بِحِجَارَةٍ مِّن سِجِّيلٍ } Уларнинг устига сополдан бўлган тошларни отардилар.
- 5- { فَجَعَلَهُمْ كَعَصْفٍ مَّأْكُولٍ } Ва у тошлар уларни қурт-қумурсқалар чайнаб ташлаган сомон каби илма-тешик қилиб юборди!

9-савол: Қурайш сурасини ўқинг ва тафсир қилинг!

Жавоб: Қурайш сураси ва тафсири:

{لَا يَلْفُ فُرَيْشٌ ۝ إِلَافِهِمْ رِحْلَةَ الشِّتَاءِ وَالصَّيْفِ ۝ فَلْيَعْبُدُوا رَبَّ هَذَا الْبَيْتِ ۝ الَّذِي أَطْعَمَهُمْ مِنْ جُوعٍ وَءَامَنَهُمْ مِنْ خَوْفٍ ۝} [Фриш ۝ ۝ ۝]

«Меҳрибон ва раҳмли Аллоҳнинг номи билан бошлайман. Қурайшнинг лозим тутиши қандай яхши! Уларнинг қиш ва ёз сафарларини ўзларига лозим тутишлари қандай яхши! Бас, улар мана шу Байтнинг Раббига ибодат қилсинлар! У Зот уларни очликдан тўқ қилган, хавфдан омон қилгандир» [Қурайш сураси: 1-4].

Тафсир:

- 1- { لَا يَلْفُ فُرَيْشٌ } Қурайшнинг лозим тутиши қандай яхши! Бундан мурод қиш ва ёздаги сафарларидир.
- 2- { إِلَافِهِمْ رِحْلَةَ الشِّتَاءِ وَالصَّيْفِ } Уларга қишда Яманга ва ёзда Шомга сафари осон қилиб қўйилгани учунгина...
- 3- { فَلْيَعْبُدُوا رَبَّ هَذَا الْبَيْتِ } уларга сафарларини осон қилиб қўйган, мана шу муқаддас уйнинг Раббига ибодат қилсинлар! Унга ҳеч кимни шерик қилмасинлар.
- 4- { الَّذِي أَطْعَمَهُمْ مِنْ جُوعٍ وَءَامَنَهُمْ مِنْ خَوْفٍ } У Зот уларни очликдан қутқариб таомлантирди ва арабларни уларни улуғлайдиган ва ҳурмат қиладиган қилиб қўйди ва шу билан уларни хавфу хатардан омонда қилди.

10-савол: Моъун сурасини ўқинг ва тафсир қилинг!

Жавоб: Маъун сураси ва тафсири:

{أَرَأَيْتَ الَّذِي يُكَذِّبُ بِالذِّينِ ۝ فَذَلِكَ الَّذِي يَدْعُ آلِيَتِيمَ ۝ وَلَا يَحْضُ عَلَىٰ طَعَامِ الْمَسْكِينِ ۝ فَوَيْلٌ لِلْمُصَلِّينَ ۝ الَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ ۝ الَّذِينَ هُمْ يُرَاءُونَ ۝ وَيَمْنَعُونَ الْمَاعُونَ ۝} [الماعون ۝ ۝ ۝ ۝ ۝ ۝]

«Меҳрибон ва раҳмли Аллоҳнинг номи билан бошлайман. Жазо кунини ёлғонга чиқарувчини кўрдингми? Ана ўша етимни қўполлик билан ҳайдайдир. Ва мискинларга таом беришга қизиқтирмайдир. «Намозхонлар»га вайл бўлсин. Улар ўз намозларини унитувчилардир. Ана ўшалар риё қиладиганлардир. Ва моъунни ман қиладиганлардир» [Маъун сураси: 1-7].

Тафсир:

- 1- { أَرَأَيْتَ الَّذِي يُكَذِّبُ بِالْأَيْدِينَ } Динни, охиратдаги жазони ёлғон дейдиган кимсанинг қандай кимса эканлигини кўрдингизми, билдингизми?
- 2- { فَذَلِكَ الَّذِي يَدْعُ الْيَتِيمَ } Бас, бу етим-есирни қўполлик билан ҳайдаб соладиган...
- 3- { وَلَا يَحْضُ عَلَىٰ طَعَامِ الْمَسْكِينِ } ва ўзини ҳам, бошқа кишиларни ҳам мискин-бечорага таом беришга тарғиб қилмайдиган кимсадир.
- 4- { فَوَيْلٌ لِّلْمُصَلِّينَ } Бас, «намозхон»ларга ҳалокат ва азоб бўлгайки...
- 5- { الَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ } яъни улар намозларини унутиб қўядиган ва намозларини эплаб-сеплаб ўқийдиган кимсалардир. Улар намозларига эътибор бермаганларидан вақти ўтиб кетгач ўқийдилар.

Булар кечиктириб ўқигани учун ва эътиборсиз ҳолда ўқигани учун дуойи бадга йўлиқмоқдалар, энди умуман ўқимайдиганларнинг аҳволи не экан?! Аллоҳ барчамизни намозига эътибор берадиганлардан қилсин!

- 6- { الَّذِينَ هُمْ يُرْءُونَ } Улар риёкорлик билан намоз ўқийдилар ва бошқа яхши амалларини ҳам кўр-

кўрона одамлар учун қиладилар. Амалларида Аллоҳнинг юзини истамайдилар, холис эмаслар.

- 7- { وَيَمْنَعُونَ الْمَاعُونَ } Ва рўзғор буюмларини ҳам кишилардан ман қиладиган, яъни бирор кишига фойдалари тегмайдиган кимсалардир!

11-савол: Кавсар сурасини ўқинг ва тафсир қилинг!

Жавоб: Кавсар сураси ва тафсири:

{ إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكُوثِرَ ۝ فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَأَنْحَرْ ۝ إِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الْأَبْتَرُ ۝ } [الكوثر: ١-٣]

Жавоб: Кавсар сураси ва тафсири: «Меҳрибон ва раҳмли Аллоҳнинг номи билан бошлайман. Албатта, Биз сенга Кавсарни бердик. Бас, Раббингга намоз ўқи ва жонлик сўй. Албатта, сени ёмон кўриб, айбловчининг орқаси кесикдир» [Кавсар сураси: 1-3].

Тафсир:

- 1- { إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكُوثِرَ } Эй Муҳаммад, албатта Биз сизга кўп яхши нарсаларни бердик ва улар ичидан жаннатдаги Кавсар дарёсини ато этдик.
- 2- { فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَأَنْحَرْ } Бас, бунинг шукрини адо этинг. Сиз ёлғиз Раббингиз учун намоз ўқинг ва жонлиқ сўйиб, қурбонлиқ қилинг! Раббиларига шукр сифатида ўз санамларига жонлиқ сўядиган мушрикларга зид равишда қилинг!
- 3- { إِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الْأَبْتَرُ } Албатта, сизни ёмон кўргувчи кимсанинг думи қирқилгандир, яъни беному бенишон бўлиб кетгувчидир! Агар уни бирорта эсласа ҳам ёмонлик ила эслайди.

12-савол: Кафирун сурасини ўқинг ва тафсир қилинг!

Жавоб: Кафирун сураси ва тафсири:

{ قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ لَا أَعْبُدُ مَا تَعْبُدُونَ وَلَا أَنْتُمْ عَابِدُونَ مَا أَعْبُدُ وَلَا أَنَا عَابِدٌ
مَا عَبَدْتُمْ وَلَا أَنْتُمْ عَابِدُونَ مَا أَعْبُدُ لَكُمْ دِينُكُمْ وَلِيَ دِينٌ } [الكافرون: 1-6]

«Меҳрибон ва раҳмли Аллоҳнинг номи билан бошлайман. Айтинг: «Эй кофирлар! Мен сиз ибодат қилган нарсаларга ибодат қилмасман. Ва сизлар ҳам мен ибодат қиладиганга ибодат қилувчимассиз. Ва мен сиз ибодат қилган нарсага ибодат қилувчимасман. Ва сиз ҳам мен ибодат қилганга ибодат қилувчимассиз. Сизга ўз динингиз, менга ўз диним» [Кафирун сураси: 1-6].

Тафсир:

- 1- { قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ } Эй Муҳаммад, «Эй Аллоҳга куфр келтирганлар!» - деб айтинг.
- 2- { لَا أَعْبُدُ مَا تَعْبُدُونَ } Мен сизлар ибодат қилаётган санамлар ва яна бошқа нарсаларга ҳозир ҳам, келажакда ҳам ибодат қилмасман.
- 3- { وَلَا أَنْتُمْ عَابِدُونَ مَا أَعْبُدُ } Ва сизлар ҳам мен ибодат қиладиган Аллоҳга ибодат қилгувчи эмассизлар.
- 4- { وَلَا أَنَا عَابِدٌ مَا عَبَدْتُمْ } Мен сизлар ибодат қилган нарсага ибодат қилгувчи эмасман.
- 5- { وَلَا أَنْتُمْ عَابِدُونَ مَا أَعْبُدُ } Ва сизлар ҳам мен ибодат қиладиган ёлғиз Аллоҳга ибодат қилгувчи эмассизлар.
- 6- { لَكُمْ دِينُكُمْ وَلِيَ دِينٌ } Сизларнинг ўзинглар учун ясаб олган динингиз ўзларингиз учун, Аллоҳ менга туширган диним ўзим учундир!»

13-савол: Наср сурасини ўқинг ва тафсирланг!

Жавоб: Наср сураси ва тафсири:

﴿ إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ وَالْفَتْحُ ﴿١﴾ وَرَأَيْتَ النَّاسَ يَدْخُلُونَ فِي دِينِ اللَّهِ أَفْوَاجًا ﴿٢﴾ فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَاسْتَغْفِرْهُ إِنَّهُ كَانَ تَوَّابًا ﴿٣﴾ ﴾ [العصر ﴿١﴾ ﴿٢﴾ ﴿٣﴾]

«Меҳрибон ва раҳмли Аллоҳнинг номи билан бошлайман. Вақтики, Аллоҳнинг нусрати ва фатҳ келса... Ва одамларнинг Аллоҳнинг динига тўп-тўп бўлиб кираётганини кўрсангиз... Бас, Раббингизни поклаб ёд этинг ва унга истиғфор айтинг. Албатта, у тавбаларни кўплаб қабул этувчидир» [Наср сураси: 1-3].

Тафсир:

- 1- { إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ وَالْفَتْحُ } Эй Муҳаммад, қачон Аллоҳнинг ёрдами ва ғалаба келса... (Бу сура тушганда Макка фатҳи рўй берган эди.)
- 2- { وَرَأَيْتَ النَّاسَ يَدْخُلُونَ فِي دِينِ اللَّهِ أَفْوَاجًا } Ва одамлар тўп-тўп бўлиб Аллоҳнинг дини — Ислом динига кираётганларини кўрсангиз.
- 3- { فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَاسْتَغْفِرْهُ إِنَّهُ كَانَ تَوَّابًا } Албатта, бу Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг улуғ топшириқлари ўз ниҳоясига етгани ҳақидаги хабардир. Ва шу вақтда дарҳол Раббингизга ҳамд айтиш билан У Зотни ҳар қандай «шерик»лардан покланг ва У Зотдан мағфират сўранг! Зеро у тавбаларни қабул қилгувчи ва гуноҳларни кечирувчи бўлган Зотдир.

14-савол: Масад сурасини ўқинг ва тафсир қилинг!

Жавоб: Масад сураси ва тафсири:

﴿ تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ ﴿١﴾ مَا أَغْنَىٰ عَنْهُ مَالُهُ وَمَا كَسَبَ ﴿٢﴾ سَيَصْلَىٰ نَارًا ذَاتَ لَهَبٍ ﴿٣﴾
وَأَمْرَأَتُهُ حَمَّالَةَ الْحَطَبِ ﴿٤﴾ فِي جِيدِهَا حَبْلٌ مِّن مَّسَدٍ ﴿٥﴾ ﴾ [المسد ﴿١﴾ ﴿٢﴾ ﴿٣﴾ ﴿٤﴾ ﴿٥﴾]

«Меҳрибон ва раҳмли Аллоҳнинг номи билан бошлайман.

Абу Лаҳабнинг икки қўли ҳалок бўлсин, ҳалок! Унга моли ва касб қилган нарсалари фойда бермади. У тезда чўғи қизиб турган ўтга киради. Ва унинг хотини — ўтин кўтарган аёл ҳам. У(аёл)нинг бўйнида эшилган арқон бор ҳолда» [Масад сураси: 1-5].

Тафсир:

- 1- { تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ } Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг амакилари Абу Лаҳаб ибн Абдулмутталибнинг қилган амаллари учун қўллари қуригай — ҳалок бўлгай! Аниқки, у қуриди — ҳалок бўлди! Чунки у Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва салламга жуда қаттиқ азият берарди.
- 2- { مَا أَغْنَىٰ عَنْهُ مَالُهُ وَمَا كَسَبَ } Мол-мулки, касб қилиб топган нарсалари ва фарзандлари унга асқатгани йўқ! Ундан на азобни даркор қилдилар ва на у учун Аллоҳнинг раҳматини жалб қила олдилар.
- 3- { سَيَصْنَلَىٰ نَارًا ذَاتَ لَهَبٍ } Яқинда қиёмат кунида у ловуллаб турган алангали дўзахга киражак!
- 4- { وَأَمْرًا تُهْجَمُ الْكَلْبِ } Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг йўлларига тикан ирғитиш учун орқасига ўтин илиб олган хотини Умму Жамил ҳам дўзахга киради.
- 5- { فِي جِيدِهَا حَبْلٌ مِّن مَّسَدٍ } Бўйнида пишиқ толадан эшилган арқон бўлган хотини ҳам ловуллаб турган алангали дўзахда судралажак.

15-савол: Ихлос сурасини ўқинг ва тафсир қилинг!

Жавоб: Ихлос сураси ва тафсири:

{قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ ۝ اللَّهُ الصَّمَدُ ۝ لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ ۝ ۝ وَلَمْ يَكُن لَّهُ كُفُوًا أَحَدٌ ۝}

[الإخلاص ۝ ۝]

«Меҳрибон ва раҳмли Аллоҳнинг номи билан бошлайман.

Айтинг: «У Аллоҳ ягонадир. Аллоҳ сомаддир. У туғмаган ва туғилмаган. Ва Унга ҳеч ким тенг бўлмаган» [Ихлос сураси: 1-4].

Тафсир:

- 1- { قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ } Эй Муҳаммад, айтинг: «У — Аллоҳ Ягонадир. Яъни Унинг ҳеч қандай шериги йўқдир. У яккаю ёлғиздир.
- 2- { اللَّهُ الصَّمَدُ } Аллоҳ барча ҳожатлар билан кўзлангувчидир, яъни барча ҳожатлар Ундан сўралади, аммо У ҳеч кимга муҳтож эмасдир.
- 3- { لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ } У туғмаган ва туғилмагандир, яъни Аллоҳнинг ўғил-қизи ҳам, ота-онаси ҳам йўқдир. У азалий ва абадий Зотдир.
- 4- { وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ } Аллоҳ таолога ҳеч бир зот зотида ҳам, сифатида ҳам, амалида ҳам тенг бўлган эмас, бўлолмади ҳам. Ва махлуқотлардан ҳеч ким У Зотга тенг эмасдир.

16-савол: Фалақ сурасини ўқинг ва тафсир қилинг!

Жавоб: Фалақ сураси ва тафсири:

﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ ﴿١﴾ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ ﴿٢﴾ وَمِنْ شَرِّ غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ ﴿٣﴾ وَمِنْ شَرِّ النَّفَّاثَاتِ فِي الْعُقَدِ ﴿٤﴾ وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ ﴿٥﴾﴾ [الفلق ﴿١﴾ ﴿٢﴾ ﴿٣﴾ ﴿٤﴾ ﴿٥﴾]

«Меҳрибон ва раҳмли Аллоҳнинг номи билан бошлайман. «Тонг Раббидан паноҳ сўрайман. У яратган нарсалар ёмонлигидан. Ва кириб келган қоронғулик ёмонлигидан. Ва тугунларга дам солувчилар ёмонлигидан. Ва ҳасад қилган ҳасадчининг ёмонлигидан», деб айтинг. [Фалақ сураси: 1-5].

Тафсир:

- 1- { قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ } Эй Муҳаммад, айтинг: «Мен тонг Раббидан менга паноҳ беришини сўраб илтижо қилурман.
- 2- { مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ } Ўзи яратган нарсаларнинг ёмонлигидан.
- 3- { وَمِنْ شَرِّ غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ } Зулмат кирган вақтда тунда чиқадиган ўғриларми ёки бошқа ёмон ҳайвонларми — уларнинг барчасидан паноҳ сўрайман.
- 4- { وَمِنْ شَرِّ اللَّفَّاتِ فِي الْعُقَدِ } Тугунларга дам солгувчи жодугарларнинг ёмонлигидан.

Сеҳргарлар бировни сеҳрлаб зарар етказмоқчи бўлса, ип олиб, ўқийдиган нарсасини ўқиб, дам солиб, ипни бир тугиб, яна бир дам солиб, яна тугиб, охирига етказар экан.

- 5- { وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ } Ва Аллоҳ инсонларга берган неъматларини кўра олмай ҳасад қилаётган ҳасадгўйнинг ёмонлигидан паноҳ беришини сўраб, илтижо қилурман. У ҳасади ила бу неъматларни бандадан кетиши ва банда ёмон зарарларга учрашини хоҳлайди.

17-савол: Нас сурасини ўқинг ва тафсир қилинг!

Жавоб: Нас сураси ва тафсири:

{ قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ ۝١ مَلِكِ النَّاسِ ۝٢ إِلَهِ النَّاسِ ۝٣ مِنْ شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ ۝٤ الَّذِي

يُوسْوِسُ فِي صُدُورِ النَّاسِ ۝٥ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ ۝٦ } [الناس ۝١ ۝٦]

«Меҳрибон ва раҳмли Аллоҳнинг номи билан бошлайман. «Одамлар Роббидан, одамлар Подшоҳидан, одамлар Илоҳидан паноҳ сўрайма. Беркиниб, кўриниб турувчи васваснинг, одамлар қалбига васваса соладиганнинг, жинлардан ва одамлардан бўлганнинг ёмонлигидан», деб айтинг» [Нас сураси: 1-6].

Тафсир:

- 1- { قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ } Эй Муҳаммад, айтинг: «Мен барча инсонларнинг Раббидан.
- 2- { مَلِكِ النَّاسِ } Барча инсонларнинг Подшоҳидан... Уларнинг барчасини тўлиқ бошқариб туради, улар учун ундан ўзга Подшоҳ йўқдир.
- 3- { إِلَهِ النَّاسِ } Барча инсонларнинг Илоҳидан... Яъни маъбудларидан, уларнинг У Зотдан бошқа сиғинадиган зотлари йўқдир.
- 4- { مِنْ شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ } Қачон Аллоҳнинг номи зикр қилинганида яшириниб оладиган васвасачи шайтоннинг ёмонлигидан менга Ўзи паноҳ беришини сўраб илтижо қилурман.
- 5- { الَّذِي يُوسْوِسُ فِي صُدُورِ النَّاسِ } У инсонларнинг дилларига васваса соладиган...

} улар жин ва инсонлардан бўлган النَّاسِ وَالْجِنَّةِ {
васвасачилардир.

Ўшаларнинг ёмонлигидан паноҳ беришини сўраб, илтижо қилурман.

*****

ҲАДИС

*Биринчи ҳадис:

1-савол: «Албатта, амаллар ниятларга кўра (баҳоланади)...» ҳадисини тўлиқ зикр қилинг ва унинг баъзи фойдаларини айтиб беринг.

Амирул-мўминин Абу Ҳафс Умар ибн Хаттоб розияллоҳу анху ривоят қилган ҳадис: «Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам шундай деяётганларини эшитдим: «Албатта, амаллар ниятларга кўра (баҳоланади). Ва ҳар бир кишига ўзи ният қилган нарсаси (бўлади). Кимнинг ҳижрати Аллоҳ ва Унинг Расули учун бўлса, демак, унинг ҳижрати Аллоҳ ва Унинг Расули учун бўлибди (яъни шу амалнинг савобини топибди). Кимнинг ҳижрати мол-дунёга эришиш ёки бир аёлга уйланиш учун бўлса, унинг ҳижрати ўзи ҳижрат (мақсад) қилган нарса учун бўлибди».²¹

Ҳадисдан олинандиган фойдалар:

1. Намоз, рўза, ҳаж ва ундан бошқа амаллар учун — ҳар бир амал учун ният қилиш шартдир.
2. Ният қилганда холис Аллоҳ учун қилиш керак.

* Иккинчи ҳадис:

2-савол: «Ким бизнинг мана бу ишимизда ундан бўлмаган янги нарсани чиқарса...» ҳадисини тўлиқ зикр қилинг ва баъзи фойдаларини айтиб беринг.

Жавоб: Мўминлар онаси, Умму Абдуллоҳ Оиша розияллоҳу анҳодан қилинган ривоят. У киши айтдилар: «Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам:

---

²¹ Бухорий ва Муслим ривояти.

«Ким бизнинг мана бу ишимизда ундан бўлмаган янги нарсани чиқарса, у (иши) рад қилингандир», – дедилар».²²

Ҳадисдан олинадиган фойдалар:

1. Динда бидъат қилишдан қайтариқ бор.
2. Янги чиққан амаллар қабул бўлмаслиги ва у ишлари ўзига фойдасиз қайтарилади.

*Учинчи ҳадис:

3-савол: «Бир куни Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи ва салламнинг олдиларида ўтирган эдик...» деб бошланган ҳадисни тўлиқ зикр қилинг ва баъзи фойдаларини айтиб беринг.

Умар ибн Хаттоб розияллоҳу анхудан ривоят қилинади: «Бир куни Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи ва салламнинг олдиларида ўтирган эдик. Бир пайт кийимлари оппоқ, соч-соқоли қоп-қора, устида сафар аломати кўринмаётган (кийимларига гард қўнмаганки, узоқдан сафар қилиб келибди десак) ва биронтамиз ҳам уни танимайдиган бир киши тўсатдан кириб келди. У Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи ва салламнинг олдиларига келиб ўтирди, икки тиззасини (Расулulloҳнинг) тиззаларига тиради (юзма-юз, бақамти бўлиб ўтириб олди), икки қўлини (ўзининг) сони устига қўйиб, «Эй Муҳаммад, менга Ислом ҳақида хабар бер»,– деди. Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи ва

---

²² Бухорий ва Муслим ривояти.

саллам: «Ислом «Аллоҳдан ўзга ҳақ илоҳ йўқ ва, албатта, Муҳаммад Унинг элчисидир», – деб гувоҳлик беришинг, намоз ўқишинг, закот беришинг, Рамазон (ойи) рўзасини тутишинг ва йўлига қодир бўлсанг, Байтга (Каъбага) ҳаж қилиб боришинг», – дедилар. У: «Тўғри айтдинг», – деди. Унинг ишидан ажабландик: ўзи сўраб, (жавобни) ўзи тасдиқлаяпти. Кейин: «Менга иймон ҳақида хабар бер», – деди. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: «(Иймон) Аллоҳга, Унинг фаришталарига, китобларига, пайғамбарларига, охират кунига ва қадарнинг яхшию ёмонига иймон келтиришинг», – дедилар. У (одам): «Тўғри айтдинг», – деб, кейин: «Энди эҳсон ҳақида хабар бер», – деди. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: «(Эҳсон) Аллоҳга Уни кўриб тургандек ибодат қилишинг. Агар Уни кўрмасанг, У сени кўради (биринчи ҳолатдагидек ибодат қила олмасанг, унда иккинчи ҳолатдагидек — Аллоҳ сени кўриб турганини ҳис қилиб, Унга ибодат қилишинг)», – дедилар. У (савол беришда давом этиб): «Қиёмат (қачон бўлиши) ҳақида хабар бер», – деди. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: «У ҳақида сўралувчи сўровчидан илмлироқ эмас (сен унинг қачон бўлишини билмаганингдек, мен ҳам бу ҳақида ҳеч нарса билмайман)», – дедилар. У: «Унда унинг аломатлари ҳақида хабар бер», – деди. Расулуллоҳ соллаллоҳу

алайхи ва саллам: «(Аломатлари) чўри ўз бекасини туғиши (фарзанд улғайиб ўз онасига худди чўрисидек муомала қилиши), ялангоёқ, яланғоч, қашшоқ, (олдин) кўй боқиб юрган кишилар баланд-баланд бинолар қуришда ўзаро мусобақага киришиши», – дедилар. Кейин у одам кетди. Бир муддат жим туриб қолдик. Кейин (Расулulloҳ соллаллоҳу алайхи ва саллам): «Эй Умар, бу савол берувчи кимлигини биласанми?» – дедилар. «Аллоҳ ва Расули билгувчироқ», – деб жавоб бердим. (Расулulloҳ соллаллоҳу алайхи ва саллам:) «У Жаброил. Сизларга динингизни ўргатиш учун келган эди», – деб айтдилар».²³

Ҳадисдан олинадиган фойдалар:

1. Исломдаги беш рукннинг зикри, улар:

— «Аллоҳдан ўзга ҳақ илоҳ йўқ ва Муҳаммад Унинг элчиси», – деб гувоҳлик бериш;

— намозни барпо этиш (ўз вақтида Расулulloҳ соллаллоҳу алайхи ва саллам кўрсатганларидай ўқиш);

— закот бериш;

— Рамазон (ойи) рўзасини тутиш;

— Байтга (Каъбага) ҳаж қилиб бориш.

2. Олти иймон арконларининг зикри, улар:

— Аллоҳга иймон келтириш;

— фаришталарига;

— китобларига;

— пайғамбарларига;

---

²³ Муслим ривояти.

— Қиёмат кунига;

— Тақдирнинг яхшию ёмонига.

3. Эҳсон рукнларининг зикри ва у битта рукндир. У ҳам бўлса, Аллоҳ таолони кўриб тургандай ёки У Зот мени кўриб турибди деб ибодат қилиш.

4. Қиёмат соати қачон эканлигини Аллоҳдан бошқа ҳеч ким билмаслиги.

*Тўртинчи ҳадис:

4-савол: «Мўминларнинг иймони комилроғи...» деб бошланган ҳадисни тўлиқ зикр қилинг ва баъзи фойдаларини айтиб беринг.

Жавоб: Абу Ҳурайра розияллоҳу анҳу ривоят қиладилар: «Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Мўминларнинг иймони комилроғи хулқи яхшироғидир», – дедилар».²⁴

Ҳадисдаги фойдалар:

1. Хулқни гўзаллаштиришга ундаш.

2. Хулқнинг комил бўлиши иймоннинг

комиллигидандир.

3. Иймон зиёда бўлади ва сусаяди.

*Бешинчи ҳадис:

5-савол: «Ким Аллоҳнинг номидан бошқа билан қасам ичса...» деб бошланувчи ҳадисни тўлиқ зикр қилинг ва баъзи фойдаларини айтиб беринг.

Жавоб: Ибн Умар розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади: «Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Ким Аллоҳнинг номидан бошқа билан қасам ичса, куфр (ёки ширк) келтирибди», – дедилар».²⁵

---

²⁴ Термизий ривоят қилган ва бу ҳадисни «Саҳиҳ ҳасан ҳадис» деган.

²⁵ Термизий ривояти.

Ҳадисдан олинадиган фойдалар:

— Аллоҳнинг номидан бошқа ном билан қасам ичса бўлмайди;

— Аллоҳ таолодан бошқа билан қасам ичиш кичик ширқдир.

*Олтинчи ҳадис:

6-савол: «Мен унга ..... сеvimли бўлмагунимча, иймонли бўлмайди» ҳадисини тўлиқ зикр қилинг ва баъзи фойдаларини айтиб беринг.

Жавоб: Анас розияллоху анху ривоят қиладилар: «Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи ва саллам: «Мен унга отаси, онаси ва барча инсонлардан сеvimлироқ бўлмагунимча, иймонли бўлмайди», – дедилар».²⁶

Ҳадисдан олинадиган фойдалар:

— Пайғамбаримиз соллаллоху алайҳи ва салламни барчадан кўпроқ севиш вожибдир.

— ва шундай севиш иймоннинг комиллигидандир.

*Еттинчи ҳадис:

7-савол: «Сизлардан биронтангиз ... биродарига раво кўрмагунича...» ҳадисини тўлиқ зикр этинг!

Жавоб: Анас ибн Молик розияллоху анхудан ривоят қилинади: «Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи ва саллам: «Сизлардан биронтангиз ўзи яхши кўрган нарсани биродарига раво кўрмагунича мўмин бўлмайди», – дедилар».²⁷

Ҳадисдан олинадиган фойдалар:

— Мўмин киши ўзига яхши кўрган нарсаларини биродарига ҳам яхши кўриши керак.

— ва бу иймоннинг комиллигидандир.

---

²⁶ Бухорий ва Муслим ривояти.

²⁷ Бухорий ва Муслим ривояти.

*Саккизинчи ҳадис:

8-савол: «Жоним қўлида бўлган Зотга қасамки...»
ҳадисини тўлиқ зикр қилинг ва баъзи фойдаларини
айтиб беринг.

Жавоб: Абу Саъид розияллоҳу анҳу ривоят қиладилар: «Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам Ихлос сураси ҳақид: «Жоним қўлида бўлган Зотга қасамки, Бу (сура) Қуръоннинг учдан бирига тенгдир», – деганлар».²⁸

Ҳадисдан олинадиган фойдалар:

1. Ихлос сурасининг фазилати.
2. Ва бу сура Қуръоннинг учдан бирига тенг.

*Тўққизинчи ҳадис:

9-савол: «Лаа ҳавла ва лаа қуввата Илла биллаҳ»
ҳадисини тўлиқ зикр қилинг ва баъзи фойдаларини
айтиб беринг.

Жавоб: Абу Мусо розияллоҳу анҳу ривоят қиладилар: Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Лаа ҳавла ва лаа қуввата илла биллаҳ» жаннат хазиналарининг бир хазинасидир», – дедилар».²⁹

Ҳадисдан олинадиган фойдалар:

1. Бу сўзнинг фазилати ва бу сўз жаннат хазиналаридан бир хазинадир.
2. Банда ўзи бирор иш қила олмаслигини ва куч-қуввати йўқ эканини тан олиб ва фақат Аллоҳгагина суяниши.

---

²⁸ Бухорий ривояти.

²⁹ Бухорий ва Муслим ривояти.

*Ўнинчи ҳадис:

10-савол: «Огоҳ бўлинглар, жасадда бир парча гўшт борки...» ҳадисини тўлиқ зикр қилинг ва баъзи фойдаларини айтиб беринг.

Жавоб: Нуъмон ибн Башир розияллоху анҳумодан ривоят қилинади, у киши айтдилар: «Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи ва саллам шундай деяётганларини эшитдим: «... Огоҳ бўлинглар, Аллоҳнинг кўриқланадиган ери У ҳаром қилган нарсалардир. Огоҳ бўлинглар, жасадда бир парча гўшт борки, агар у яхши бўлса, бутун жасад ислоҳ (яроқли) бўлади, агар фосид (бузуқ) бўлса, бутун жасад бузилади. Огоҳ бўлинглар, у қалбдир!»³⁰

Ҳадисдан олинадиган баъзи фойдалар:

1. Қалб яхши бўлса, инсоннинг ичи ҳам, таши ҳам яхши бўлади.
2. Қалбнинг салоҳиятига эътиборли бўлиш, чунки инсоннинг салоҳияти қалбга боғлангандир.

*Ўн биринчи ҳадис:

11-савол: «Кимнинг дунёдаги охирги сўзи: «Лаа илааҳа иллаллоҳ» бўлса...» ҳадисини тўлиқ зикр қилинг ва баъзи фойдаларини айтиб беринг.

Жавоб: Муъоз ибн Жабал розияллоху анҳу ривоят қиладилар: «Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи ва саллам: «Кимнинг охирги сўзи «Лаа илааҳа иллаллоҳ» бўлса, жаннатга киради», – дедилар».³¹

---

³⁰ Бухорий ва Муслим ривояти.

³¹ Абу Довуд ривояти.

Ҳадисдан олинадиган баъзи фойдалар:

1. «Лаа илааҳа иллаллоҳ» сўзининг фазилати ва банда бу калима ила жаннатга кириши.

2. Дунёдаги охирги сўзи «Лаа илааҳа иллаллоҳ» бўлган кишининг фазилати.

*Ўн иккинчи ҳадис:

12-савол: «Мўмин киши бировни ҳақоратловчи ҳам, лаънатловчи ҳам...» деб бошланувчи ҳадисни тўлиқ зикр қилинг ва баъзи фойдаларини айтиб беринг.

Абдуллоҳ ибн Масъуд розияллоҳу анҳу ривоят қиладилар: «Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Мўмин киши ҳақоратловчи ҳам, лаънатловчи ҳам, тили хунук ҳам, беадаб ҳам бўлмади», – дедилар».³²

Ҳадисдан олинадиган баъзи фойдалар:

1. Барча ботил ва қабиҳ сўзлардан қайтиш.

2. Барча гўзал нарсалар билан мўминнинг тили безалиши лозим.

*Ўн учинчи ҳадис:

13-савол: «Киши исломининг чиройлилиги...» деб бошланувчи ҳадисни тўлиқ зикр қилинг ва баъзи фойдаларини айтиб беринг.

Жавоб: Абу Ҳурайра розияллоҳу анҳу ривоят қиладилар: «Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам айтадилар: «Кишининг исломининг чиройлилиги ўзига тегишли бўлмаган нарсани тарк этишидир».³³

---

³² Термизий ривояти.

³³ Термизий ва бошқалар ривояти.

Ҳадисдан олинадиган баъзи фойдалар:

1. Нафақат зарарли нарсалардан, балки беҳуда нарсалардан ҳам четланиш кераклиги.
2. Яхши мусулмон киши кераксиз нарсаларни тарк қилиши.

*Ўн тўртинчи ҳадис:

14-савол: «Ким Аллоҳнинг китобидан бир ҳарф ўқиса...» ҳадисини тўлиқ зикр қилинг ва баъзи фойдаларини айтиб беринг.

Жавоб: Абдуллоҳ ибн Масъуд розияллоҳу анҳу ривоят қиладилар: «Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Ким Аллоҳнинг китобидан бир ҳарф ўқиса, унга бунинг учун бир савоб бўлади. Ҳар бир савоб эса ўн баравари(га) кўпайтирилади). «Алиф. Лаам. Миим — бир ҳарф», — демайман. Балки «Алиф» бир ҳарф, «Лаам» бир ҳарф, «Миим» бир ҳарфдир», – дедилар».³⁴

Ҳадисдан олинадиган баъзи фойдалар:

1. Қуръон тиловатининг фазилати.
2. Ўқиган ҳар бир ҳарфингиз учун савоблар ёзилиши.

*****

---

³⁴ Термизий ривояти.

ИСЛОМИЙ ОДОБЛАР ҚИСМИ

Аллоҳ таолога нисбатан мўминнинг одоби:

1-савол: Аллоҳ таолога нисбатан мўминнинг одоби қайсилар?

Жавоб:

1. Аллоҳ таолони улуғлаш.
2. Ёлғиз Унгагина ибодат қилиш.
3. Аллоҳга итоат қилиш.
4. Унга осийлик қилмаслик.
5. Аллоҳ азза ва жалланинг берган сон-саноқсиз неъматларига ва бизнинг устимиздаги фазлига шукр қилиш ва ҳамд айтиш.
6. Пешонамизга ёзган тақдирига рози бўлиш.

Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва салламга нисбатан мўминнинг одоблари

2-савол: Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва салламга нисбатан мўминнинг одоблари қайсилар?

Жавоб:

1. У зотга эргашиш ва иқтидо қилиш.
2. Итоат қилиш.
3. Осийлик қилмаслик.
4. Хабар берган нарсаларини тасдиқлаш.
5. Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг суннатларига зиёдалар кўшиб бидъат ишларни чиқармаслик.
6. Ўзидан ва барча инсонлардан кўпроқ севиш.
7. У кишини улуғлаш, у кишига ва суннатига ёрдам бериш.

3-савол: Ота-онага нисбатан бўлган одоблар қайсилар?

Жавоб:

1. Маъсият бўлмаган ўринда итоат қилиш.
2. Ота-онага хизмат қилиш.
3. Ота-онага ёрдам бериш.
4. Ота-онанинг эҳтиёжларини қондириш.
5. Ота-онанинг хаққига дуо қилиш.
6. Гаплашаётганда одобли бўлиш, ҳатто «уф» дейиш ҳам мумкин эмас. Шундай экан, ундан ёмонроғини умуман айтиш мумкин эмас.
7. Ота-онанинг юзларига табассум ила боқиш ва қовоғини солиб олмаслик.
8. Ота-онанинг овозидан овозини баланд қилмаслик, гапларига яхшилаб қулоқ тутиш, гапларини бўлмаслик ва уларни исмлари билан чақирмаслик, балки «ота», «она» деб нидо қилиш.
9. Уларнинг олдига киришдан олдин изн сураш.
10. Ота-онамизнинг қўлларини, бошларини ўпиш.

Силаи раҳмнинг одоблари

4-савол: Қандай силаи раҳм қиламан?

Жавоб:

1. Ака-ука, опа-сингил, амма-хола, тоға-амаки ва бошқа қариндошларни зиёрат қилиш ила.
2. Сўз ва феъл ила уларга яхшилик қилиш ила.
3. Уларга қўнғироқ қилиб, аҳволларини сўраш ила.

Аллоҳ йўлида биродарчиликнинг одоблари

5-савол: Биродарларим ва дўстларим билан қандай алоқада бўлишим лозим?

Жавоб:

1. Яхшиларни дўст тутиш ва яхши кўриш.
2. Ёмонлардан четланиш ва дўст бўлмаслик.
3. Биродарларга қўл бериб саломлашиш.
4. Агар касал бўлсалар, зиёрат қилиш ва уларга шифо тилаб, дуо қилиш.
5. Акса бериб «алхамдулиллаҳ» деса, «ярҳамукаллоҳ» дейиш.
6. Агар яхшиликка чақирса, бориш.
7. Унга насиҳат қилиш.
8. Зулм кўрса, ёрдам бериш ва зулм қилса, уни зулмдан тўсиш.
10. Ўзига яхши кўрган нарсасини унга ҳам яхши кўриш.
11. Агар ёрдамга муҳтож бўлса, ёрдам бериш.
12. Тил билан ёки тана билан азият бермаслик.
13. Сирини сақлаш.
14. Ҳақоратламаслик, ғийбатини қилмаслик, пастга урмаслик, ҳасад қилмаслик, орқасидан жосуслик қилмаслик ва алдамаслик.

Қўшничилик одоблари

6-савол: Қўшничилик одоблари қайсилар?

Жавоб:

1. Қўшнимга сўз ва амал ила яхшилик қиламан ва ёрдамимга муҳтож бўлса, ёрдам бераман.
2. Ҳайит ёки тўй каби хурсандчилик кунларида табриклайман.
3. Касал бўлса, зиёратига бораман, бошига мусибат етса, таъзия билдираман.
4. Қўлимдан келгунча овқат улашаман.
5. Сўз ёки амал билан унга азият бермайман.

6. Баланд овоз билан ёки орқасидан жосуслик қилиш билан азият бермайман. Агар менга азият берса, сабр қиламан.

Меҳмондорчилик одоблари

7-савол: Меҳмондорчилик ва меҳмон одоблари нимадан иборат?

Жавоб:

1. Ким мени меҳмонга чақирса, унинг чақириғига жавоб бераман.
2. Агар бировни зиёрат қилмоқчи бўлсам, аввало, ундан изн ва вақт сўрайман.
3. Унинг олдига киришдан олдин киришга изн сўрайман.
4. Белгиланган вақтдан кечга қолмайман.
5. Меҳмонга борган уйимдаги номаҳрам аёллардан кўзимни тияман.
6. Агар менинг уйимга меҳмон келса, уни энг ажойиб ҳолда, очиқ чеҳра ила кутиб оламан.
7. Меҳмонни энг яхши жойга ўтирғизаман.
8. Овқат ва ичимликлар ила икром қиламан.

Беморлик одоблари

8-савол: Бемор бўлгандаги ва беморнинг зиёратига боргандаги одобларни айтиб беринг.

1. Бирор оғриқни сезган пайтимда ўнг қўлимни ўша оғриётган ерга қўйиб, уч маротаба «Бисмиллаҳ» деб айтаман ва «Аллоҳнинг иззати ва қудурати ила тортаётган аламимдан паноҳ беришини сўрайман», – деб етти маротаба айтаман.
2. Аллоҳнинг тақдирига рози бўламан ва сабр қиламан.

3. Бемор биродаримнинг зиёратига шошиламан, ҳаққига дуо қиламан ва унинг олдида кўп ўтирмайман.

4. Мендан талаб қилмасидан дам солиб қўяман.

5. Сабр қилишга, Аллоҳга дуо қилишга, намозга ва таҳоратга маҳкам бўлишга чақираман.

6. Касалнинг ҳаққига «Ас-алуллоҳалъазиим роббалъаршилъазиим анъашфияк», – деб етти мартаба дуо қилиш.

Илм талаб қилишнинг одоблари

9-савол: Толиби илмнинг одобларини зикр қилинг.

Жавоб:

1. Аллоҳ азза ва жалла учун холис ният қилиш.

2. Ўрганган илмимга амал қилишим.

3. Қандай ҳолда бўлса ҳам муаллимимни улуғлайман ва ҳурмат қиламан.

4. Унинг олдида одоб ила ўтираман.

5. Унга жим қулоқ соламан ва дарсини бўлмайман.

6. Савол берганда одоб ила савол бераман.

7. Исми билан чақирмайман.

Мажлис одоблари

10-савол: Мажлис одоблари қайсилар?

Жавоб:

1. Мажлис аҳлига салом бераман.

2. Мажлис тугаган ерга ўтираман. Бирортани ўзим ўтиришим учун турғизмайман. Икки кишининг орасига ўтирмоқчи бўлсам, изн сўраб кейин ўтираман.

3. Бошқа одам ўтириши учун силжиб ўтираман.

4. Мажлизда гапни бўлмайман.

5. Мажлисдан чиқишдан олдин изн сўрайман ва салом бераман.

6. Мажлис тугагач, мажлис каффорати дуосини ўқийман: «Субҳаанакаллоҳумма ва биҳамдик, ашҳаду аллаа илааҳа илла ант. Астағфирука ва атуубу илайк».

Уйқу одоблари

11-савол: Уйқу одобларини зикр қилинг.

Жавоб:

1. Эрта ухлайман.
2. Таҳоратда ухлайман.
3. Қорнимни ерга қилиб ухламайман.
4. Ўнг томонимни босиб ётаман ва ўнг қўлимни ўнг юзимга қўяман.

5. Тўшагимни қоқаман.

6. Уйқу зикрларини тиловат қиламан, Ихлос, Фалақ ва Наас сураларини уч маротабадан ўқийман. «Аллоҳнинг исми билан ўламан ва тириламан», - дейман.

7. Бомдод намозига тураман.

8. Уйқудан тургандан сўнг: الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَحْيَانَا بَعْدَ مَا أَمَاتَنَا وَإِلَيْهِ النُّشُورُ. «Бизга ўлдиргандан сўнг (яна) ҳаёт берган Аллоҳга ҳамд бўлсин. Қайтиш унгадир!»- деб айтаман.

Таом одоблари

12-савол: Таом одоблари қайсилар?

Жавоб:

1. Еб-ичиш ила Аллоҳ таолога итоат қилишни ният қиламан.
2. Ейишдан олдин икки қўлимни юваман.

3. «Бисмиллаҳ» дейман ва ўнг қўл билан олдимдан олиб ейман. Лаганнинг ўртасидан ёки бошқанинг олдидан олиб емайман.

4. Агар бошида «Бисмиллаҳ» дейишни унутсам, «Бисмиллаҳи аввалуҳу ва ахируҳу», – деб айтаман.

5. Бор овқатга рози бўламан, овқатни айбламайман. Агар ёқса ейман, ёқмаса, жимгина емайман.

6. Бир неча луқмагина ейман, кўп емайман.

7. Ичимликка ёки овқатга пуфламайман. Совигунча тегмай тураман.

8. Овқатни бошқа бирорта билан ейман. Оилам ёки меҳмон билан бирга ейман.

9. Катталардан олдин овқат ейишни бошламайман.

10. Бир нарса ичаётганда ҳам «Бисмиллаҳ»ни айтаман, ўтириб, учга бўлиб ичаман.

11. Овқат еб битгач Аллоҳга ҳамд айтаман.

Либос одоблари

13-савол: Либос одобларини санаб беринг!

Жавоб:

1. Кийимимни ўнг томондан кия бошлайман. Кийим кийгандан сўнг Аллоҳга ҳамд айтаман.

2. Кийимни тўпикдан пастга туширмайман.

3. Ўғил болалар қиз болаларнинг, қизлар ўғил болаларнинг кийимини киймайди.

4. Кофир ва фосиқларнинг кийимига ўхшаш кийим киймайман.

5. Кийимларни ечаётиб «Бисмиллаҳ»ни айтаман.

6. Оёқ кийимни ўнг оёқдан кийиб, чап оёқдан ечаман.

Уловга миниш одоблари

14-савол: Уловга миниш одобларини айтиб беринг.

Жавоб:

﴿لَتَسْتَوُوا عَلَىٰ ظُهُورِهِ ثُمَّ تَذْكُرُوا نِعْمَةَ رَبِّكُمْ إِذَا اسْتَوَيْتُمْ عَلَيْهِ وَتَقُولُوا سُبْحٰنَ الَّذِي

سَخَّرَ لَنَا هٰذَا وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ ﴿١٣﴾ وَإِنَّا إِلَىٰ رَبِّنَا لَمُنْقَلِبُونَ ﴿١٤﴾﴾ [الزخرف ١٣-١٤]

1. «Бисмиллаҳ, алҳамдулиллаҳ», «Бизга буни бўйсундирган Зот покдир. Биз бунга қодир эмас эдик Ва, албатта, Биз Роббимизга қайтгувчилардирмиз», – деб айтаман.³⁵

2. Муслмон кишининг олдидан ўтсам, унга салом бераман.

Йўл одоблари

15-савол: Йўл одобларини айтиб беринг.

Жавоб:

1. Тўғрираниб тавозе ила юраман ва йўлнинг ўнг томонидан юраман.

2. Йўлиққан инсонимга салом бераман.

3. Кўзимни тияман ва бировга зиён бермайман.

4. Яхшиликка буюриб, ёмонликдан қайтараман.

5. Йўлдан азият берувчи нарсаларни олиб ташлайман.

Уйга кириш ва уйдан чиқиш ободлари

16-савол: Уйга кириш ва ундан чиқиш одобларини зикр қилинг.

Жавоб:

1. Чап оёғим билан чиқаман ва: «Бисмиллаҳи, Аллоҳга таваккал қилдим. Бир ҳолатдан иккинчи

³⁵ Зухруф сураси, 13–14-оятлар.

ҳолатга ўтиш ва қувват ёлғиз Аллоҳдандир. Эй Аллоҳ, мен Сендан адашишдан ёки адаштирилишдан, тойилиш ёки тойдирилишдан ёки зулм қилиш ёки зулмланишдан ёки (бировага) жоҳиллик қилиш ёки менга жоҳиллик қилинишдан паноҳ беришингни сўрайман», – деб айтаман.

2. Уйга ўнг оёғим билан кираман ва: «Аллоҳ номи билан кирдик ва Аллоҳ номи билан чиқдик ва Парвардигоримизга таваккал этдик» .

3. Биринчи қиладиган ишим мисвок қилиш бўлади. Сўнгра аҳли оиламга салом бераман.

Ҳожат ўташнинг одоблари

17-савол: Ҳожат ўтамоқнинг одобларини зикр қилинг.

Жавоб:

1. Чап оёғим билан кираман.

2. Киришдан олдин: «Бисмиллаҳ, Эй Аллоҳ! Албатта, мен Сендан эркак ва урғочи жинлардан паноҳ беришингни сўрайман», – деб айтаман.

3. Аллоҳнинг зикри бўлган бирор нарсани олиб кирмайман.

4. Ҳожат ўтаётиб парда ёпиб оламан.

5. Ҳожат ўталадиган ўринда гапирмайман.

6. Ҳожатимизни адо қилаётган вақтимизда қиблани орқа томонимизга ҳам, олди томонимизга ҳам қилмаймиз.

7. Нажосатни кеткизишда ўнг қўлимизни эмас, чап қўлимизни ишлатамиз.

8. Ҳожатимизни одамлар юрадиган ёки соясида дам оладиган жойга адо қилмаймиз.

9. Ҳожатимизни адо қилгандан сўнг қўлимизни яхшилаб ювамиз.

10. Ҳожатхонадан чап оёғимизда чиқамиз ва «Ғуфроонака» (маъноси: «Мағфиратингни сўраймиз»), - деб айтамыз.

Масжид одоблари

18-савол: Масжид одобларига нималар киради?

Жавоб:

1. Масжидга ўнг қадамимиз билан кириб қуйидаги дуони ўқиймиз: «Бисмиллаҳ, Аллоҳуммафтаҳ лии абвааба роҳматика». Маъноси: «Бисмиллаҳ, Аллоҳим менга раҳмат эшикларингни очгин!»

2. Икки ракат намоз ўқиб сўнгра ўтирамыз.

3. Намоз ўқиб турган одамлар олдидан кесиб ўтмаймиз, йўқолган нарсасини излаб бақариб турган одамга жавоб бермаймиз ва масжидда олди-сотди қилмаймиз.

4. Масжиддан чап оёғимизда чиқиб, ушбу дуони ўқиймиз: «Аллоҳумма иннии ас-алука мин фадлика» (маъноси: «Аллоҳим, мен Сенинг фазлингдан ато этишингни сўрайман!»)

Саломлашиш одоблари

19-савол: Саломлашиш одобларига нималар киради?

Жавоб:

1. Мусулмон кишини кўрсак «Ассалому алайкум ва раҳматуллоҳи ва баракотуху», – деб салом берамыз. Саломсиз қўлимизнинг ўзини кўтариб қўйишимиз одобга тўғри келмайди.

2. Саломлашган одамимизнинг юзига қараб табассум қиламиз.

3. Ўнг қўлимиз билан саломлашамиз.

4. Агар бизга бирор киши салом берса, унга ундан ҳам яхшироқ ёки ҳеч бўлмаса, салом берганидек жавоб қайтарамиз.

5. Кофир инсонга биринчи бўлиб салом бермаймиз. Агар у салом берса, унга муносиб жавоб қайтарамиз.

6. Ёши кичиклар катталарга, уловдагилар пиёдаларга, юриб кетаётганлар ўтирганларга ва оз жамоат кўпчиликка салом беради.

Манзилга кириш учун изн сўраш одоблари

20-савол: Изн сўраш одобларига нималар киради?

Жавоб:

1. Бирор манзилга кириш учун аввал изн сўраймиз.

2. Уч маротаба кириш учун изн сўраймиз, кейин эса ортимизга қайтиб кетамиз.

3. Эшикни уч маротаба оҳисталик билан чақирамиз ва эшикка юзимиз билан қараб эмас, ўнг ёки чап томонимизда қилиб турамиз.

4. Ота-онамиз ёки бошқаларнинг ётоқхоналарига изн сўрамасдан кирмаймиз. Хусусан, бомдод намозидан олдин, қайлула вақтида ва хуфтондан кейин изн сўрамасдан кириш мумкин эмас.

5. Яшалмайдиган касалхона ва бозор сингари жойларга изн сўрамасдан киришда ҳеч қандай муаммо йўқ.

Ҳайвонларга шафқатли бўлиш одоблари
21-савол: Ҳайвонларга шафқатли бўлиш
одоблари қандай?

Жавоб:

1. Ҳайвонларнинг озуқаси ва сувини берамиз.
2. Ҳайвонларга раҳмдил бўламиз ҳамда уларга тоқати кўтармайдиган нарсаларни юкламаймиз.
3. Уларни азобламаймиз ва озор бермаймиз.

Спорт билан шуғулланиш одоблари
22-савол: Спорт билан шуғулланиш одоблари
қандай?

Жавоб:

1. Машғулотларимизда Аллоҳ таолонинг ризоси ва тоат-ибодатига кучли бўлишни мақсад қиламиз.
2. Намоз вақтларида ўйнамаймиз.
3. Ўғил болалар қизлар билан аралаш ҳолатда шуғулланмайди.
4. Агар спорт учун бирорта кийим кийсак, авратларимизни ёпиши зарур.
6. Ҳаром бўлган спорт турлари билан шуғулланмаймиз. Жумладан, юзга уриладиган ва авратлар очиладиган спорт турларига қатнашиш мумкин эмас.

Ҳазиллашиш одоблари
23-савол: Ҳазиллашиш одоблари қандай?

Жавоб:

1. Ҳазиллашишда ростгўй бўлиш, ёлғон гапирмаслик.
2. Ҳазилимиз масҳара ва бировларга озор беришдан холи бўлиши.
3. Кўп ҳазиллашмаслик.

Аксириш одоблари

24-савол: Аксириш одоблари қандай?

Жавоб:

1. Аксирганда оғзимизни қўлимиз ёки кийимимиз, ёки дастрўмол билан ёпиш.
2. Аксиргандан сўнг Аллоҳга ҳамд айтиш.
3. Аксирган одам ҳамд айтса, унга «Ярҳамукаллоҳ» деб айтиш.
4. Агар унга «Ярҳамукаллоҳ» деб айтилса, «Яхдийкумуллоҳу ва юслиҳу баалакум», - деб айтиш.

Эснаш одоблари

25-савол: Эснаш одоблари қандай?

Жавоб:

1. Эснаганда оғизни ёпишга ҳаракат қилиш.
2. Эснаганда овоз чиқармаслик.
3. Оғизни қўл билан ёпиш.

Қуръони каримни тиловат қилиш одоблари

26-савол: Қуръони каримни тиловат қилиш одоблари қандай?

Жавоб:

1. Қуръони каримни таҳорат билан ўқиш.
2. Одоб ва виқор билан ўтириш.
3. Тиловатни бошлашдан олдин «аъзубиллаҳ»ни айтиш.
4. Тиловат қилганда тадаббур билан ўқиш.

*****

ЧИРОЙЛИ ХУЛҚЛАР

1-савол: Чиройли хулқнинг қандай фазилати бор?

Жавоб: Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва саллам айтдилар: «Мўминларнинг иймони комили хулқи чиройли бўлгандир».³⁶

2-савол: Нима учун исломий ахлоқларга амал қиламиз?

Жавоб:

1. Чиройли хулқ Аллоҳ яхши кўришига сабаб бўлади.
2. Инсонларнинг ҳам яхши кўришининг сабаби чиройли хулқдир.
3. Қиёмат кунида тарозидаги энг оғир нарса.
4. Ажр-савобнинг кўпайтириб берилиши ҳам чиройли хулқ сабабли бўлади.
5. Иймон комил бўлишининг аломати.

3-савол: Чиройли хулқлар қаердан олинади?

Жавоб:

1. Чиройли хулқлар, аввало, Қуръони каримдан олинади. Аллоҳ таоло айтади:

﴿إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ يَهْدِي لِلَّتِي هِيَ أَقْوَمُ وَيُبَشِّرُ الْمُؤْمِنِينَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ أَجْرًا كَبِيرًا﴾ [الإسراء ٩]

«Албатта, бу Қуръон энг тўғри йўлга ҳидоят қилур».³⁷

---

³⁶ Термизий ва Аҳмад ривояти.

³⁷ Исро сураси, 57-оят.

2. Ҳадиси шарифдан олинади. Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам айтадилар: «Албатта, мен чиройли хулқларни тўлиқлаш учун юборилганман».³⁸

4-савол: Эҳсон сифатидаги чиройли хулқлар ва уларнинг кўриниши қандай?

Жавоб: Эҳсон - Аллоҳ таолонинг доимо кузатиб туришини сезиб юриш ҳамда бандаларга яхшилик қилишдир.

Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам айтадилар: «Албатта, Аллоҳ ҳар бир нарсада яхшилик(қилиш)ни ёзиб қўйди».³⁹

Эҳсоннинг кўринишлари қуйидагича:

1. Аллоҳнинг ибодатида эҳсон қилиш. Бу ихлос орқали амалга ошади.
2. Ота-онага яхшилик қилиш – сўз ва амал орқали амалга ошади.
3. Қавму қариндошларга яхшилик қилиш.
4. Қўшниларга яхшилик қилиш.
5. Етим ва мискинларга яхшилик қилиш.
6. Ўзимизга ёмонлик қилган кишиларга яхшилик қилиш.
7. Гапиришда хушмуомала бўлиш.
8. Баҳс-мунозарада одобли бўлиш.
9. Ҳайвонларга яхшилик қилиш.

---

³⁸ Аҳмад ривояти.

³⁹ Муслим ривояти.

5-савол: Эҳсоннинг қаршисида нима туради?

Жавоб: Эҳсоннинг зидди ёмонлик қилишдир.

Масалан, ибодатда ихлосни йўқотиш.

Ота-онага оқ бўлиш.

Қариндош-уруғчиликни узиш.

Ёмон қўшничилик.

Фақир-мискинларни тарк қилиш ва ундан ташқари бошқа ёмон сўз ва амаллар.

6-савол: Омонатнинг турларини ва кўринишларини айтиб беринг.

Жавоб:

1. Аллоҳ таолонинг ҳуқуқларини сақлашдаги омонат.

Омонатнинг кўринишларидан: намоз, закот, рўза, ҳаж ва бошқа Аллоҳ фарз қилган ибодатларни бажаришда омонатгўй бўлиш.

2. Бандаларнинг ҳуқуқларини бажаришдаги омонатлар:

— инсонларнинг обрўларини сақлаш;

— мол-дунёларини;

— қонларини;

— сирларини ва жамики сенга омонат топширган нарсаларини сақлашдир.

Муваффақиятга эришувчиларнинг сифатларини зикр қилиб Аллоҳ айтадики:

﴿وَالَّذِينَ هُمْ لِأَمْنَتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَاعُونَ﴾⁽⁸⁾ [المؤمنون⁽⁸⁾]

«Улар омонатларига ва аҳдларига риоя қилгувчилардир».⁴⁰

---

⁴⁰ Муъминун сураси, 8-оят.

7-савол: Омонатнинг зидди нима?

Жавоб: Хиёнат — Аллоҳнинг ва инсонларнинг ҳақларини зое қилиш.

Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Мунофиқнинг аломати учтадир», – дедилар-да, — «Агар унга омонат топширилса, хиёнат қилади», – дедилар.⁴¹

8-савол: Ростгўйлик сифатини зикр қилинг.

Жавоб: Ҳақиқатни айтиш ёки бир нарса қандай бўлса, шундай сифатлаш.

Унинг кўринишларидан:

— инсонлар билан мулоқотда ростгўй бўлиш.

— ваъдага вафо қилиш;

— ҳар бир сўз ва амалда ростгўй бўлиш.

Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Ростгўйлик яхшиликка олиб боради. Яхшилик эса жаннатга олиб боради. Киши рост сўзлаб юради, ҳатто Аллоҳ хузурида сиддиқ (ростгўй) деб ёзилади», – дедилар.⁴²

9-савол: Ростгўйликнинг зидди нима?

Жавоб: Ёлғончилик — ҳақиқатнинг зидди. Бунга инсонлар билан мулоқотда ёлғончилик қилиш ва ёлғондан гувоҳлик бериш кабилар мисол бўлади.

Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Ёлғончилик ёмонликка олиб боради. Ёмонлик эса

---

⁴¹ Муттафақун алайҳ.

⁴² Муттафақун алайҳ.

дўзахга олиб боради. Киши ёлғон сўзлаб юради, ҳатто Аллоҳ ҳузурида каззоб (ёлғончи) деб ёзилади», – дедилар.⁴³

Яна Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Мунофиқнинг белгиси учтадир» — дедиларда — «Гапирса, ёлғон гапиради ва агар ваъда берса, хилоф қилади», – дедилар.⁴⁴

10-савол: Сабрнинг турларини зикр қилинг.

Жавоб:

- Аллоҳнинг итоатида сабр қилиш;
- маъсиятлардан сақланишда сабр қилиш;
- Аллоҳнинг тақдирга ёзган аламларига сабр қилиш ва барча ҳолатларда Аллоҳга ҳамд айтиш.

Аллоҳ таоло айтади:

﴿وَكَايْنٍ مِّن نَّبِيٍّ قَاتَلَ مَعَهُ رَبِّيُونَ كَثِيرٌ فَمَا وَهَنُوا لِمَا أَصَابَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَمَا ضَعُفُوا وَمَا أَسْتَكَاثُوا وَاللَّهُ يُحِبُّ الصَّابِرِينَ﴾ [آل عمران ١٦١]

«Қанчадан қанча Пайғамбарлар билан бирга кўплаб роббонийлар жанг қилганлар. Улар Аллоҳ йўлида етган мусибатдан бўшашмаганлар, заифлашмаганлар ва бўйсунмаганлар. Аллоҳ сабрлиларни севади».⁴⁵

Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Мўминнинг иши ажабланарли, ҳайратомуздир. Ҳамма иши унга яхшилик келтираверади. Бу мўминларга хос

---

⁴³ Муттафақун алайҳ.

⁴⁴ Муттафақун алайҳ.

⁴⁵ Оли Имрон сураси, 146-оят.

бўлиб, улардан бошқаларда ундай эмас. Агар унга хурсанд қилувчи нарса етса, шукр қилади. Бу у учун яхшидир. Агар зарар берувчи нарса етса, сабр қилади. Бу ҳам унинг учун яхши бўлади», – дедилар.⁴⁶

11-савол: Сабрнинг зидди нима?

Жавоб: Аллоҳга итоат қилишда, маъсиятларда бетоқатлик, сабрсизлик қилиш ва тақдирига ёзган нарсаларига сўз ва феъл билан ғазабини кўрсатиш.

Кўринишларидан:

- ўлимни орзу қилиш;
- ўзининг юзига уриш;
- кийимини йиртиш;
- сочини юлиш;
- ўзини дуойибад қилиш.

Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва саллам:

«Албатта, мукофотнинг катталиги балонинг катталигига қараб бўлади. Албатта, Аллоҳ таоло қачон бир қавмга муҳаббат қилса, бало ила синаб кўради. Ким рози бўлса, унга ризолик бўлади. Ким ғазаб қилса, унга ғазаб бўлади», – дедилар.⁴⁷

12-савол: Ёрдамлашиш хулқини зикр қилинг.

Жавоб: Инсонлар яхшилик ва ҳақда бир-бирларига ёрдам беришларидир.

Ёрдамлашишнинг кўринишлари:

- ҳақларни ўз эгаларига қайтаришда ёрдамлашиш;

---

⁴⁶ Муслим ривояти.

⁴⁷ Термизий ва Ибн Можа ривояти.

- золимнинг зулмидан қайтаришдаги ёрдамлашиш;
- инсонларнинг, хусусан, мискинларнинг ҳожатларини ўташда ёрдамлашиш.
- барча яхши ишларда ёрдамлашиш;
- гуноҳ-маъсият ва одамларга азият беришда ёрдамлашмаслик.

Аллоҳ таоло айтади:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تُحِلُّوا شَعَيْرَ اللَّهِ وَلَا الشَّهْرَ الْحَرَامَ وَلَا الْهَدْيَ وَلَا الْفَلَاحِيَّةَ وَلَا ءَامِينَ الْبَيْتِ الْحَرَامِ يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِّن رَّبِّهِمْ وَرِضْوَانًا وَإِذَا حَلَلْتُمْ فَاصْطَادُوا وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَاٰنُ قَوْمٍ أَن صَدُّوكُمْ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ أَن تَعْتَدُوا وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَىٰ وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿٥١﴾﴾ [المائدة: ٥١]

«Яхшилик ва тақво йўлида ҳамкорлик қилинг. Гуноҳ ва душманлик йўлида ҳамкорлик қилманг. Аллоҳга тақво қилинг. Албатта, Аллоҳ иқоби шиддатли Зотдир».⁴⁸ Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Мўминлар бир-бирига ёпишган иморат кабидир. Баъзиси баъзисини мустаҳкамлаб туради», – дедилар.⁴⁹ Ва яна Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Мусулмон мусулмоннинг биродаридир — унга зулм қилмайди, уни (қийналган вақтида) ёрдамсиз ташлаб қўймайди. Банда биродарининг ҳожатини аритар экан, Аллоҳ унинг ҳожатини аритади. Ким бир мўминнинг дунё ғамларидан бир ғамини аритса, Аллоҳ унинг

⁴⁸ Моида сураси, 2-оят.

⁴⁹ Муттафақун алайҳ.

Қиёмат кундаги ғамларидан бир ғамини аритади. Ким бир мусулмонни(нг айбларини) беркитса, Аллоҳ дунё ва охирада уни(нг айбларини) беркитади, - деганлар.⁵⁰

13-савол: Ҳаё хулқининг турларини айтиб беринг.

Жавоб:

1. Аллоҳ таолодан ҳаё қилиш У Зотга осийлик қилмаслик ила бўлади.

2. Инсонлардан ҳаё қилиш: ёмон-фақш сўзларни айтмаслик ва уларнинг авратларини очмаслик кабилар билан бўлади.

Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Иймон етмиш нечта ёки олтмиш нечта шуъбадан иборатдир. Унинг энг афзали «Лаа илааҳа иллаллоҳ» демоқ ва энг кичиги йўлдаги озор берадиган нарсани олиб ташлаш. Ҳаё иймоннинг шуъбасидир», дедилар.⁵¹

14-савол: Раҳмдилликнинг кўринишларини айтиб беринг.

Жавоб:

— катта ёшдаги инсонларга раҳм қилиш ва уларни улуғлаш;

— чақалоқ ва ёш болаларга раҳм қилиш;

— Фақир, мискин ва муҳтожларга раҳм қилиш;

— ҳайвонларни едириб, ичириб ва озор бермай раҳм қилиш.

---

⁵⁰ Муттафақун алайҳ.

⁵¹ Муслим ривояти.

Бу нарсаларга далил Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг қуйидаги ҳадисларидир:

«Мўминларнинг ўзаро дўстликлари, раҳм қилишлари ва меҳр кўрсатишлари худди бир жасадга ўхшайди.

Ундаги бир аъзо хаста бўлса, жасаднинг қолгани унга кўшилиб бедор бўлади ва иситмалайди».⁵²

Ва яна Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Раҳмлиларга Аллоҳ таоло раҳм қилади. Ердагиларга раҳм қилинг. Сизга осмондаги Зот раҳм қилади», деганлар.⁵³

15-савол: Муҳаббатнинг қандай турлари бор?

Жавоб:

1. Аллоҳ таолога бўлган муҳаббат.

Аллоҳ таоло айтади:

﴿وَالَّذِينَ ءَامَنُوا اَشَدُّ حُبًّا لِلّٰهِ﴾ [البقرة ﴿١١٥﴾]

2. «Иймонли кишиларнинг Аллоҳга бўлган муҳаббатлари қаттиқроқдир».⁵⁴

3. Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва салламни яхши кўриш.

4. У зот айтадилар: «Нафсим унинг қўлида бўлган Зотга қасамки, мен сизларга отасидан ҳам, боласидан ҳам суюклироқ бўлмагунимча сизлардан бирортангиз ҳақиқий мўмин бўла олмайсизлар».⁵⁵

5. Мўминларни яхши кўриш, ўзига нимани яхши кўрса, мўминларга ҳам шу нарсани яхши кўриш.

---

⁵² Муттафақун алайҳ.

⁵³ Абу Довуд ва Термизий ривояти.

⁵⁴ Бақара сураси, 165-оят.

⁵⁵ Бухорий ривояти.

Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва саллам:
«Сизлардан биронтангиз ўзи яхши кўрган нарсани
биродарига раво кўрмагунича мўмин бўлмайди», -
дедилар.⁵⁶

16-савол: Хушмуомалалик ҳақида айтиб беринг.

Жавоб: Инсоннинг юзида табассум ва лутф ёрқин
бўлиб туриши ва учрашган вақтда хурсанд холда
учрашиш.

Яъни инсонлар кўрганда қочадиган қовоғи солиқ
инсоннинг тескараси.

Хушмуомалалик ҳақида ҳар хил ҳадислар келган. Абу
Зарр розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади:
«Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам менга: «Яхши
ишларнинг бирортасини паст санама, ҳатто
биродарингга табассум ила учарашишни (ҳам паст
санама)», – дедилар.⁵⁷

Ва яна Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам:
«Биродарингнинг юзига табассум қилишинг ҳам
садақадир», – деганлар.⁵⁸

17-савол: Ҳасад нима?

Жавоб: Ҳасад — бировга етган неъматга рашк билан
қараш ва ўша неъматнинг ўз соҳибидан кетишини
қаттиқ хоҳлашдир.

Аллоҳ таоло айтади:

(وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ) [الفلق]

---

⁵⁶ Бухорий ривояти.

⁵⁷ Муслим ривояти.

⁵⁸ Термизий ривояти.

«Ва ҳасад қилаётган ҳасадгўйнинг ёмонлигидан (паноҳ беришини сўраб илтижо қилурман деб айт)».⁵⁹

Анас ибн Моликдан ривоят қилинади:

«Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Бир-бирингизга ҳасад қилманглар, бир-бирингизни ёмон кўрманглар, орқангизни ўгириб (юзкўрмас бўлиб) кетманглар. Аллоҳнинг (бир-бирига) биродар бандалари бўлинглар!» – дедилар».⁶⁰

18-савол: Истиҳзо бу нима?

Жавоб: Истиҳзо — мусулмон биродарининг устидан кулиш ва обрўсини тўкишдир. Ва бу нарса мумкин эмас.

Аллоҳ таоло бу нарсдан қайтариб, шундай деб марҳамат қилади:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا يَسْخَرُ قَوْمٌ مِّن قَوْمٍ عَسَىٰ أَن يَكُونُوا خَيْرًا مِّنْهُمْ وَلَا نِسَاءٌ مِّن نِّسَاءٍ ءَسَىٰ أَن يَكُنَّ خَيْرًا مِّنْهُنَّ وَلَا تَلْمِزُوا أَنفُسَكُمْ وَلَا تَنَابَزُوا بِاللِّقَبِّ بِنِسْءِ الْأَسْمَاءِ ۚ فَسُوقَ بَعْدَ الْإِيمَانِ وَمَن لَّمْ يَتُبْ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ﴿١١﴾﴾ [الحجرات ١١]

«Эй иймон келтирганлар! Бир қавм бошқасини масхара қилмасин, эҳтимол, улар булардан яхшироқдир. Ва аёллар ҳам бошқа аёлларни (масхара қилмасин), эҳтимол, улар булардан яхшироқдир. Ва ўзингизни ўзингиз мазах қилманг, бир-бирингизга лақаб қўйманг. Иймондан кейин фосиқлик исми нақадар ёмон! Ва ким тавба қилмаса, бас, ана ўшалар ўзлари золимлардир».⁶¹

⁵⁹ Фалақ сураси, 5-оят.

⁶⁰ Бухорий ва Муслим ривояти.

⁶¹ Ҳужурот сураси, 11-оят.

19-савол: Тавозелик нима?

Жавоб: Ўзини бошқалардан баланд қўймаслик, бошқаларни камситмаслик ва ҳақни инкор қилмасликдир.

Аллоҳ таоло айтади:

﴿وَعِبَادُ الرَّحْمَنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا وَإِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا﴾

[الفرقان ﴿١٣﴾]

«Раҳмоннинг бандалари ер юзида тавозе ила юрадиганлардир».⁶²

Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Ким Аллоҳ учун ўзини тавозели тутса, Аллоҳ унинг обрўсини кўтариб қўяди», – дедилар.⁶³

Ва яна айтадилар: «Аллоҳ менга сизларнинг бирингиз бошқасининг устидан фахрланмаслиги ва жабр қилмаслиги учун тавозели бўлишга буюришимни ваҳий қилди».⁶⁴

20-савол: Ҳаром кибрнинг турлари қайсилар?

Жавоб:

1. Ҳақнинг устидан кибр қилиш, яъни ҳақни рад қилиб қабул қилмаслик.

2. Инсонларга нисбатан кибр қилиш, камситиш ва обрўсини ерга уриш каби ишлар ила бўлади.

Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Қалбида зарра оғирлигида кибри бор киши жаннатга

---

⁶² Фурқон сураси, 63-оят.

⁶³ Муслим ривояти.

⁶⁴ Муслим ривояти.

кирмайди», – дедилар. «Эй Аллоҳнинг Расули, киши кийими гўзал бўлишини, пойабзали гўзал бўлишини ёқтиради-ку?» – деди бир одам. «Албатта, Аллоҳ гўзалдир ва гўзалликни севадир. Кибр ҳақни инкор қилиш ва одамларни ҳақир санашдир», – дедилар.⁶⁵

Ҳадисдан олинадиган фойдалар:

- ҳақни инкор қилиш кибрдир;
- бошқаларни паст санаш кибрдир;
- яхши кийим кийиш кибрдан эмас.

21-савол: Ҳаром бўлган муттаҳамликнинг баъзи турларини айтиб беринг.

Жавоб:

- олди-сотдида матонинг айбини яшириб алдаш;
- илм олишда муттаҳамлик қилиш. Масалан, талабалар имтиҳонга киргандаги турли хил ёлғонлари беркитиб ёки бир-биридан кўчириш кабилар;
  - гаплашаётгандаги муттаҳамлик. Масалан, ёлғон гувоҳлик бериш, алдаш кабилар;
  - гапирганига ва инсонлар билан тузган иттифоқига вафо қилмаслик.

Муттаҳамликдан қайтаришга далолат қилган ҳадислардан: «Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва саллам савдогарнинг қопда турган молига қўлларини ботириб кўрдилар. Қарасалар, қўллари хўл бўлди (усти қуруқ... Қопдаги молнинг таги ёмон, усти чиройли қилиб қўйилган). Шунда: «Эй мол эгаси, бу нима?» - дедилар. Шунда: «Эй Аллоҳнинг Расули, ёмғир тегиб

---

⁶⁵ Муслим ривояти.

қолди», — деди. «Одамлар кўриши учун устига чиқариб қўймайсанми?! Ким бизни алдаса, биздан эмас», — дедилар.⁶⁶

22-савол: Ғийбат нима?

Жавоб: Биродарингизни ўзи ёмон кўрган нарса билан ўзи йўқлигида зикр қилишингиз.

Аллоҳ таоло айтади:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اجْتَنِبُوا كَثِيرًا مِّنَ الظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ وَلَا تَجَسَّسُوا وَلَا يَغْتَبَ بَّعْضُكُم بَعْضًا أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَن يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ بَشِيرٌ غَفُورٌ ﴿٤٣﴾ [الحجرات ٤٣]

«Баъзиларингиз баъзиларингизни ғийбат қилманглар. Сизлардан бирорталарингиз ўзининг ўлган биродарининг гўштини ейшни яхши кўрадимиз? Ҳа, ёмон кўрасизлар. Аллоҳдан қўрқинглар! Албатта, Аллоҳ тавбани кўп қабул қилувчи ва раҳмлидир».⁶⁷

23-савол: Чақимчилик нима?

Жавоб: Одамлар орасини бузиш учун гап ташиш.

Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва саллам:

«Одамларнинг орасини бузиш учун гап ташувчи одам жаннатга кирмайди», - дедилар.⁶⁸

24-савол: Дангасалик нима?

Жавоб: Яхши ишларни ва ўзининг устидаги вожиб ишларни қилишда эриниш.

Масалан, фарз-вожиб амалларни қилишдаги дангасалик.

⁶⁶ Муслим ривояти.

⁶⁷ Ҳужурот сураси, 12-оят.

⁶⁸ Муслим ривояти.

Аллоҳ таоло айтади:

﴿إِنَّ الْمُنَافِقِينَ يُخَدِعُونَ اللَّهَ وَهُوَ خَدِعُهُمْ وَإِذَا قَامُوا إِلَى الصَّلَاةِ قَامُوا كُسَالًا يُرَاءُونَ
النَّاسَ وَلَا يَذْكُرُونَ اللَّهَ إِلَّا قَلِيلًا﴾ [النساء 142]

«Албатта, мунофиқлар Аллоҳни алдамоқчи бўларлар. Ҳолбуки, Аллоҳ уларни «алдовчи»дир. Агар намозга турсалар, дангасалик билан, хўжақўрсинга турарлар ва Аллоҳни камдан кам зикр қиларлар».⁶⁹

Мўмин дангасаликни, ланжликни, бўшашганликни ташлаб, бу дунёда Аллоҳни рози қиладиган амалларга ҳаракат қилишга бел боғлаши керак бўлади.

25-савол: Ғазабнинг турларини айтиб беринг.

Жавоб:

1. Мақталган ғазаб — бу Аллоҳ учун бўлади. Масалан, кофир ёки мунофиқлар ёки бошқалар Аллоҳ ҳаром қилган ишни қилсалар.

2. Қораланган ғазаб — бундай ғазаб инсоннинг айтиши ва қилиши мумкин бўлмаган ишларни қилдиради ва айттиради.

Қораланган ғазабнинг муолажаси:

- таҳорат;
- турган бўлса, ўтириш, ўтирган бўлса, ётиш;
- Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг «Ғазабланма» деган васиятларига қулоқ тутиш;
- ғазабланган вақтда нафсни жиловлаш;
- Аллоҳ таолодан қувилган шайтон ёмонлигидан паноҳ сўраш;
- сукут қилиш.

---

⁶⁹ Нисо сураси, 142-оят.

26-савол: Жосуслик нима?

Жавоб: Инсонларнинг авратларини ва беркитган барча нарсаларини очиш, фош қилиш.

Ҳаром бўлган турларидан:

— инсонларнинг уйларидаги авратларига интилиш, боқиш;

— бошқа одамларнинг гапини яширинча эшитиш.

Аллоҳ таоло айтади:

﴿وَلَا تَجَسَّسُوا﴾ [الحجرات ١٢]

«Жосуслик қилманглар...»⁷⁰

27-савол: Исроф, бахиллик ва сахийлик нима?

Жавоб: Исроф — молни нотўғри йўлга ишлатиш.

Унинг акси бахиллик, у ҳақдан молни тийишдир.

Тўғри йўл эса мусулмон киши иккаласининг

ўртасида сахий бўлиши керак.

Аллоҳ таоло айтади:

﴿وَالَّذِينَ إِذَا أَنْفَقُوا لَمْ يُسْرِفُوا وَلَمْ يَقْتُرُوا وَكَانَ بَيْنَ ذَلِكَ قَوَامًا﴾ [الفرقان ٦٧]

«Улар инфоқ қилганларида исроф ҳам, хасислик ҳам қилмаслар. У иккиси ўртасида мўътадил бўлурлар».⁷¹

28-савол: Қўрқоқлик нимаю шижоат нима?

Жавоб: Қўрқоқлик — қўрқмаслик керак бўлган нарсалардан қўрқиш.

Мисол учун, ҳақ сўзни айтишдан ёки мункар ишни қайтаришдан қўрқиш.

⁷⁰ Ҳужурот сураси, 12-оят.

⁷¹ Фурқон сураси, 67-оят.

Шижоат — ҳақиқатга қараб интилиш. Бунга Ислом ва мусулмонларни ҳимоя қилиш учун жиҳод майдонларига шошилиш яққол мисол бўла олади.

Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи ва саллам дуоларида шундай деб айтадилар: «Эй Аллоҳим, мен Сендан қўрқоқликдан паноҳ беришингни сўрайман». Ва яна Пайғамбаримиз соллalloҳу алайҳи ва саллам: «Кучли мўмин заиф мўминга қараганда Аллоҳга суюклироқдир ва иккаласида ҳам яхшилик бордир». ⁷²

29-савол: Ҳаром саналган сўзлар қайсилар?

Жавоб: Лаънат айтиш ва бировни ҳақорат қилиш.

Мисол учун, бирортани «ҳайвон» деб айтиш ҳам шу жумладан.

Ёки аврат саналган жойларни ва фаҳш сўзларни ишлатиш.

Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи ва саллам буларнинг барчасидан қайтардилар ва: «Мўмин киши ҳақоратловчи ҳам, лаънатловчи ҳам, тили хунук ҳам, беадаб ҳам бўлмайди», — дедилар. ⁷³

30-савол: Мусулмон кишининг чиройли хулқланишига ёрдам берадиган омиллар қайсилар?

Жавоб:

1. Аллоҳ таолодан чиройли хулқ беришини сўраб дуо қилмоқ.
2. Аллоҳ таоло доимо кузатиб туришини ҳис қилиш.

---

⁷² Муслим ривояти.

⁷³ Термизий ва Ибн Ҳиббон ривояти.

3. Чиройли хулқнинг савобини ва у сабабли жаннатга кириш мумкин эканлигини эсламоқ.

4. Ёмон хулқнинг гуноҳ экани ва дўзахга олиб кириши мумкин эканлигини унутмаслик.

5. Чиройли хулқ Аллоҳ таоло ва бандаларнинг шу кишига бўлган муҳаббатини оширишини ва акси эса Аллоҳ ва одамларнинг ёмон кўришига олиб келишини эслаш.

6. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг сийратларини ўқиш ва унга эргашиш.

7. Яхши дўстлар билан бирга бўлиб, ахлоқсиз инсонлардан йироқ бўлиш.

*****

ЗИКР ВА ДУОЛАР

1-савол: Зикрнинг фазилати қандай?

Жавоб: Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи ва саллам айтадилар: «Роббини зикр қилган инсон билан зикр қилмаган инсоннинг мисоли худди ўлик ва тирик инсон кабидир». ⁷⁴

Чунки инсон ҳаётининг қиймати Роббини зикр қилиши миқдорича бўлади.

2-савол: Зикрнинг қандай фойдаси бор?

Жавоб:

1. Аллоҳ таолони рози қилади.
2. Шайтонни узоқ қилади.
3. Мусулмон кишини ёмонликлардан сақлайди.
4. Зикр орқали кўплаган савоб ва ажрлар келади.

3-савол: Энг афзал зикр қайси?

Жавоб: «Лаа илаҳа иллalloҳ» калимаси. ⁷⁵

4-савол: Уйқудан турганимизда нима деб зикр қиламиз?

Жавоб:

Ўқилиши: «Алҳамду лиллаҳиллазии аҳйаанаа баъда маа амаатанаа ва илайҳин нушуур». ⁷⁶

Маъноси: «Бизга ўлдиргандан сўнг (яна) ҳаёт берган Аллоҳга ҳамд бўлсин. Қайтиш унгадир!»

5-савол: Кийим кийганда ўқиладиган дуо қайси?

Жавоб:

Ўқилиши: «Алҳамду лиллааҳиллазии касаании ҳаазаа ва розақониихи мин ғойри ҳавлин миннии ва лаа қувваҳ».

---

⁷⁴ Бухорий ривояти.

⁷⁵ Термизий ва Ибн Можа ривояти.

⁷⁶ Муттафақун алайҳ.

Маъноси: «Менга бу кийимни мендан ҳеч қандай куч ва ҳаракатсиз кийдирган Аллоҳ таолога ҳамдлар бўлсин».⁷⁷

6-савол: Кийимни ечганда ўқиладиган дуо қайси?

Жавоб: Бисмиллаҳ.⁷⁸

7-савол: Янги кийим кийганда айтиладиган дуо қайси?

Жавоб:

Ўқилиши: «Аллоҳумма, лакал ҳамду анта касавманийҳ. Ас-алука мин хойриҳии ва хойри маа сунийа лаҳ. Ва аъузу бика мин шарриҳии ва шарри маа сунийа лаҳ».

Маъноси: «Эй Аллоҳим! Сенга ҳамд бўлсин! Сен бунни менга кийгиздинг. Мен Сендан унинг ва унда қилинган нарсанинг яхшилигини сўрайман. Унинг ва унда қилинган нарсанинг ёмонлигидан паноҳ тилайман».⁷⁹

8-савол: Янги кийим кийган кишига айтиладиган дуо қайси?

Жавоб: Агар бошқа инсоннинг янги кийим олганини кўрсак, унга дуо қилиб шундай деймиз:

Ўқилиши: «Тублий ва юхлифуллоҳу таъаалаа».

Маъноси: «Эскиртиб тўзитгин, Аллоҳ таоло ўрнини тўлдирсин».⁸⁰

---

⁷⁷ Абу Довуд, Термизий ва бошқалар ривояти.

⁷⁸ Термизий ривояти.

⁷⁹ Абу Довуд ва Термизий ривояти.

⁸⁰ Абу Довуд ривояти.

**9-савол: Хало (ҳожатхона)га кираётганда
ўқиладиган дуо қайси?**

Жавоб:

Ўқилиши: «Бисмиллаҳ. Аллоҳумма, иннии аъузу бика минал хубси вал хобааис».

Маъноси: «Аллоҳим! Албатта, мен Сендан эркак ва урғочи жинлардан паноҳ беришингни сўрайман».⁸¹

**10-савол: Хало (ҳожатхона)дан чиқаётганда
ўқиладиган дуо қайси?**

Жавоб:

Ўқилиши: «Ғуффроонака».

Маъноси: «Мағфират этгин».⁸²

**11-савол: Таҳорат олишдан олдин айтиладиган
зикр қайси?**

Жавоб: «Бисмиллаҳ».⁸³

**12-савол: Таҳоратдан сўнг айтиладиган зикр
қайси?**

Жавоб:

Ўқилиши: «Ашҳаду аллаа илааҳа иллаллоҳ, ваҳдаҳуу лаа шариика лаҳ. Ва ашҳаду анна Муҳаммадан ʼабдуҳуу ва росуулуҳ».

Маъноси: «Гувоҳлик бераманки, Аллоҳдан ўзга (ҳақ) илоҳ йўқ. Унинг шериги йўқдир. Ва яна гувоҳлик бераманки, Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи ва саллам У Зотнинг қули ва Расулидир».⁸⁴

---

⁸¹ Муттафақун алайҳ.

⁸² Абу Довуд ва Термизий ривояти.

⁸³ Абу Довуд ва бошқалар ривояти.

⁸⁴ Муслим ривояти.

13-савол: Манзил-уйдан чиқишда ўқиладиган зикр қайси?

Жавоб:

Ўқилиши: «Бисмиллаҳ, таваккалту ъалаллоҳ ва лаа ҳавла ва лаа қуввата иллаа биллааҳ».

Маъноси: «Бисмиллаҳ, Аллоҳга таваккал қилдим. Куч ва қувват ёлғиз Аллоҳдадир».⁸⁵

14-савол: Манзил-уйга киришда айтиладиган зикр қайси?

Жавоб:

Ўқилиши: «Бисмиллаҳи валажнаа ва бисмиллаҳи хорожнаа ва ъалаа Роббинаа таваккалнаа».

Маъноси: «Аллоҳ номи билан кирдик ва Аллоҳ номи билан чиқдик ва Роббимизга таваккул этдик».⁸⁶

15-савол: Масжидга киришда ўқиладиган дуо қайси?

Жавоб:

Ўқилиши: «Аллоҳуммафтаҳ лии абвааба роҳматик». Маъноси: «Аллоҳим, менга раҳмат эшикларингни очгин».

16-савол: Масжиддан чиқишда ўқиладиган дуо қайси?

Жавоб:

Ўқилиши: «Аллоҳумма, иннии ас-алука мин фадлик».

Маъноси: «Аллоҳим, мен Сенинг фазлингдан сўрайман».

17-савол: Азон зикрлари қайсилар?

Жавоб: «Ҳайя алас-солаҳ» ва «Ҳайя алап фалаҳ»дан бошқаларида муаззин сўзи қайтарилади.

---

⁸⁵ Абу Довуд ва Термизий ривояти.

⁸⁶ Абу Довуд ривояти.

«Ҳайя алас-солаҳ» ва «Ҳайя алал фалаҳ» дейилганда (азон эшитгувчи) «Лаа ҳавла ва лаа қуввата иллаа биллаҳ» деб айтади.⁸⁷

18-савол: Муаззинга жавоб бергач (яъни унинг айтганларини такрорлаб бўлгач) нима қилади?

Жавоб: Набий соллаллоҳу алайҳи ва салламга салот-дуо айтади.⁸⁸

Ўқилиши: «Аллоҳумма, Робба ҳаазиҳид-даъватит-тааммаҳ вас-солатил қооимаҳ, аати Муҳаммаданил вазиилата вал фадиилаҳ вабъасҳу мақооман маҳмууданил-лазии ваъадтаҳ (иннака лаа тухлифул мийъаад)».

Маъноси: «Ушбу комил даъватнинг, ҳозир бўлган қоим намознинг Парвардигори бўлган эй Аллоҳ! Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи ва салламга васила (киёматда Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам дуо-сўровлари билан ҳисоб бошланади) ва фазила ато этгин. Уни Ўзинг ваъда қилган мақтовли мақомта тирилтир (Албатта, Сен ваъдага хилоф қилмайсан)».⁸⁹

Азон билан иқомат оралиғидаги вақтда ўзи учун дуо қилади. Бу вақтда (қилинган) дуо қайтарилмайди (мақбулдир).

19-савол: Эрталаб ва кечқурун айтиладиган зикрлар қайсилар?

Жавоб:

1: Оят-ал-Курсийни ўқийди:

---

⁸⁷ Муттафақун алайҳ.

⁸⁸ Муслим ривояти.

⁸⁹ Бухорий ривояти.

﴿اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ لَا تَأْخُذُهُ سِنَّةٌ وَلَا نَوْمٌ لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِنْ عِلْمِهِ إِلَّا بِمَا شَاءَ وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَلَا يَئُودُهُ حِفْظُهُمَا وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ﴾ [البقرة ٢٥٥]

Ўқилиши: «Аллоҳу лаа илааҳа илла хувалҳаййўлқоййўм лаа таъхузухуу синатув ва лаа навм лаҳу маа фиссамааваати ва маа фил ард ман заллази яшфаъу тиндаҳу илла би изних яъламу маа байна айдиҳим ва маа холфаҳум ва лаа йўхитуна бишай иммин тилмиҳии иллаа бимаа шаа'а васиъа курсийюҳуссамаавати вал ард ва лаа я'уудуху хифзуҳумаа ва хувал таллиюл тазийм».

Маъноси: «Аллоҳ Ундан ўзга илоҳ йўқ зотдир. У тирик ва қайумдир. Уни мудроқ ҳам, уйқу ҳам олмас. Осмонлару ердаги нарсалар Униқидир. Унинг ҳузурида Ўзининг изнисиз ҳеч ким шафоат қила олмас. У уларнинг олдиларидаги нарсани ҳам, ортларидаги нарсани ҳам билур. Унинг илмидан ҳеч нарсани ихота қила олмаслар, магар Ўзи хоҳлаганини, холос. Унинг курсиси осмонлару ерни қамраган. Уларни муҳофаза қилиш уни чарчатмас. Ва У Олий ва Азим (Буюк) зотдир» [Бақара сураси: 255].

Бу оятни бир марта ўқийди.

2- Ихлос сураси:

﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ ۝ اللَّهُ الصَّمَدُ ۝ لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ ۝ ۞ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ ۝﴾

[الإخلاص ١ ٢]

Ўқилиши: Бисмиллаҳир роҳманир роҳийм. Қул хуваллоҳу аҳад. Аллоҳуссомад. Лам ялид валам йўлад. Валам якуллаҳу куфуван аҳад.

Маъноси: Меҳрибон ва раҳмли Аллоҳ номи билан бошлайман. Айтинг: «У Аллоҳ ягонадир». Аллоҳ сомаддир. (Ҳожатларни ва рағбатларни қондирувчидир.) У туғмаган ва туғилмаган. Ва Унга ҳеч ким тенг бўлмаган.

3- Фалақ сураси:

﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ ﴿١﴾ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ ﴿٢﴾ وَمِنْ شَرِّ غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ ﴿٣﴾ وَمِنْ شَرِّ النَّفَّاثَاتِ فِي الْعُقَدِ ﴿٤﴾ وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ ﴿٥﴾﴾ [الفلق ﴿١﴾ ﴿٥﴾]

Ўқилиши: Бисмиллаҳир роҳманир роҳийм. Қул аъзузубироббил фалақ. Мин шарримаа холақ. Ва мин шарри ғосиқин изаа вақоб. Ва мин шарриннаффаасаати филъуқод. Ва мин шарри ҳаасидин изаа ҳасад.

Маъноси: Меҳрибон ва раҳмли Аллоҳ номи билан бошлайман. Тонг Раббидан паноҳ сўрайман. У яратган нарсалар ёмонлигидан. Ва кириб келган қоронғулик ёмонлигидан. Ва тугунларга дам солувчилар ёмонлигидан. Ва ҳасад қилган ҳасадчининг ёмонлигидан, деб айтинг».

4- Нас сураси:

﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ ﴿١﴾ مَلِكِ النَّاسِ ﴿٢﴾ إِلَهِ النَّاسِ ﴿٣﴾ مِنْ شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ ﴿٤﴾ الَّذِي يُوَسْوِسُ فِي صُدُورِ النَّاسِ ﴿٥﴾ مِنَ الْحِيَّةِ وَالنَّاسِ ﴿٦﴾﴾ [الناس ﴿١﴾ ﴿٦﴾]

Ўқилиши: Бисмиллаҳир роҳманир роҳийм. Қул аъзузи бироббиннаас. Маликиннаас. Илааҳиннаас. Мин шаррилвасваасил хоннаас. Аллази ювасвизу фии судууриннаас. Миналжиннати ваннаас.

Маъноси: Меҳрибон ва раҳмли Аллоҳ номи биоан бошлайман. «Одамлар Раббидан. Одамлар Подшоҳидан. Одамлар Илоҳидан паноҳ сўрайман. Беркиниб, кўриниб турувчи васвоснинг. Одамлар қалбига васваса соладиганнинг. Жинлардан ва одамлардан бўлганнинг ёмонлигидан, деб айтинг».

Бу юқоридаги уч сурани уч мартадан ўқийди.

«Аллоҳумма, анта Роббий. Лаа илааҳа илла ант. холақтани и ва ана ʔабдука ва ана ʔалаа ʔаҳдика ва ваʔдика мастатоʔт. Аʔуузу бика мин шарри маа сонаʔт. Абуу'у лака би-неʔматика ʔалайя ва абуу'у би-занбий. Фағфир лии фа иннаҳуу лаа яғфируз-зунууба иллаа ант».

Маъноси: «Аллоҳим! Сен Роббимсан ва Сендан ўзга (ҳақ) илоҳ йўқ. Мен Сенинг қулингман. Мен қурбим етганича Сенинг (алмийсоқда олган) аҳд-паймонинг ва (Пайғамбаринг тилида берган; ширк келтирмаган бандангни жаннатга киритиш) ваъданг(га эришиш)да (қўлимдан келганича тиришиб) турибман. Ўзим қилган нарсалар ёмонлигидан Сендан паноҳ бершингни тилайман. Сенинг менга берган неʔматларингни ҳам, қилган гуноҳларимни ҳам эътироф этаман. Мени мағфират эт. Албатта, фақат Сенгина гуноҳларни кечирувчисан».⁹⁰

20-савол: Уйқудан олдин нима деймиз?

Жавоб:

Ўқилиши: «Бисмкаллооҳумма амууту ва аҳйаа».

Маъноси: «Аллоҳим! Сенинг исминг билан ўламан ва тириламан».⁹¹

---

⁹⁰ Бухорий ривояти.

⁹¹ Муттафақун алайҳ.

21-савол: Овқат ейишдан олдин нима деймиз?

Жавоб: «Бисмиллаҳ».

Агар бошида айтишни эсдан чиқарсак, «Бисмиллаҳи аввалуҳу ва аахируҳу» деймиз.⁹²

22-савол: Овқат еб битгач нима деймиз?

Жавоб:

Ўқилиши: «Алҳамдулиллаҳил-лазии атъамании ҳазаа ва розақониихи мин ғоири ҳавлин миннии ва лаа қувваҳ»

Маъноси: «Мен томондан ҳеч қандай ҳаракат ва қувватсиз менга бу таомни едирган ва шу билан ризқлантирган Аллоҳга ҳамдлар бўлсин».⁹³

23-савол: Меҳмон таом бергани нима деб дуо қилади?

Жавоб:

Ўқилиши: «Аллоҳумма баарик лаҳум фи маа розақтаҳум, вағфирлаҳум варҳамҳум».

Маъноси: «Аллоҳим уларга берган ризқингда барака бергин, уларни мағфират ва раҳм қилгин».⁹⁴

24-савол: Аксирганда нима дейди?

Жавоб: «Алҳамдулиллаҳ».

Буни эшитган киши «Ярхамукаллоҳ» десин.

Шунда аксирган киши «Яҳдийкумуллоҳ ва юслиҳу баалакум», дейди.⁹⁵

---

⁹² Абу Довуд ва Термизий ривояти.

⁹³ Абу Довуд, Ибн Можа ва бошқалар ривояти.

⁹⁴ Муслим ривояти.

⁹⁵ Бухорий ривояти.

25-савол: Мажлис тугагач туришдан олдин нима дейди? Яъни мажлис каффорати бўлган дуо қайси?

Жавоб:

Ўқилиши: «Субҳанакаллоҳумма ва биҳамдик, ашҳаду аллаа илаҳа иллаа анта, астағфирука ва атуубу илайк».

Маъноси: «Роббим, Сен барча айбу нуқсондан поксан. Сенинг ҳамдинг билан тасбеҳлар айтаман. Гувоҳлик бераманки, Сендан ўзга ҳеч бир барҳақ маъбуд йўқ. Сендан истиғфор сўрайман ва Сенга тавбалар қиламан».⁹⁶

Маркабга миниш дуоси қайси?

Жавоб: «Бисмиллаҳ валҳамдулиллаҳ, субаҳаналлазии саххоро ланаа ҳааза ва маа кунна лаҳу муқринин. Ва иннаа илаа роббинаа ламунқолибун. Алҳамдулиллаҳ, алҳамдулиллаҳ, алҳамдулиллаҳ, Аллоҳу акбар, Аллоҳу акбар, Аллоҳу акбар, Субҳанакаллоҳумма иннии золамту нафси фағфирлии фа-иннаҳу лаа йағфируз-зунуба иллаа ант».⁹⁷

27-савол: Сафар дуоси қайси?

«Аллоҳу акбар, Аллоҳу акбар, Аллоҳу акбар. Субҳаналлазии саххоро ланаа ҳааза ва маа кунна лаҳуу муқринин. Ва инна илаа роббинаа ламун қолибуун. Аллоҳумма инна нас-алука фии сафаринаа ҳаазал

---

⁹⁶ Абу Довуд, Термизий ва бошқалар ривояти.

⁹⁷ Абу Довуд ва Термизий ривояти.

бирро ват-тақваа ва минал ʔамал маа тардо,
Аллоҳумма ҳаввин ʔалайнаа сафаронаа ҳааза. Ватви
ʔанна буъдах. Аллоҳумма антас-соҳибу фис-сафар
валхолифату фил аҳл. Аллоҳумма иннии аъузу бика
мин ваъсаис-сафар ва каъаабатил манзор ва су'ио
мунқолаби фил маали вал аҳл».

Маъноси: «Аллоҳ буюқдир! Аллоҳ буюқдир! Аллоҳ
буюқдир! «Бизларга бу (кема, сайёра ёки от-улов)ни
бўйсундириб қўйган Зот (яъни Аллоҳ барча айбу
нуқсондан) покдир. Бизлар ўзимиз бунга қодир эмас
эдик. Шак-шубҳасиз бизлар (барчамиз)
Парвардигоримизга қайтувчидирмиз».98 «Аллоҳим!
Бизлар Сендан ушбу сафаримизда тоат-ибодатларни,
тақвони ва сен рози бўладиган амалларни сўраймиз.
Раббим, сафардаги йўлдош ҳам, хонадонда ўринбосар-
халифа ҳам Ўзингсан! Аллоҳим! Мен Сендан сафар
машаққатларидан, қайғули-ёмон нарсалар
(кўринишлар)дан ҳамда мол-мулк ва оилага етадиган
зиён-заҳматдан паноҳ беришингни сўрайман».

Сафардан қайтганида ҳам юқоридагиларни
такрорлайди ва қуйидагиларни қўшимча қилади:

---

⁹⁸ Зухруф сураси, 13-оят.

«(Биз) қайтувчилар, тавба қилувчилар, ибодат этувчилар ва Парвардигоримизга ҳамд айтувчилармиз».⁹⁹

28-савол: Мусофир муқимни нима деб дуо қилади?

Жавоб:

Ўқилиши: «Аставдиъукумуллоҳиллазии лаа тадийъу вада'иъух».

Маъноси: «Сизларни омонати (ҳеч вақт) зое бўлмайдиган Аллоҳга топширдим».¹⁰⁰

29-савол: Муқим мусофирни нима деб дуо қилади?

Жавоб:

Ўқилиши: «Аставдиъуллоҳа диинака ва амаанатака ва ховаатиима аъмаалик»

Маъноси: «Динингизни, омонатингизни ва амалингизнинг хотималарини Аллоҳга топширдим».¹⁰¹

30-савол: Бозорга кириш дуоиси қайси?

Жавоб: «Лаа илааҳа иллаллоҳу ваҳдаҳу лаа шариика лаҳ, лаҳул мулку ва лаҳул ҳамд, юҳйии ва юмиит ва ҳува ҳаййул лаа йамуут, бийадиҳил хойр ва ҳува ъалаа кулли шай-ин қодийр».

---

⁹⁹ Муслим ривояти.

¹⁰⁰ Аҳмад ва Ибн Можа ривояти.

¹⁰¹ Аҳмад ва Термизий ривояти.

Маъноси: «Аллоҳдан ўзга илоҳ йўқлигига гувоҳлик бераман. Аллоҳнинг шериги йўқдир, барча мулк Уникидир, мақтовлар Унгадир, У тирилтиради ва ўлдиради, аммо Ўзи тирикдир, ўлмайди. Яхшилик Унинг ихтиёридадир ва У ҳамма нарсага қодирдир».¹⁰²

31-савол: Ғазабланганда айтиладиган дуо қайси?

Жавоб: «Аъузу биллаҳи минаш-шайтоонир рожиим».¹⁰³

32-савол: Сизга яхшилик қилган кишига нима дейсиз?

Жавоб: «Жазаакаллоху хойрон».¹⁰⁴

33-савол: Минилган нарсага бир ёмонлик етса нима деймиз?

Жавоб: «Бисмиллаҳ».¹⁰⁵

34-савол: Сизни хурсанд қиладиган нарса рўй берса нима дейсиз?

Жавоб:

Ўқилиши: «Алҳамдулиллаҳил-лазии бинеъматиҳи татиммус-соолиҳаат».

Маъноси: «Солиҳ амаллар Ўзининг неъмати билан тамомига етадиган Аллоҳга ҳамдлар бўлсин».¹⁰⁶

---

¹⁰² Термизий ва Ибн Можа ривояти.

¹⁰³ Муттафақун алайҳ.

¹⁰⁴ Термизий ривояти.

¹⁰⁵ Абу Довуд ривояти.

¹⁰⁶ Ҳоким ва бошқалар ривояти.

35-савол: Ёмон кўрадиган нарсангиз рўй берса, нима дейиш керак?

Жавоб:

Ўқилиши: «Алҳамдулиллаҳи ғалаа кулли ҳаал».

Маъноси: «Барча ҳолатларда Аллоҳга ҳамдлар бўлсин».¹⁰⁷

36-савол: Салом бериш ва алик олиш қандай бўлади?

Жавоб: Муслмон киши: «Ассалому алайкум ва раҳматуллоҳи ва баракотух», — дейди.

Биродари унга: «Ва алайкум ассалом ва раҳматуллоҳи ва баракотух», — дейди.¹⁰⁸

37-савол: Ёмғир ёққанда қайси дуо айтилади?

Жавоб:

Ўқилиши: «Аллоҳумма соййибан наафиъан».

Маъноси: «Аллоҳим бу ёмғирни фойдали қилгин».¹⁰⁹

38-савол: Ёмғир ёққандан кейин айтиладиган дуо қайси?

Жавоб: «Мутирна бифадлиллаҳи ва роҳматиҳи»

Маъноси: «Аллоҳни фазилати ва раҳмати ила ёмғир ёғди».¹¹⁰

---

¹⁰⁷ «Саҳиҳул жомеъ».

¹⁰⁸ Термизий, Абу Довуд ва бошқалар ривояти.

¹⁰⁹ Бухорий ривояти.

¹¹⁰ Бухорий ва Муслим ривояти.

39-савол: Шамол дуосини зикр қилинг.

Жавоб: «Аллоҳумма, иннии ас-алука хойроҳаа ва аъуузу бика мин шарриҳаа».

Маъноси: «Аллоҳим, мен Сендан шамолнинг яхшилигини сўрайман. Унинг ёмонлигидан паноҳ тилайман».¹¹¹

40-савол: Момақалди роқ бўлганда нима деб дуо қилинади?

Жавоб: «Субҳааналлазии юсаббихур роъд биҳамдиҳи валмалаа'икати мин ҳийфаатих».

Маъноси: «Момақалди роқ ҳамду сано билан тасбеҳ айтадиган, малоикалар ҳам Унга кўрққанларидан тасбеҳ айтадиган Зот барча айбу нуқсонлардан покдир».¹¹²

41-савол: Балоланган кишини кўрганда нима деб дуо қилинади?

Жавоб: «Алҳамдулиллаҳил-лазии ѓафании миммабталаака биҳи ва фаддолании ѓалаа касиирин мимман холақо тафзийлаа».

Маъноси: «Сени балолаган нарсадан мени саломат қилган ва яратганларининг аксаридан афзал қилган Аллоҳга ҳамдлар бўлсин».¹¹³

---

¹¹¹ Абу Довуд ва Ибн Можа ривояти.

¹¹² «Мувааттоъ Молик».

¹¹³ Термизий ривояти.

42-савол: Бирортага ўзини кўзи тегиб қолишидан қўрққан киши нима деб дуо қилади?

Жавоб: Ҳадисда: «Агар инсон ўзида ёки биродарида бир яхши нарсани кўрса, унга барака тилаб дуо қилсин. Албатта, кўз тегиши ҳақдир», – дейилган.¹¹⁴

43-савол: Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва салламга қандай салавот айтамыз?

Жавоб:

Ўқилиши: «Аллоҳумма солли ъалаа Муҳаммадин ва ъалаа аали Муҳаммад, камаа соллайта ъалаа Иброҳиима ва ъалаа аали Иброҳиим. Иннака ҳамиидум мажиид. Аллоҳумма баарик ъалаа Муҳаммадин ва ъалаа аали Муҳаммад, камаа баарокта ъалаа Иброҳиима ва ъалаа аали Иброҳиим. Иннака ҳамиидум мажиид».¹¹⁵

*****

---

¹¹⁴ Аҳмад, Ибн Можа ва бошқалар ривояти.

¹¹⁵ Муттафақун алайҳ.

МАН ҚИЛИНГАН НАРСАЛАР ҚИСМИ

1-савол: Кишиларнинг амаллари асосан беш турга бўлинади, булар қайсилар?

Жавоб: Вожиб, мустаҳаб, ҳаром, макруҳ, мубоҳ.

2-савол: Бу беш аҳкомни зикр қилинг.

Жавоб:

1. Вожиб — беш маҳал намоз, рамазон рўзаси ва ота-онага яхшилик қилиш бунга мисол бўлади.

Вожиб амални қилган одам савоб олади, қилмаган киши эса иқобга қолади.¹¹⁶

2. Мустаҳаб - бу ҳукмга равотиб суннатлар, таҳажжуд намозлари, мискинларни таомлантириш ва саломни ёйиш каби амаллар мисол бўла олади.

Мустаҳаб амални қилган одам савоб олади, уни тарк қилган киши эса гуноҳкор бўлмайди.

Мулоҳаза:

Мусулмон киши бир амалнинг ҳукмини эшитганда у суннат бўладими ёки мустаҳаб бўладими – унга амал қилишга шошилиши ва Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламга эргашиши лозим.

---

¹¹⁶ Ҳанафий мазҳабидан бошқа мазҳабларда вожиб ва фарз ажратилмайди, иккисини ҳам вожиб деяверишади. Ҳанафийларда фарз ва суннат орасида вожиб амали бор дейилади. Яъни унинг ҳукми фарздан кучсизроқ, суннатдан кучлироқ. Масалан, ҳанафийда фарзни инкор қилган киши диндан чиқади, вожибни инкор қилган киши диндан чиқмаса-да, оғир гуноҳкор бўлади дейилади. Шунинг учун фарз ва вожибнинг орасидаги фарқни билганимиз афзал. (Муҳаррир изоҳи)

Ҳаром — ароқ ичиш, ота-онага оқ бўлиш ва қариндош-уруғчилик ришталарини узиш каби амаллар ҳаром ҳисобланади.

Ҳаром ишни тарк қилган одам савоб олади, уни қилган киши эса гуноҳкор бўлади.

4. Макруҳ — бирор нарсани чап қўл билан олиш ва бериш ҳамда намозда кийимни ўйнаш каби амаллар макруҳдир.

Макруҳ амални тарк қилган инсон савобга эга бўлади, уни қилган киши эса гуноҳкор бўлмайди.

5. Мубоҳ — мева ейиш, сув ичиш ва шунга ўхшаш амалларнинг барчаси мубоҳ амаллар ҳисобланади. Баъзи бир ўринларда жоиз, ҳалол номлари билан ҳам зикр қилинади.

Мубоҳ амални қилган одам савоб олмайди, қилмаган одам эса гуноҳкор бўлмайди.

3-савол: Савдо-сотикдаги муомалаларнинг ҳукми нима?

Жавоб: Савдо-сотикдаги муомалаларнинг барчаси, аслида, ҳалол ҳисобланади. Магар Аллоҳ ҳаром қилан баъзи муомалалар ҳаромдир.

Аллоҳ таоло айтади:

﴿وَأَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ وَحَرَّمَ الرِّبَا﴾ [البقرة ٢٧٥]

«Аллоҳ савдони ҳалол қилди ва рибони ҳаром қилди» [Бақара сураси: 275].

4-савол: Ҳаром қилинган муомалалар қайсилар?

Жавоб:

1. Товламачилик қилиш. Маҳсулотнинг айбини яшириб сотиш ҳам товламачилик турларидандир.

«Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва саллам савдогарнинг қопда турган молига қўлларини ботириб кўрдилар. Қарасалар, қўллари ҳўл бўлди (усти қуруқ... Қопдаги молнинг таги ёмон, усти чиройли қилиб қўйилган) Шунда: «Эй мол эгаси, бу нима?» - дедилар. Шунда: «Эй Аллоҳнинг Расули, ёмғир тегиб қолди», — деди. «Одамлар кўриши учун устига чиқариб қўймайсанми?! Ким бизни алдаса, биздан эмас», — дедилар.¹¹⁷

2. Рибо – бировдан бир миқдорда қарзга пул олиб, сўнгра уни зиёдаси билан қайтариб бериш.

Белгиланган миқдордан ошган пул ёки нарса рибо бўлиб ҳисобланади.

Аллоҳ таоло айтади:

﴿ وَأَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ وَحَرَّمَ الرِّبَا ﴾ [البقرة ٢٧٥]

«Аллоҳ савдони ҳалол қилди ва рибони ҳаром қилди» [Бақара сураси: 275].

3. Ғарар ва жаҳолат. Бунга елиндаги сутни ёки сувда сузиб юрган ов қилинмаган балиқни сотиш мисол бўла олади.

Ҳадисда келишича, Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва саллам ғарар савдосидан қайтарганлар.¹¹⁸

5-савол: Аллоҳ таоло сизга инъом этган неъматларини санаб беринг!

Жавоб:

1. Ислом неъматини. Аллоҳ бизни мусулмон қилди, кофир ёки мушрик қилиб қўймади.

---

¹¹⁷ Муслим ривояти.

¹¹⁸ Муслим ривояти.

2. Суннат неъмат. Аллоҳ бизни бидъатларга эмас, балки суннатга эргашадиган қилиб қўйди.

3. Офийт ва соғлик неъмат. Эшитамиз, кўрамиз ва юра оламиз.

4. Таом, шароб ва кийим неъмат.

Аллоҳ таолонинг бизнинг устимиздаги неъматилари санаб саноғига етмас даражада кўпдир. У Зот марҳамат қилади:

﴿وَإِنْ تَعُدُّوا نِعْمَةَ اللَّهِ لَا تُحْصُوهَا إِنَّ اللَّهَ لَعَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ [النحل ١٨]

«Агар Аллоҳнинг неъматларини санасангизлар, саноғига ета олмайсизлар. Албатта, Аллоҳ мағфиратли, меҳрибондир».¹¹⁹

6-савол: Неъматлар ато қилингандан сўнг бизга нима қилиш вожиб бўлади? Неъматларнинг шукрини қандай адо этамиз?

Жавоб: Неъматлар ато этилганидан сўнг бизга бу неъматларнинг шукрини адо этиш вожиб бўлади.

Инсон тилида Аллоҳга сано ва мақтовлар айтиши, Унинг фазлини эътироф этиши ва бу неъматларни Аллоҳ рози бўладиган жойга сарфлаши неъматга шукр қилишидир.

﴿فَاذْكُرُونِي أَذْكُرْكُمْ وَاشْكُرُوا لِي وَلَا تَكْفُرُونِ﴾ [البقرة ١٥٢]

«Бас, Мени эслангиз, Мен ҳам сизларни эслайман ва Менга шукр қилингиз ва Менга куфр келтирмангиз!».¹²⁰

¹¹⁹ Наҳл сураси, 18-оят.

¹²⁰ Бақара сураси: 152-оят.

7-савол: Муслмонларнинг байрамлари қайсилар?

Жавоб: Рамазон ҳайити ва Қурбон ҳайити муслмонларнинг байрамидир.

Ҳадисда келишича, Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва саллам Мадинага келганларида Мадина аҳлида иккита байрам бўлиб у кунни нишонлар эдилар. Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва саллам бу икки кун ҳақида сўраганларида мадиналиклар: «Биз жоҳилиятда шу икки кунни байрам қилиб нишонлар эдик», – дедилар. Шунда Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва саллам айтдилар: «Аллоҳ сизларга бу икки куннинг ўрнига бошқа улардан ҳам яхшироқ икки кунни алмаштириб берди: Қурбон ҳайити ва Рамазон ҳайити». ¹²¹

Бу икки байрамдан бошқаси бидъатдир, нишонлаш мумкин эмас.

8-савол: Ойларнинг энг афзали қайси?

Жавоб: Рамазон ойи.

9-савол: Кунларнинг энг афзали қайси?

Жавоб: Жума куни.

10-савол: Йилнинг энг афзал куни қайси?

Жавоб: Арафа куни.

11-савол: Йилнинг энг афзал кечаси қайси?

Жавоб: Қадр кечаси.

---

¹²¹ Абу Довуд ривояти.

12-савол: Агар номаҳрам аёлга кўзимиз тушадиган бўлса, нима қилишимиз керак?

Жавоб: Кўзимизни тийишимиз керак. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَعْضُوا مِنْ أَبْصَرِهِمْ وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ ذَلِكَ أَزْكَى لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا يَصْنَعُونَ﴾ [النور ٣٠]

«(Эй Муҳаммад,) мўминларга айтинг, кўзларини (номаҳрам аёлларга тикишдан) тийсинлар».¹²²

13-савол: Одамзотнинг душманлари кимлар?

1. Ёмонликка буюрувчи нафс — инсон Аллоҳга исён бўлган гуноҳ ишларни қилиши ҳавои нафси буюрган ишларга итоат қилиши орқали бўлади.

Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

﴿* وَمَا أْبْرَأُ نَفْسِي إِنَّ النَّفْسَ لَأَمَّارَةٌ بِالسُّوءِ إِلَّا مَا رَحِمَ رَبِّي إِنَّ رَبِّي غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ [يوسف ٥٣]

«Чунки нафс, агар Парвардигоримнинг Ўзи раҳм қилмаса, албатта, барча ёмонликларга буюргувчидир. Дарҳақиқат, Парвардигорим мағфиратли, меҳрибондир».¹²³

2. Шайтон – инсон боласининг ашаддий душмани ҳисобланиб, уни тўғри йўлдан оғдиришни ҳамда жаҳаннам азобига гирифтор қилишни хоҳлайди.

Аллоҳ таоло айтди:

﴿يَأْتِيهَا النَّاسُ كُلُّوا مِمَّا فِي الْأَرْضِ حَلَالًا طَيِّبًا وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوتِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ﴾ [البقرة ١٧٨]

¹²² Нур сураси, 30-оят.

¹²³ Юсуф сураси, 53-оят.

«Ва шайтоннинг изидан эргашманглар! Шубҳасиз, у сизларнинг очиқ душманингиздир». ¹²⁴

3. Ёмон ошна-оғайнилар — улар яхшиликдан қайтарувчи ва ёмонликка чақирувчилардир. Аллоҳ таоло айтди:

﴿الْأَخِلَاءُ يَوْمَئِذٍ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ إِلَّا الْمُتَّقِينَ﴾ [الرَّحُوفِ ٦٧]

«У Кунда дўстлар бир-бирларига душмандир, магар (Аллоҳ йўлида дўстлашган) тақводор зотларгина (мангу дўстдирлар)». ¹²⁵

14-савол: Тавба нима?

Жавоб: Тавба — Аллоҳнинг гуноҳ-маъсиятидан Унинг тоат-ибодатига қайтиш. Аллоҳ таоло айтди:

﴿وَإِنِّي لَغَفَّارٌ لِّمَن تَابَ وَءَامَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا ثُمَّ اهْتَدَى﴾ [طه ٨٤]

«Ва Мен тавба қилган ҳамда иймон келтириб яхши амаллар қилган, сўнгра тўғри йўлга юрган кишиларни мағфират қилгувчидирман». ¹²⁶

15-савол: Ҳақиқий тавбанинг шартлари қандай?

Жавоб:

1. Гуноҳни тўхтатиш.
  2. Ўтган гуноҳларга надомат чекиш.
  3. Гуноҳга бошқа қайтмасликка аҳд қилиш.
  4. Бошқа инсонларнинг ҳақлари ёки зулм билан олиб қўйган нарсалари бўлса, эгаларига қайтариб бериш.
- Аллоҳ таоло айтади:

---

¹²⁴ Бақара сураси, 168-оят.

¹²⁵ Зухруф сураси, 67-оят.

¹²⁶ Тоҳо сураси, 82-оят.

﴿وَالَّذِينَ إِذَا فَعَلُوا فَحِشَةً أَوْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ ذَكَرُوا اللَّهَ فَاسْتَغْفَرُوا لِذُنُوبِهِمْ وَمَنْ يَغْفِرُ

الذُّنُوبَ إِلَّا اللَّهُ وَلَمْ يُصِرُّوا عَلَىٰ مَا فَعَلُوا وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿١٣٥﴾ [آل عمران ١٣٥]

«Ва фаҳш иш ёки ўзларига зулм қилиб қўйган вақтларида Аллоҳни эслаб, гуноҳларини мағфират қилишини сўрарлар. Гуноҳларни Аллоҳдан ўзга ким ҳам мағфират қиларди? Ва билиб туриб, қилган ишларида бардавом бўлмаслар».¹²⁷

16-савол: Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи ва салламга салавот айтишнинг маъноси нима?

Жавоб: Аллоҳ таолодан Ўзининг хузуридаги фаришталарнинг олдида пайғамбарини мақташини сўраб дуо қилишдир.

17-савол: «Субҳаналлоҳ» калимасининг маъноси нима?

Жавоб: Бу калиманинг маъноси Аллоҳ таолони барча нуқсон ва айблардан поклашдир.

18-савол: «Алҳамдулиллаҳ» сўзининг маъноси нима?

Жавоб: Бу калиманинг маъноси Аллоҳ таолога мақтов айтиш ва уни комил сифатлар билан аташдир.

19-савол: «Аллоҳу акбар» сўзининг маъноси нима?

Жавоб: Бу калиманинг маъноси Аллоҳ таоло барча нарсалардан улуғ зот эканлигини ва барча нарсалардан буюк ва азиз эканлигини англатади.

---

¹²⁷ Оли Имрон сураси, 135-оят.

20-савол: «Лаа ҳавла ва лаа қуввата иллаа биллаҳ» калимасининг маъноси нима?

Жавоб: Маъноси банданинг бир ҳолатдан иккинчи ҳолатга ўтиши учун Аллоҳнинг ёрдамисиз на кучи бор ва на қувват бор деганидир.

21-савол: «Астағфируллоҳ» калимасининг маъноси нима?

Жавоб: Банданинг Раббидан гуноҳларини кечиришини ва айбларини яширишини сўраши.

*****

Хотима

Сўзимизнинг якунида шуни айтамызки, ота-оналар юқорида зикр қилинган саволларга берилган жавобларни фарзандлари тўғри сўз, амал ва эътиқодга эга бўлишлари учун уларга шарҳлаб, тушунтириб беришлари лозимдир. Фарзандларга тўғри тарбия бериш уларнинг қоринларини тўйдириш ва кийинтиришдан ҳам муҳимроқдир. Аллоҳ таоло айтади:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا قُوا أَنفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلَائِكَةٌ غِلَاظٌ شِدَادٌ لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ﴾ [التحرим ٦]

«Эй иймон келтирганлар! Ўзингизни ва аҳли аёлингизни ёқилғиси одамлару тошдан бўлган ўтдан сақланг. Унинг тепасида қўпол, дарғазаб фаришталар бўлиб, улар Аллоҳнинг амрига исён қилмаслар ва нимага буюрилсалар, шуни қилурлар». ¹²⁸

Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Эр киши ўз оиласига раҳбардир ва раҳбарлигидан сўралади. Аёл киши эрининг уйида ва унинг фарзандларига раҳбардир ва раҳбарлигидан сўралади», — дедилар. ¹²⁹

Пайғамбаримиз Муҳаммад Мустафога, у зотнинг оилаларига ва асҳобларининг барчасига Аллоҳ таолонинг салавот ва саломи бўлсин!

---

¹²⁸ Таҳрим сураси, 6-оят.

¹²⁹ Бухорий ва Муслим ривояти.

Мундарижа

Муқаддима	4
АҚИДА.....	7
1-савол: Раббинг ким?.....	7
2-савол: Дининг нима?.....	7
3-савол: Пайғамбаринг ким?.....	7
4-савол: Тавҳид калимаси қайси калима? Ва унинг маъноси нима?.....	7
5-савол: Аллоҳ таоло қаерда?	8
6-савол: «Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи ва саллам Аллоҳнинг элчиси», – деб гувоҳлик беришнинг маъноси нима?.....	8
7-савол: Аллоҳ таоло бизни нима учун яратди?.....	9
8-савол: Ибодат бу нима?	9
9-савол: Бизнинг устимиздаги энг катта вожиб нима?.....	9
10-савол: Тавҳиднинг нечта тури бор?.....	10
11-савол: Энг катта гуноҳ қайси гуноҳ?	10
12-савол: Ширк ва унинг турларини айтиб беринг.	11
13-савол: Аллоҳдан бошқа бирорта ғайбни билладими?	11
14-савол: Иймон арконлари нечта?	12
15-савол: Иймоннинг рукнлари нечта ва уларнинг таърифи қандай?.....	12
16-савол: Қуръоннинг таърифи қандай?.....	16
17-савол: Суннат нима дегани?	16

18-савол: Бидъатнинг маъноси нима? Уни қабул қилсак бўладими?.....	17
19-савол: Аллоҳ учун яхши кўриш ва Аллоҳ учун ёмон кўришнинг маъноси нима?.....	17
20-савол: Аллоҳ таоло Ислом динидан бошқа динда қилинган амалларни қабул қиладими?	18
21-савол: Биламизки, куфр сўз-амал ёки эътиқод билан бўлади! Бунга қандай мисол келтирса бўлади?.....	19
22-савол: Нифоқ нима ва унинг қандай турлари бор?.....	19
23-савол: Пайғамбарларнинг энг охиргиси ким? ..	20
24-савол: Мўъжиза нима?	20
25-савол: Саҳобалар кимлар? Уларни яхши кўриш керакми?	21
26-савол: Мўминларнинг оналари кимлар?.....	21
27-савол: Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи ва саллам оилаларининг бизнинг устимизда қандай ҳақлари бор?.....	21
28-савол: Муслмонларнинг волийларига нисбатан бизга вожиб қилинган нарсалар нима?.....	22
29-савол: Мўминларнинг диёри қаерда?	22
30-савол: Кофирларнинг диёри қаерда?.....	22
31-савол: Кимдан ва нимадан қўрқамиз? Нимани кимдан умид қиламиз? Бу нарсаларнинг далили нима?.....	22
32-савол: Аллоҳнинг баъзи исм-сифатларини айтиб беринг!.....	23

33-савол: Бу исмларни шарҳланг!.....	23
34-савол: Муслмон уламоларга нисбатан бизга нималар вожиб қилинган?	24
35-савол: Аллоҳнинг авлиёлари кимлар?	24
36-савол: Иймон сўз ва амалми?	25
37-савол: Иймон зиёда бўлиши ёки заифлашиб кетиши мумкинми?	25
38-савол: Эҳсон нима?	25
39-савол: Аллоҳ таоло амалларни қабул қилиши учун қандай шартлар бор?	25
40-савол: Аллоҳ таолога таваккул қилиш нима?...25	
41-савол: Инсонларни қандай маъруфларга буюриш керак ва қандай мункарлардан қайтариш керак?.....	26
42-савол: Аҳли сунна ва жамоа деб кимларга айтилади?	26
ФИҚҲ	27
1-савол: Таҳоратнинг таърифи нима?.....	27
2-савол: Нажосат теккан жойларни қандай тозалаймиз?	27
3-савол: Таҳоратнинг қандай фазилатлари бор?...27	
4-савол: Таҳоратни қандай оламиз?	28
5-савол: Таҳоратнинг фарзлари нима ва улар нечта?.....	29
6-савол: Таҳоратнинг суннатлари нечта ва улар қайсилар?.....	29
7-савол: Таҳоратни бузадиган амаллар нечта?.....	30
8-савол: Таяммум нима?	30

9-савол: Таяммум қандай қилинади?.....	31
10-савол: Таяммумни қайси амаллар бузади?	31
11-савол: Маҳси ва жавроб нима дегани? Уларга масҳ тортса бўладими?	31
12-савол: Маҳсига масҳ тортишдан нима ҳикмат кўзланган?.....	31
13-савол: Маҳсига масҳ тортишнинг нима шартлари бор?	31
14-савол: Маҳсига қандай масҳ тортилади?	32
15-савол: Қайси амаллар масҳни бузади?	32
16-савол: Намознинг маъноси нима?.....	32
17-савол: Намознинг ҳукми нима?	32
18-савол: Намозни тарк қилишни ҳукми нима?.....	33
19-савол: Муслмон киши учун бир кунда неча маҳал намоз фарз бўлган ва улар неча ракат?.....	33
20-савол: Намознинг нима шартлари бор?	33
21-савол: Намознинг нечта аркони бор?	34
22-савол: Намоз вожибларини айтиб беринг!	35
23-савол: Намознинг суннатларини айтиб беринг?	35
24-савол: Намозни бузувчи амаллар қайсилар?.....	37
25-савол: Муслмон киши қандай намоз ўқийди?	38
26-савол: Намоздан кейин қайси зикрлар айтилади?	44
27-савол: Раотиб суннатлар қайсилар ва уларнинг қандай фазилатлари бор?	46
28-савол: Ҳафтанинг энг яхши куни қайси?	46
29-савол: Жума намозининг ҳукми нима?.....	47

30-савол: Жума намози неча ракат?	47
31-савол: Жума намозини қолдирса бўладими?	47
32-савол: Жума кунининг суннатларини айтиб беринг!	48
33-савол: Жамоат намозининг фазлини зикр қилинг!	48
34-савол: Намоздаги хушуъ нима?	48
35-савол: Закот нима?	49
36-савол: Мустаҳаб садақа нима?	49
37-савол: Рўза нима?	49
38-савол: Рамазон рўзасининг қандай фазилатлари бор?.....	50
39-савол: Рамазон ойдан бошқа ойларда нафл рўза тутишнинг қандай фазилатлари бор?.....	50
40-савол: Рўзани бузадиган баъзи амаллар ҳақида хабар беринг!.....	51
41-савол: Рўзанинг нима суннатлари бор?.....	51
42-савол: Ҳаж нима?.....	51
43-савол: Ҳажнинг нечта аркони бор?	52
44-савол: Ҳажнинг қандай фазилатлари бор?	52
45. савол: Умра қандай амал?.....	52
46-савол: Умранинг рукни нечта?.....	52
47-савол: Аллоҳ йўлидаги жиҳод нима?.....	53
Сийрат қисми.....	54
1-савол: Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг насабларини айтиб беринг?	54
2-савол: Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи ва саллам оналарининг исми нима?.....	54

3-савол: Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг оталари қачон вафот этган?	54
4-савол: Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи ва саллам қачон туғилганлар?	54
5-савол: Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи ва саллам қаерда туғилганлар?.....	54
6-савол: Оналари Оминадан ташқари энага ва сут эмизувчилари кимлар?.....	54
7-савол: Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг оналари қачон вафот этган?.....	55
8-савол: Боболари Абдулмутталибнинг вафотидан сўнг У кишини ким ўз қарамоғига олган?.....	55
9-савол: Амакилари Абу Толиб билан қачон Шомга сафар қилдилар?.....	55
10-савол: Иккинчи марта шомга қачон сафар қилдилар?.....	55
11-савол: Қурайш қачон Каъбани қайтадан қурди?	55
12-савол: У зот неча ёшда пайғамбар бўлдилар ва кимга юборилдилар?.....	56
13-савол: Ваҳий бошланиши қандай бўлган?	56
14-савол: У зотнинг ваҳийдан аввалги ҳолатларини зикр қилинг! Биринчи ваҳий қачон нозил бўлди?.....	56
15-савол: Қуръони каримдан биринчи нозил бўлган оят қайси?	56
16-савол: Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг рисолатига ким биринчи иймон келтирган?	57

17-савол: Исломга даъват дастлаб қандай бошланди?.....	57
18-савол: У зот даъватни ошкора қилганларидан кейин у киши ва атрофидаги асҳобларининг ҳоли қандай кечди?	57
19-савол: Рисолатнинг ўнинчи йилида ким вафот этди?	58
20-савол: Исро ва Меърож кечаси қачон содир бўлган?	58
21-савол: Макка ташқарисидаги инсонларни қандай даъват қилдилар?	58
22-савол: Маккада неча йил қолдилар?.....	58
23-савол: Қаерга ҳижрат қилдилар?.....	58
24-савол: Мадинада нечи йил қолдилар?.....	58
25-савол: Мадинада яшаган вақтларида шариатда нималар жорий қилинди?.....	59
26-савол: Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи ва салламнинг энг муҳим жанглари қайси?.....	59
27-савол: Қуръони Каримдаги энг охирги нозил бўлган оят қайси?	59
28-савол: У зот қачон вафот этдилар?.....	59
29-савол: Аёлларининг исмлари нима?.....	60
30-савол: У зотда нечта фарзандлари бўлган?	60
31-савол: У зотнинг кўринишлари қандай бўлган?	60
32-савол: Пайғамбаримиз соллalloҳу алайҳи ва саллам умматларини нима устига қўйиб кетдилар?	61

ТАФСИР	62
1-савол: Фотиҳа сурасини ўқинг ва тафсир қилинг.	62
2-савол: Залзала сурасини ўқинг ва тафсир қилинг!	63
3-савол. Адият сурасини ўқинг ва тафсирланг!.....	65
4-савол: Қория сурасини ўқинг ва тафсир қилинг!	67
5-савол: Такосур сурасини ўқинг ва тафсир қилинг!	68
6-савол: Аср сурасини ўқинг ва тафсир қилинг!	69
7-савол: Ҳумаза сурасини ўқинг ва тафсир қилинг!	70
8-савол: Фил сурасини ўқинг ва тафсирланг!.....	72
9-савол: Қурайш сурасини ўқинг ва тафсир қилинг!	73
10-савол: Моъун сурасини ўқинг ва тафсир қилинг!	73
11-савол: Кавсар сурасини ўқинг ва тафсир қилинг!	75
12-савол: Кафирун сурасини ўқинг ва тафсир қилинг!.....	76
13-савол: Наср сурасини ўқинг ва тафсирланг!	76
﴿ إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ وَالْفَتْحُ ﴾.....	77
14-савол: Масад сурасини ўқинг ва тафсир қилинг!	77
15-савол: Ихлос сурасини ўқинг ва тафсир қилинг!	78

16-савол: Фалақ сурасини ўқинг ва тафсир қилинг!	79
17-савол: Нас сурасини ўқинг ва тафсир қилинг!..	80
ҲАДИС.....	82
1-савол: «Албатта, амаллар ниятларга кўра (баҳоланади)...» ҳадисини тўлиқ зикр қилинг ва унинг баъзи фойдаларини айтиб беринг.....	82
2-савол: «Ким бизнинг мана бу ишимизда ундан бўлмаган янги нарсани чиқарса...» ҳадисини тўлиқ зикр қилинг ва баъзи фойдаларини айтиб беринг.	82
3-савол: «Бир куни Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи ва салламнинг олдиларида ўтирган эдик...» деб бошланган ҳадисни тўлиқ зикр қилинг ва баъзи фойдаларини айтиб беринг.....	83
4-савол: «Мўминларнинг иймони комилроғи...» деб бошланган ҳадисни тўлиқ зикр қилинг ва баъзи фойдаларини айтиб беринг.....	86
5-савол: «Ким Аллоҳнинг номидан бошқа билан қасам ичса...» деб бошланувчи ҳадисни тўлиқ зикр қилинг ва баъзи фойдаларини айтиб беринг.....	86
6-савол: «Мен унга .... севимли бўлмагунимча, иймонли бўлмайди» ҳадисини тўлиқ зикр қилинг ва баъзи фойдаларини айтиб беринг.	87
7-савол: «Сизлардан биронтангиз ... биродарига раво кўрмагунича...» ҳадисини тўлиқ зикр этинг!	87
8-савол: «Жоним қўлида бўлган Зотга қасамки...» ҳадисини тўлиқ зикр қилинг ва баъзи фойдаларини айтиб беринг.....	88

9-савол: «Лаа ҳавла ва лаа қуввата Илла биллаҳ» ҳадисини тўлиқ зикр қилинг ва баъзи фойдаларини айтиб беринг.....	88
10-савол: «Огоҳ бўлинглар, жасадда бир парча гўшт борки...» ҳадисини тўлиқ зикр қилинг ва баъзи фойдаларини айтиб беринг.....	89
11-савол: «Кимнинг дунёдаги охирги сўзи: «Лаа илааҳа иллаллоҳ» бўлса...» ҳадисини тўлиқ зикр қилинг ва баъзи фойдаларини айтиб беринг.....	89
12-савол: «Мўмин киши бировни ҳақоратловчи ҳам, лаънатловчи ҳам...» деб бошланувчи ҳадисни тўлиқ зикр қилинг ва баъзи фойдаларини айтиб беринг.....	90
13-савол: «Киши исломининг чиройлилиги...» деб бошланувчи ҳадисни тўлиқ зикр қилинг ва баъзи фойдаларини айтиб беринг.....	90
14-савол: «Ким Аллоҳнинг китобидан бир ҳарф ўқиса...» ҳадисини тўлиқ зикр қилинг ва баъзи фойдаларини айтиб беринг.....	91
ИСЛОМИЙ ОДОБЛАР ҚИСМИ.....	92
Аллоҳ таолога нисбатан мўминнинг одоби:.....	92
1-савол: Аллоҳ таолога нисбатан мўминнинг одоби қайсилар?	92
Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва салламга нисбатан мўминнинг одоблари	92
2-савол: Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва салламга нисбатан мўминнинг одоблари қайсилар?	92

3-савол: Ота-онага нисбатан бўлган одоблар қайсилар?	93
Силаи раҳмнинг одоблари.....	93
4-савол: Қандай силаи раҳм қиламан?	93
Аллоҳ йўлида биродарчиликнинг одоблари.....	93
5-савол: Биродарларим ва дўстларим билан қандай алоқада бўлишим лозим?	93
Қўшничилик одоблари.....	94
6-савол: Қўшничилик одоблари қайсилар?.....	94
Меҳмондорчилик одоблари	95
7-савол: Меҳмондорчилик ва меҳмон одоблари нимадан иборат?	95
Беморлик одоблари.....	95
8-савол: Бемор бўлгандаги ва беморнинг зиёратига боргандаги одобларни айтиб беринг.	95
Илм талаб қилишнинг одоблари.....	96
9-савол: Толиби илмнинг одобларини зикр қилинг.	96
Мажлис одоблари	96
10-савол: Мажлис одоблари қайсилар?.....	96
Уйқу одоблари	97
11-савол: Уйқу одобларини зикр қилинг.....	97
Таом одоблари	97
12-савол: Таом одоблари қайсилар?	97
Либос одоблари	98
13-савол: Либос одобларини санаб беринг!	98
Уловга миниш одоблари.....	99

14-савол: Уловга миниш одобларини айтиб беринг.	99
Йўл одоблари	99
15-савол: Йўл одобларини айтиб беринг.....	99
Уйга кириш ва уйдан чиқиш ободлари.....	99
16-савол: Уйга кириш ва ундан чиқиш одобларини зикр қилинг.	99
Ҳожат ўташнинг одоблари.....	100
17-савол: Ҳожат ўтамоқнинг одобларини зикр қилинг.....	100
Масжид одоблари	101
18-савол: Масжид одобларига нималар киради? ..	101
Саломлашиш одоблари	101
19-савол: Саломлашиш одобларига нималар киради?.....	101
Манзилга кириш учун изн сўраш одоблари.....	102
20-савол: Изн сўраш одобларига нималар киради?	102
Ҳайвонларга шафқатли бўлиш одоблари	103
21-савол: Ҳайвонларга шафқатли бўлиш одоблари қандай?.....	103
Спорт билан шуғулланиш одоблари	103
22-савол: Спорт билан шуғулланиш одоблари қандай?.....	103
Ҳазиллашиш одоблари.....	103
23-савол: Ҳазиллашиш одоблари қандай?.....	103
Аксириш одоблари.....	104
24-савол: Аксириш одоблари қандай?.....	104

Эснаш одоблари.....	104
25-савол: Эснаш одоблари қандай?	104
Қуръони каримни тиловат қилиш одоблари.....	104
26-савол: Қуръони каримни тиловат қилиш одоблари қандай?	104
ЧИРОЙЛИ ХУЛҚЛАР	105
1-савол: Чиройли хулқнинг қандай фазилати бор?	105
2-савол: Нима учун исломий ахлоқларга амал қиламиз?	105
3-савол: Чиройли хулқлар қаердан олинади?	105
4-савол: Эҳсон сифатидаги чиройли хулқлар ва уларнинг кўриниши қандай?.....	106
5-савол: Эҳсоннинг қаршисида нима туради?	107
6-савол: Омонатнинг турларини ва кўринишларини айтиб беринг.	107
7-савол: Омонатнинг зидди нима?	108
8-савол: Ростгўйлик сифатини зикр қилинг.	108
9-савол: Ростгўйликнинг зидди нима?	108
10-савол: Сабрнинг турларини зикр қилинг.....	109
11-савол: Сабрнинг зидди нима?.....	110
12-савол: Ёрдамлашиш хулқини зикр қилинг.	110
13-савол: Ҳаё хулқининг турларини айтиб беринг.	112
14-савол: Раҳмдилликнинг кўринишларини айтиб беринг.....	112
15-савол: Муҳаббатнинг қандай турлари бор?	113

16-савол: Хушмуомалалик ҳақида айтиб беринг.	114
17-савол: Ҳасад нима?	114
18-савол: Истихзо бу нима?	115
19-савол: Тавозелик нима?	116
20-савол: Ҳаром кибрнинг турлари қайсилар?	116
21-савол: Ҳаром бўлган муттаҳамликнинг баъзи турларини айтиб беринг.	117
23-савол: Чақимчилик нима?	118
24-савол: Дангасалик нима?	118
25-савол: Ғазабнинг турларини айтиб беринг.	119
26-савол: Жосуслик нима?	120
27-савол: Исроф, бахиллик ва сахийлик нима?	120
28-савол: Қўрқоқлик нимаю шижоат нима?	120
29-савол: Ҳаром саналган сўзлар қайсилар?	121
30-савол: Мусулмон кишининг чиройли хулқланишига ёрдам берадиган омиллар қайсилар?	121
ЗИКР ВА ДУОЛАР	123
1-савол: Зикрнинг фазилати қандай?	123
2-савол: Зикрнинг қандай фойдаси бор?	123
3-савол: Энг афзал зикр қайси?	123
4-савол: Уйқудан турганимизда нима деб зикр қиламиз?	123
5-савол: Кийим кийганда ўқиладиган дуо қайси?	123
6-савол: Кийимни ечганда ўқиладиган дуо қайси?	124

7-савол: Янги кийим кийганда айтиладиган дуо қайси?.....	124
8-савол: Янги кийим кийган кишига айтиладиган дуо қайси?.....	124
9-савол: Хало (ҳожатхона)га кираётганда ўқиладиган дуо қайси?	125
10-савол: Хало (ҳожатхона)дан чиқаётганда ўқиладиган дуо қайси?	125
11-савол: Таҳорат олишдан олдин айтиладиган зикр қайси?	125
12-савол: Таҳоратдан сўнг айтиладиган зикр қайси?.....	125
13-савол: Манзил-уйдан чиқишда ўқиладиган зикр қайси?.....	126
14-савол: Манзил-уйга киришда айтиладиган зикр қайси?.....	126
15-савол: Масжидга киришда ўқиладиган дуо қайси?.....	126
16-савол: Масжиддан чиқишда ўқиладиган дуо қайси?.....	126
17-савол: Азон зикрлари қайсилар?	126
18-савол: Муаззинга жавоб бергач (яъни унинг айтганларини такрорлаб бўлгач) нима қилади?	127
19-савол: Эрталаб ва кечқурун айтиладиган зикрлар қайсилар?	127
20-савол: Уйқудан олдин нима деймиз?	130
21-савол: Овқат ейишдан олдин нима деймиз?... ..	131
22-савол: Овқат еб битгач нима деймиз?	131

23-савол: Меҳмон таом бергани нима деб дуо қилади?	131
24-савол: Аксирганда нима дейди?	131
25-савол: Мажлис тугагач туришдан олдин нима дейди? Яъни мажлис каффорати бўлган дуо қайси?	132
Маркабга миниш дуо қайси?	132
27-савол: Сафар дуо қайси?	132
28-савол: Мусофир муқимни нима деб дуо қилади?	134
29-савол: Муқим мусофирни нима деб дуо қилади?	134
30-савол: Бозорга кириш дуо қайси?	134
31-савол: Ғазабланганда айтиладиган дуо қайси?	135
32-савол: Сизга яхшилик қилган кишига нима дейсиз?	135
33-савол: Минилган нарсага бир ёмонлик етса нима деймиз?	135
34-савол: Сизни хурсанд қиладиган нарса рўй берса нима дейсиз?	135
35-савол: Ёмон кўрадиган нарсангиз рўй берса, нима дейиш керак?	136
36-савол: Салом бериш ва алик олиш қандай бўлади?	136
37-савол: Ёмғир ёққанда қайси дуо айтилади?	136
38-савол: Ёмғир ёққандан кейин айтиладиган дуо қайси?	136

39-савол: Шамол дуосини зикр қилинг.....	137
40-савол: Момақалди роқ бўлганда нима деб дуо қилинади?	137
41-савол: Балоланган кишини кўрганда нима деб дуо қилинади?	137
42-савол: Бирор тага ўзини кўзи тегиб қолишидан кўрққан киши нима деб дуо қилади?.....	138
43-савол: Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва салламга қандай салавот айтамиз?.....	138
МАН ҚИЛИНГАН НАРСАЛАР ҚИСМИ	139
1-савол: Кишиларнинг амаллари асосан беш турга бўлинади, булар қайсилар?.....	139
2-савол: Бу беш аҳкомни зикр қилинг.	139
3-савол: Савдо-сотикдаги муомалаларнинг ҳукми нима?.....	140
4-савол: Ҳаром қилинган муомалалар қайсилар?	140
5-савол: Аллоҳ таоло сизга инъом этган неъматларини санаб беринг!.....	141
6-савол: Неъматлар ато қилингандан сўнг бизга нима қилиш вожиб бўлади? Неъматларнинг шукрини қандай адо этамиз?	142
7-савол: Мусулмонларнинг байрамлари қайсилар?	143
8-савол: Ойларнинг энг афзали қайси?.....	143
9-савол: Кунларнинг энг афзали қайси?.....	143
10-савол: Йилнинг энг афзал куни қайси?.....	143
11-савол: Йилнинг энг афзал кечаси қайси?	143

12-савол: Агар номаҳрам аёлга кўзимиз тушадиган бўлса, нима қилишимиз керак?	144
13-савол: Одамзотнинг душманлари кимлар?	144
14-савол: Тавба нима?	145
15-савол: Ҳақиқий тавбанинг шартлари қандай?	145
16-савол: Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламга салавот айтишнинг маъноси нима?	146
17-савол: «Субҳаналлоҳ» калимасининг маъноси нима?	146
18-савол: «Алҳамдулиллаҳ» сўзининг маъноси нима?	146
19-савол: «Аллоҳу акбар» сўзининг маъноси нима?	146
20-савол: «Лаа ҳавла ва лаа қуввата иллаа биллаҳ» калимасининг маъноси нима?	147
21-савол: «Астағфируллоҳ» калимасининг маъноси нима?	147
Хотима	148

Get to know more about Islam

in more than
100 languages

موسوعة الأحاديث النبوية
HadeethEnc.com

Accurate translations of
Prophetic Hadiths and their
explanations in more than
(60) languages.

بيان الإسلام
byenah.com

Selected materials to
introduce and teach
Islam in more than
(120) languages.

موسوعة القرآن الكريم
QuranEnc.com

Accurate translations
of the meanings of the
Quran in more than
(75) languages.

موسوعات وخدمات إسلامية باللغات
s.islamenc.com

For more websites
in world languages
(s.islamcontent.com)

مكتبة المحتوى الإسلامي
islamcontent.com

Various and comprehensive
Islamic materials in more
than (125) languages.

ملا يسع أطفال المسلمين حمله
kids.islamenc.com

Questions and answers for
Muslim children and public in
more than (40) languages.

جمعية خدمة المحتوى
الإسلامي باللغات

جمعية الدعوة
وتوعية الجاليات بالربوة

978-603-8412-79-4

Uz215